

T. C.
FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EMNÎ BURNAZ MEHMED AĞA DÎVÂNİ

RABİA SÖZER
160101008

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. NİHAT ÖZTOPRAK

İSTANBUL 2018

TEZ ONAY SAYFASI

FSMVÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı yüksek lisans programı 160101008 numaralı öğrencisi Rabia SÖZER'in ilgili yönetmeliklerin belirlediği tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı "**Emnî Burnaz Mehmed Ağa Dîvânı**" başlıklı tezi aşağıda imzaları olan jüri tarafından 11.06.2018 tarihinde oybirliğiyle kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Nihat ÖZTOPRAK

(Jüri Başkanı-Danışman)

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

Prof. Dr. Kemal YAVUZ

(Jüri Üyesi)

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

Doç. Dr. Ümran Ay

(Jüri Üyesi)

Marmara Üniversitesi

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bağlı olduğum üniversite veya bir başka üniversitedeki başka bir çalışma olarak sunulmadığını beyan ederim.

Rabia SÖZER

İmza

EMNÎ BURNAZ MEHMED AĞA DÎVÂNİ

ÖZET

Bu çalışmada 17. yüzyıl şairi Emnî Burnaz Mehmed Ağa'nın tek nüshası Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar Bölümü 06919-002 numarada kayıtlı olan Dîvân'ı incelendi. Çalışma üç ana bölümde gerçekleştirildi.

Birinci bölümde şair Emnî'nin hayatı, şahsiyeti ve edebi kişiliği üzerinde duruldu. Ayrıca Emnî mahlaslı diğer şairlerin hayatlarına da yer verildi.

İkinci bölümde Dîvân'ın incelemesi yapıldı. Bu bölüm iki ana başlık altında ele alındı. “Şekil Hususiyetleri” başlığı altında nazım şekilleri ve türleri, vezin hususiyetleri, kafiye ve redif olmak üzere şiirler şekil bakımından örneklerle birlikte incelendi. “Muhteva Hususiyetleri” başlığı altında tespit edilen konular ayrıntılı bir şekilde incelendi.

Üçüncü bölümde yazma nüshanın tanıtımı yapıldı. Metin kuruluşunda takip edilen usuller açıklandı ve metin traskripsiyon alfabetiyle verilerek çalışma tamamlandı.

Hazırlanan bu yüksek lisans tezi ile henüz tek nüshası tespit edilebilen Emnî Dîvânı'nın metni ortaya konulmuştur. Şairin hayatı ve edebi kişiliği de araştırılarak Türk edebiyatındaki yeri ve önemi belirtilmeye çalışılmıştır. Yapılan bu çalışmanın 17. yüzyıl Türk şiiri ile ilgili yapılacak inceleme ve değerlendirme çalışmalarına katkı sağlaması amaçlanmıştır.

DÎVÂN OF EMNÎ BURNAZ MEHMED AGA

ABSTRACT

This study investigates the 17th-century poet Emni Burnaz Mehmed Aga's Dîvân— its only copy is located in Suleymaniye Library Donated Manuscripts Section registered under 06919-002. The dissertation consists of three main chapters.

The first chapter focuses on Emni's life, personality, and his literary identity. The chapter also provides the biography of the poets who adopted the same pen name.

The second chapter analyzes the Dîvân in two sections, "Features of Literary Form" and "Features of Content." The first section investigates the forms of the poems by giving examples and analyzing their versification types, features of prosody, rhyme, and repeated words. The latter looks at the identified matters.

The last chapter introduces the manuscript. It explains the methods that were being followed as structuring the text, and provides the manuscript with Transcription Alphabet.

This dissertation thesis presents the manuscript of the Dîvân of Emni. By unfolding the life and literary identity of Emni, it seeks to deliver its importance in Turkish Literature. This study intends to make a contribution to further researches of the 17th-century Turkish Literature.

ÖNSÖZ

Dîvân edebiyatı, Ali Nihat Tarlan'ın da dediği gibi 'Medeniyet âlemine büyük bir iftiharla sunabileceğimiz bir sanat mahsülüdür.' Bu mahsülün en güzel örneklerini gördüğümüz yüzyıllardan birisi de XVII. yüzyıldır. Çalışmamıza konu olan Emnî Burnaz Mehmed Ağa XVII. yüzyılda yaşamış olan dîvân şiirinin zirve isimleri Nâbî, Nâilî Kâdîm, Nef'î, Şeyhülislam Bahayî, Nev'î-zâde Atâyî, Fehîm-i Kadîm, Neşâtî, Şeyhülislam Yahyâ, Hâletî vb. şairler ile aynı dönemde şiirlerini yazmış bir şairdir. Klasik Türk şiirinin, eser neşri açısından ziyadesiyle verimli geçen bu yüzyıldaki şairlerin tespit edilmesi ve şiirlerinin ortaya konmasının edebiyat araştırmacılarına katkı sağlayacağı kanaatindeyiz.

Çalışmamıza konu olan Emnî Burnaz Mehmed Ağa tezkirelerde, şiirlerinin ve hattının güzelliğiyle bahsi geçen bir devlet adamıdır. Kaynakların çoğunda Emnî'ye ait bir dîvânın varlığından söz edilmiştir. Bizim tespit edebildiğimiz tek nüsha Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Yazma Bağışlar Bölümünün de yer alan 06919-002 numarada kayıtlıdır. Eserin bir başka nüshası için Türkiyedeki diğer bütün Yazma Eser Kütüphaneleri'nin katalogları taranmıştır. Fakat Emnî'ye ait herhangi bir kayda rastlanılmamıştır. Yazmanın müellif nüshansı mı olduğu yoksa müstensih tarafından mı yazıldığı bilinmemektedir. Yazma eserin içerisinde de herhangi istinsah kaydına yer verilmemiştir.

Çalışmamız "Giriş" Bölümünden ayrı olarak üç ana bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde şairin yaşadığı dönem olan XVII. yüzyılın siyasi, sosyal, ekonomik yapısı hakkında kısa bir bilgi verildikten sonra o dönemde yaşamış diğer şairler ve ortaya çıkan şiir ekollerinden bahsedilmiştir.

Birinci bölümde "Hayatı" başlığı altında Emnî'nin adı, mahlası, doğum yeri ve tarihi, eğitimi, görevleri, vefatı üzerinde durulduktan sonra Emnî mahlaslı diğer şairler hakkında da bilgiler verilmiştir. "Şahsiyeti ve Edebi Kişiliği" başlığı altında karakteri, dil ve üslubu, şairliği, ve diğer meziyetleri kaynaklardan elde edilen bilgiler ışığında bir araya getirilerek verilmeye çalışılmıştır. Nazire bahsinde Emnî'nin etkilendiği şairlerin şiirlerine yazdığı nazîreler ve kendisinden etkilenen şairlerin yazdıkları nazîreler tespit edebildiğimiz kadarıyla yer verilmiştir.

İkinci bölümde Dîvânın hem şekil hem de muhteva hususiyetleri, belirli başlıklar altında değerlendirilmiştir. Şekil hususiyetlerinde dîvân tertibi, nazım şekilleri ve türleri, vezin hususiyetleri, kafiye ve redif başlıkları öne çıkarken, muhteva hususiyetlerinde şairin şiirlerinde gözümüze çarpan konular belirlenip örneklerle açıklanmaya çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde nüshanın tanıtımı yapıldıktan ve bazı teknik bilgiler verildikten sonra transkripsiyonlu metin ortaya konulmuştur. Tek nüshasını tespit edebildiğimiz Dîvânın okunma aşamasında nüsha kaynaklı bazı problemlerle karşılaşmıştır. Nüshanın bazı kısımlarında yazı tamamen silindiği için kelimeler okunamamış, yazım hataları, kelimelerdeki eksiklik ve fazlalıklar sebebiyle okumada zorluklar yaşanmıştır. Mecmualarda şiirlerinin yayımlandığını bildiğimiz şairin hem daha çok şiirine ulaşabilmek hemde tenkitli metin yapmak maksadıyla Nuruosmaniye ve Millet Kütüphanesine kayıtlı bir kısım mecmualar taranmıştır. Mecmualarda birçok şiirine rastladığımız şairin yazma nüshada okunamayan kısımlar mecmuada tespit ettiğimiz şiirler ile karşılaştırılmıştır. Mecmualarda tespit ettiğimiz fakat Dîvânda yer almayan şiirler metin kısmının sonuna eklenmiştir. Metnin daha iyi anlaşılabilmesi noktasında fayda sağlayacağını düşündüğümüz bir bölüm olarak metnin sonuna bir de sözlük hazırlanmıştır.

Hakkında daha önce hiçbir çalışma bulunmayan Emnî'nin Dîvânı tespit edilip, okunup incelenerek bu tezde ortaya konulmuştur. Böylece Klasik Türk edebiyatı tarihine tezimizin katkıda bulunacağını ümit etmekteyiz.

Son olarak, bu çalışmanın başından sonuna kadar her aşamasında değerli vaktini ayırarak her fırsatta çalışmamla yakından ilgilenen, ilgi ve bilgisini esirgemeyen saygıdeğer danışman hocam Prof. Dr. Nihat Öztoprak'a, kendisine ne zaman danışsam bana kıymetli zamanını ayırıp sabırla ve ilgiyle yol gösteren kıymetli hocam Prof. Dr. Kemal Yavuz'a, manevi destekleriyle beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan, çalışmam boyunca beni yüreklendiren başta annem Ayşe Sözer ve ablalarım Fatma ve Hamide Sözer olmak üzere tüm aileme, üniversite yıllarının bütün heyecanını beraber paylaştığımız, her zaman yanımda olan sevgili Neslihan Dolamaç ve Ayşe Türk'e, isimlerini zikredemeyeceğim tüm dostlarıma teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
TABLO LİSTESİ.....	x
FOTOĞRAF LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR.....	xii
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	4
1. HAYATI, ŞAHSİYETİ VE EDEBİ KİŞİLİĞİ.....	4
1.1. HAYATI.....	4
1.1.1. Emnî Mahlaşlı Şairler.....	6
1.1.1.1. Selîmzâde Süleyman Emnî Efendi.....	6
1.1.1.2. Seyyid Mehmed Emnî Bey.....	7
1.2. ŞAHSİYETİ VE EDEBİ KİŞİLİĞİ.....	9
1.2.1. Nazîre Bahsi.....	12
1.2.1.1. Emnî'ye Yazılan Nazîreler.....	13
1.2.1.2. Emnî'nin Yazdığı Nazîreler.....	37
İKİNCİ BÖLÜM.....	42
2. DÎVÂN.....	42
2.1. ŞEKİL HUSUSİYETLERİ.....	42
2.1.1. Dîvân Tertibi.....	42
2.1.2. Nazım Şekilleri ve Türleri.....	43
2.1.3. Vezin Hususiyetleri.....	48
2.1.4. Kafiye ve Redif.....	53
2.2. MUHTEVA HUSUSİYETLERİ.....	56
2.2.1. Dînî Unsurlar.....	56
2.2.1.1. Allah.....	56
2.2.1.2. Peygamberler.....	57
2.2.2. Şahıslar.....	58
2.2.2.1. Padişahlar ve Devlet Adamları.....	58
2.2.2.1.1. II. Süleyman.....	58

2.2.2.1.2.	<i>II. Ahmed</i>	59
2.2.2.1.3.	<i>Köprülü Fazıl Mustafa Paşa</i>	60
2.2.2.1.4.	<i>Kethüda Ömer Paşa</i>	60
2.2.2.2.	Şairler	61
2.2.2.1.5.	<i>Zevkî (d.??/ö.?)</i>	61
2.2.2.1.6.	<i>Nâ'îlî (d.??/ö.1666)</i>	63
2.2.2.1.7.	<i>Nâbî (d.1642/ö.1712)</i>	63
2.2.2.1.8.	<i>Gınâyî (d.?? – ö.1693-94)</i>	64
2.2.2.3.	Tarihi, Efsanevi ve Sembolik Şahıslar.....	65
2.2.2.3.1.	<i>Âsaf</i>	65
2.2.2.3.2.	<i>Rüstem</i>	65
2.2.2.3.3.	<i>Hızır</i>	65
2.2.2.3.4.	<i>Mecnûn</i>	66
2.2.2.3.5.	<i>Ferhâd ile Şîrîn</i>	66
2.2.3.	Aşk	67
2.2.3.1.	Sevgili	68
2.2.3.2.	Sevgilide Güzellik Unsurları	68
2.2.3.2.1.	<i>Saç</i>	69
2.2.3.2.2.	<i>Boy</i>	70
2.2.3.2.3.	<i>Göz ve Gamze</i>	71
2.2.3.2.4.	<i>Kaş ve Kirpik</i>	72
2.2.3.2.5.	<i>Yüz ve Yanak</i>	73
2.2.3.2.6.	<i>Ağız ve Dudak</i>	74
2.2.3.2.7.	<i>Hat</i>	75
2.2.3.3.	Âşık.....	75
2.2.3.3.1.	<i>Âşığın Gönü</i>	76
2.2.3.4.	Rakîb	77
2.2.3.5.	Rind ve Zâhid.....	78
2.2.4.	Felek	79
2.2.4.1.	Güneş	80
2.2.4.2.	Ay.....	81
2.2.4.3.	Dünya.....	82
2.2.5.	Dört Unsur (Anâsır-ı Erbaa).....	83

2.2.5.1.	Su	83
2.2.5.2.	Toprak.....	85
2.2.5.3.	Ateş	86
2.2.5.4.	Hava.....	87
2.2.6.	Zaman ve Zaman Mefhumları.....	87
2.2.6.1.	Yıl	88
2.2.6.2.	Mevsimler	88
2.2.6.3.	Gün.....	89
2.2.6.3.1.	<i>Sabah (Seher).....</i>	<i>89</i>
2.2.6.3.2.	<i>Akşam ve Gece .....</i>	<i>90</i>
2.2.7.	Mûsikî.....	90
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	91	
3. EMNÎ BURNAZ MEHMED AĞA DÎVÂNİ	91	
3.1. NÜSHANIN TANITIMI	91	
3.1.1. Nüsha Tavsifi	91	
3.1.2. Yazma Nüshanın Bazı Hususiyetleri	92	
3.2. METİN KURULUŞUNDA TAKİP EDİLEN USUL	92	
3.2.1. Traskripsiyon Sistemi ve Bazı Teknikler	96	
SONUÇ.....	98	
KAYNAKÇA	99	
EK (FOTOĞRAFLAR)	104	
TRANSKRİPSİYONLU METİN	108	
DİVÂN DIŞINDA TESPİT EDİLEN ŞİİRLER.....	152	
SÖZLÜK.....	157	
YAZMA NÜSHANIN FOTOKOPİSİ.....	161	

TABLO LİSTESİ

Tablo 1.....	45
Tablo 2.....	49
Tablo 3.....	96

FOTOĞRAF LİSTESİ

Fotoğraf 1	104
Fotoğraf 2	104
Fotoğraf 3.....	105
Fotoğraf 4.....	105
Fotoğraf 5.....	106
Fotoğraf 6	106

KISALTMALAR

a.	Arapça
a.g.e.	Adı geçen eser
AE	Ali Emiri
AKMB	Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı
b.	Birleşik
bkz.	Bakınız
c.	Cemi/Çoğul
C.	Cilt
çev.	Çeviren
D	Dîvân
Ed.	Editör
f.	Farsça
i.	İsim
M	Mecmua
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
MNZ	Manzum
n.	Numara
S	Sayı
s.	Sayfa/Sayfalar
sf.	Sıfat
TDK	Türk Dil Kurumu
zf.	Zarf

GİRİŞ

XVII. yüzyıl Osmanlı Devleti'nde siyasi, ekonomik, sosyal ve askeri alanlarda büyük değişiklikler görülmüştür. Yüzyılın başında devlet doğal ve en geniş sınırlara ulaşmış fakat batı da Avrupa Devletleri, doğuda İran, kuzeyde Rusya, Anadolu da Celali isyanları, merkeze bağlı eyâlet isyanları, İstanbul'daki yangınlar ve devlet içerisinde otoritenin zayıflaması gibi birçok sebeple dünya siyasetindeki etkisini kaybetmeye başlamıştır. Bu durumlara sebep olan en büyük nedenlerden birisi hiç şüphesiz merkezi otoritenin zayıflaması olmuştur. Geline bu nokta, tahta çıkan padişah sayısı ve tahta kalma sürelerinde kendini açıkça belli etmektedir.

XVII. yüzyılda tahta çıkan padişahlar ve tahta kalma süreleri şöyledir: I.Ahmed (1609-1617), I.Mustafa (1617-1618), II.Osman (1618-1622), I.Mustafa (1622-1623, ikinci kez), IV.Murad (1623-1640), Sultan İbrahim (1640-1648), IV.Mehmed (1647-1687), II.Süleyman (1687-1691), II.Ahmed (1691-1695) ve II.Mustafa (1695-703). İlk üç asırda sadece on üç Osmanlı Padişahı tahta çıkarken sadece bu asırda dokuz Osmanlı sultanı tahta geçmiştir. Bunların ortalama tahta kalma süreleri ise dokuz yıl olarak görülmektedir.¹

Bütün bu olaylara ve karışıklıklara rağmen edebiyatımızda XVII. yüzyılda klasik Türk şiiri zirveye çıkmış, edebiyat tarihçilerinin “Orta Klasik Dönem” olarak tanımladığı bir dönem olmuştur. Birbirinden farklı birçok alanda eserler verilmiştir. Klasik üslupla ürünler veren şairler, söyleyişe, ahenge, tekniğe çok önem vermişlerdir. Şairler, Arapça ve Farsça kadar Osmanlı Türkçesi'nin zarif bir dil olduğunu kanıtlamaya çalışmışlardır. Bu bağlamda Türk şiiri diğer yüzyıllara göre oturmuş ve daha yerli bir yapıya sahip hala gelmiştir.

Türk şiiri bu yüzyılda önceki yüzyıllardan gelen geleneksel yapıyı sürdürmekle beraber yeni üsluplardan da etkilenmiştir. Bunlar Sebk-i Hindî, Hikemî

---

¹ Ahmet Atilla Şentürk, Ahmet Kartal, **Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatı Tarihi**, Dergâh Yayınları, İstanbul 2015, s.241.

tarz ve Mahallî tarzdır. “Hint üslubu ya da Hint tarzı anlamına gelen ‘Sebk-i Hindî’ İran’da ortaya çıkmış, ancak Safaviler dönemindeki dini baskı nedeniyle İran’dan Hindistan’a giden İranlı şairlerce Hindistan’da geliştirilmiştir. Hint edebiyatından da etkilenerek, Fars, Hint ve Türk şairleri üzerinde etkisini gösteren ‘Sebk-i Hindî’nin yaratıcıları arasında, Örfî-i Şîrâzî (ö.1590), Tâlib-i Âmülî (ö.1626), Kelîm-i Kâşânî (ö.1651), Sâib-i Tebrîzî (ö.1670) gibi ünlü İranlı ve Azeri şairlerin yanı sıra Hintli olan Feyz-i Hindî (ö.1595) ile Hindistan’a gitmeyip ününü İran’da kazanan Şevket-i Buhârî (ö.1699) de bulunmaktadır. 17. yüzyılda bütün özellikleri ile Divan şiirinde de etkisini gösteren söz konusu üslubun anılan yüzyılda edebiyatımızdaki belli başlı temsilcileri ise Nâ’îlî, Neşâtî, İsmetî, Şehrî ve Fehîm’dir.”²

XVII. yüzyılda ortaya çıkan ve yeni bir ekol oluşturacak düzeyde dikkat çeken bir başka gelişme Nâbî ekolü olarak da bilinen Hikemî tarzıdır. “Gerçekte ilk örnekleri yüzyıllar öncesine kadar uzanan hikemî tarz bir yönüyle şiirde anlamı eksen alan; ancak Sebk-i Hindî’den farklı olarak anlamın duygu tarafıyla değil de düşünce yönüyle ilgilenmiş ve söz konusu tarzın etkisinde kalan şairler de Klasik Türk şiirine farklı bir pencere açarak, şiirin anlam boyutunu düşünce ekseninde zengin kılmaya çalışmışlardır.”³ Şiirin amacı insanlara doğru yolu göstermeye vasıta olmak olarak görülmüştür. Hakîmâne şiir söyleme anlayışı İran’da Şevket-i Buhârî ve Sâib-i Tebrîzî tarafından temsil edilmiş. Türk edebiyatında Nâbî’den sonra şu isimleri görmekteyiz; Sâbit (ö.1124/1712), Seyyid Vehbî (ö.1149/1736), Râşid (ö.1148/1735), Âsım (ö.1173/1760), Nefî (ö.1044/1635), Nev’izâde Atâyî (ö.1045/1635).

XV. yüzyılda Aydınlı Visalî ile başlayan ve XVI. yüzyılda Tatablâlı Mahremî ve Edirneli Nazmî ile devam eden ve genel anlamda bir dil hareketi olarak kabul edilen Türkî-i Basit Türk edebiyatındaki mahallileşme hareketlerinin önemli adımlarından birisi olmuştur. Dilde sade bir Türkçe söyleyişi esas alan Türkî-i Basit hareketi, daha sonraki dönemlerde kimlik değiştirerek mahallileşme hareketine dönüşmüştür. Özellikle XVI. yüzyılda Bâkî’nin şiirlerinde görülen İstanbul Türkçesi

² Mine Mengi, **Eski Türk Edebiyatı Tarihi**, Akçağ Yayınları, Ankara 1994, s.177.

³ Şener Demirel, “XVII. Yüzyıl Klasik Türk Şiirinin Anlam Boyutunda Meydana Gelen Üslup Hareketleri: Klasik Üslup-Sebk-i Hindî -Hikemî Tarz-Mahallileşme”, **Turkish Studies**, Volume 4/2 Winter 2009, S.4, s.282.

ve mahallî unsurlar, Taşlıcalı Yahya'nın mesnevilerinde işlenen konular ve kahramanlar bu tarz söyleyişin en dikkat çekici örnekleri olmuştur. Bu süreç XVII. yüzyılda Nev'izâde Atâyî ve Sabit gibi şairlerin özellikle mesnevilerinde gerek yerli konuların işlenmesi ve yerli malzeme tercihleri bakımından, gerekse kullandıkları dil ve söyleyişteki tasarrufları sayesinde daha rasyonel bir karakter kazanmıştır.⁴

Bahsi geçen akımların etkisinde olan şairler sadece şiirde değil aynı zamanda nesir ve süslü nesirde de çok kıymetli eserler vermişlerdir. Süslü nesirde, Veysî, Nergisî, ilmi eserlerde Katip Çelebi, tezkirelerde Riyâzî, Kâfzâde Fâizî, Âsım, Güftî, tarihlerde Hasan Bey-zâde ve Karaçelebizâde, seyahatnâme türünde Evliya Çelebi ve Nâbi önde gelen isimlerden olmuştur.

Sonuç olarak XVII. yüzyıl Türk edebiyatında manzum ve mensur birçok eser verilmiştir. Belirli bir geleneğe bağlılığı olan ve bu bağlılığın sorumluluklarını yerine getiren dîvân edebiyatı, özellikle XVII. asırda oluşumunu tamamlayarak ustalık dönemini yaşamıştır.

---

⁴ Şener Demirel, "XVII. Yüzyıl Klasik Türk Şiirinin Anlam Boyutunda Meydana Gelen Üslup Hareketleri: Klasik Üslup-Sebk-i Hindî -Hikemî Tarz-Mahallileşme", **Turkish Studies**, Volume 4/2 Winter 2009, S.4, s.295.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. HAYATI, ŞAHSİYETİ VE EDEBİ KİŞİLİĞİ

1.1.HAYATI

Emnî⁵ mahlasını kullanan şairin asıl ismi Mehmed'dir. Kaynakların hepsi ismi konusunda hemfikirdir. Safâyî⁶, Sâlim⁷ ve Safvet⁸ tezkireleri ile *Kafîle-i Şuarâ*'da⁹ şairin "Burnaz Mehmed Ağa" olarak anıldığını görüyoruz. Ali Emîrî o dönemde 'Ağa' kelimesinin tazîm için kullanıldığını şu şekilde ifade etmiştir; "Ağa ünvânıyla müştahir olması ulu kutların ıstılahınca ashâb-ı merâtîp ve mesânide mahsus bir ta'bîr-i muvakkar olmasından ileri gelmiştir."¹⁰

Şairin doğum yerinin Diyarbakır olduğu bilinmekle birlikte doğum tarihi hakkında kaynaklarda kesin bir bilgiye yer verilmemiştir. Ali Emîrî, "Cenâb-ı Ümnî'nin velâdeti 1050/1640 hududundadır."¹¹ diyerek kesin bir tarih belirtmemiştir. Kaynaklarda ailesiyle ilgili bir bilgiye rastlanılmamıştır.

Emnî, genç yaşta başladığı öğreniminde sayısız ilim tahsil etmiş ve çeşitli devlet görevlerinde yer almıştır.¹² Valilerin hizmetinde görev alan Emnî, Şam valisi Ahmed Paşa'nın kethüdâlığında bulunmuştur. 1102/1692 senesinde Ahmed Paşa'nın Bağdat valiliğine tahvili üzerine Emnî de Bağdat'a gitmiştir. 1103/1693 senesinde Basra taraflarında Mani adlı bir Urban şeyhinin ayaklanmasıyla Ahmed Paşa'ya

⁵Ali Emîrî eserinde Ümnî şeklinde okumuştur. Diğer tezkireler ve bazı mecmualarda Emnî diye harekelendirilmiştir. Her iki okuyuş tarzı doğru olmakla birlikte biz Emnî olarak okumayı tercih ettik.

⁶Pervin Çapan, **Mustafa Safâyî Efendi: Tezkire-i Safâyî (Nuhbetü'l-Âsâr min Fevâ'idü'l-Eş'âr) İnceleme-Metin-İndeks**, AKMB Yayınları, Ankara 2005, s.72.

⁷Adnan İnce, **Tezkiretü's-Şuarâ Sâlim Efendi**, AKMB Yayınları, Ankara 2005, s.188.

⁸Bilal Güzel, **Kemiksiz-zâde Safvet Mustafa ve 'Nuhbetü'l-Âsâr Min Ferâ'idü'l-Eş'âr' İsimli Şair Tezkiresi**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2012, s.116.

⁹Mehmet Tefik, **Kafîle-i Şuarâ**, İstanbul 1290, s.50.

¹⁰Ali Emîrî Efendi, **Tezkire-i Şuarâ-i Âmid**, Matba-i Amîdî, 1328, s.38.

¹¹Ali Emîrî Efendi, **a.g.e.**, s.39.

¹²Pervin Çapan, **a.g.e.**, s.72.

Basra valiliği ve serdarlık görevi verilmiştir. Fakat Bağdat'tan hareket etmeden önce Ahmet Paşa rahatsızlanarak vefat etmiştir. Bunun üzerine kardeşi Halil Ağa göreve getirilmiş ve Emnî de kethüdâlık görevini sürdürmeye devam etmiştir.

Safâyî, Salîm, Safvet tezkireleri ile *Kafîle-i Şu'arâ* ve *Vakâyi'ul-Fudalâ*¹³'da Emnî'nin Bağdat valisi Ahmed Paşa'nın veziri olduğu bildirilmiştir. Ancak *Mecellet'ün-Nisâb*¹⁴ ve *Tuhfe-i Nâilî*'de¹⁵ valinin Kalaylı Ahmed Paşa olduğu geçmektedir. Ali Emîrî ise tezkiresinde *Mecellet'ün-Nisâb*'da geçen bu bilgilere karşı çıkar ve "Kalaylı Ahmed Paşa'nın Bağdat valiliği merhûmun şehâdetinden sonradır"¹⁶ der. Yalnız Ali Emîrî, Kalaylı Ahmed Paşa konusundaki itirazını belirttikten sonra onun kim olduğunu açıklamamıştır. Şeyhî Mehmed Efendi eserinde Kalaylı Ahmed Paşa hakkında şunları söylemiştir; 1102/1690 senesi hududunda Trabzon'dan Sivas'a gönderilir. 1104/1692 senesinin Ramazan ayında Kıbrıs eyaletine naklolur. 1105/1693 senesinde İstanbul kaymakamlığı görevine getirilen Ahmed Paşa aynı senenin Cemaziyelevvel ayında Diyarbakır'a, Ramazan ayında da Bağdat eyaletine naklolunur¹⁷. Buna göre Ali Emîrî'nin haklılığını yani Kalaylı Ahmed Paşa'nın Emnî'nin vefatı sonrası Bağdat Valiliğine atandığını görmekteyiz.

Emnî, 1104/1692-93 yılında Ahmed Paşa'ya kethüdâ iken bir Arap muharebesinde şehit olmuştur. Sâlim'e göre şehâdeti Bağdat yakınlarda gerçekleşmiştir. Diğer kaynaklara göre Basra civarında vukû bulan bir muharebede şehit olmuştur. "Basra'da medfundur."¹⁸ denilmiştir, fakat bununla ilgili bugün elimizde kesin bir bilgi yoktur.

Diğer tezkirelere nazaran şair hakkında en geniş malûmâta ulaştığımız Ali Emîrî ölümü hakkında şu bilgileri vermiştir; "Şakî-yi mezbûr üzerine hareket olunarak Esed karyesi kurbunda (Nehr ü Esed-i Salih) denmekle ma'rûf olan nehr

¹³ Abdülkadir Özcan, **Şeyhî Mehmed: Vakâyi'ul-Fudalâ**, Çağrı Yayınları, İstanbul 1989, C.2, s.109.

¹⁴ Müstakimzâde Süleyman Sadeddin Efendi, **Mecelletü'n-Nisâb**, (Tıpkı Basım), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000, s.117a.

¹⁵ Cemal Kurnaz, Mustafa Tatçı, **Mehmed Nâilî Tuman Tufe-i Nâilî Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri**, Bizim Büro Yayınları, Ankara 2001, C.1, s.60.

¹⁶ Ali Emîrî, **a.g.e.**, s.40.

¹⁷ Abdülkadir Özcan, **a.g.e.**, s. 435.

¹⁸ Müjgan Cunbur, "Emnî", **Türk Dünyası Ortak Edebiyatı Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi**, AKMB Yayınları, Ankara 2007, C.3, s.337.

kenarındaki bataklıkta şakî-yi merkum bağıteten pusudan zuhûr etmekle vakıa olan dehşetli muharebede ol merd-i gazanfer salvet-i Rüstemâne ceng-i pür-hoş icra eyledi. Bitakdirullah Teâlâ ciğergâhına isabet eden kaza kurşunu ile 1104 senesi evâhirinde ser-mest-i câm şehâdet oldu.”¹⁹.

Görüldüğü gibi vefatının gerçekleştiği yer ve mezarı konusunda çeşitli rivayetler vardır. Vefatı konusunda 1104/1692-1693 tarihinde ittifak edilmiştir.

1.1.1. Emnî Mahlaslı Şairler

Üzerinde yüksek lisans çalışması yaptığımız Emnî'nin dışında aynı mahlası kullanan iki şair daha tespit edilmiştir. Bunlar Selîmzâde Süleyman Emnî Efendi ve Seyyid Mehmed Emnî Bey'dir. İki şairin de doğum tarihleri tam olarak belli olmamakla birlikte Selîmzâde Süleyman Emnî Efendi ile Emnî Burnaz Mehmed Ağa'nın hemen hemen aynı tarihlerde vefat ettiği görülmektedir. Seyyid Mehmed Emnî Bey'in vefatı ise diğer iki Emnî'den sonra gerçekleşmiştir. Toplanan bilgiler aşağıda kaydedilmiştir.

1.1.1.1. Selîmzâde Süleyman Emnî Efendi

Emnî mahlasını kullanan şairin asıl adı Süleyman'dır. İstanbul'da doğmuştur. Doğum tarihi konusunda kesin bir bilgi yoktur. Selîmzâde olarak tanınmıştır.²⁰ “Selîm Efendi nâmında birinin oğludur.”²¹ Selîm Efendi ile ilgili kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılmamıştır.

Safâî Tezkiresi'nde, onun genç yaşta şiir ve inşa tahsil ettiği, güzel yazıya merak saldığı söylenmiştir. Bu meziyetleri sayesinde bazı vezirlerin takdirini kazanmıştır. Mısır valisi Firarî Hasan Paşa'nın divan efendisi olmuştur.²²

---

¹⁹Ali Emîrî, **a.g.e.**, s.39.

²⁰Adnan İnce, **a.g.e.**, s.187.

²¹ Cemal Kurnaz, Mustafa Tatçı, **a.g.e.**, s.61.

²² Cemal Kurnaz, Mustafa Tatçı, **a.g.e.**, s.61.

Müstakîmzâde'nin²³ belirttiğine göre Mısır valisi Firarî Hasan Paşa'ya²⁴ divân katibi olmuşken 1110/1698-1699'da vefat etmiş ve Hicaz'a defnedilmiştir. Ayvansarâyinin eserinde "Mısır'da medfundur"²⁵ demiştir. "Kâdirî tarikatına mensup olan Emnî, özellikle âşıkâne ve suffiyâne şiirleri ile tanınmıştır."²⁶

Sülüs, nesih, tevkî ve dîvanî yazı stillerinde usta bir hattat olduğunu ve benzersiz güzellikte hat yazdığını Müstakimzâde'nin *Tuhfe-i Hattatîn* adlı eserinden öğreniyoruz; "Selîmzâde demekle arîf ve tarîk-i Kadiriyye'den bir şâir-i zarîf idi. Hüsn-i hatt-ı sülüs ve nesih ve tevkî ü dîvâniyyede Seyyid Haşîmî'den temeşşuk ile mâhir-i bî-müdânî olmuş idi."²⁷ Süleyman Emnî'nin tezkirelerde ve mecmualarda şiirlerine rastlanılmakla birlikte daha çok hattatlığı üzerinden şöhret kazanmıştır. Sadeddin Nüzhet Ergun, Ali Emiri Kütüphanesi manzum 650 ve 694 numaralı mecmualarda bazı şiirlerine tesadüf ettiğini belirtmiştir. 'Kadiriyyüz biz' redifli bir manzûmesi olduğunu ve bunun mûsikîşînâs Emir Çelebi tarafından sabâ makamında bestelendiğini söylemiştir.²⁸

1.1.1.2. Seyyid Mehmed Emnî Bey

Asıl adı Mehmed'dir. Doğum tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte İstanbul'da doğmuştur. Râmiz eserinde onun, Yancıklı Bey adıyla meşhur olduğunu söylemiştir.²⁹ "Vidin kalesi kumandanı Yûsuf Paşa'nın oğludur."³⁰ Bütün kaynaklarda Mevlana Celaleddîn-i Rumî neslinden olduğu söylenmiştir.

²³ Müstakimzâde Süleyman Sadeddin Efendi, **a.g.e.**, Ankara 2000, s.117^a.

²⁴ Şâlim ve Safâî tezkirelerinde Mısır valisinin ismi Hüseyin Paşa olarak geçmektedir.

²⁵ Ramazan Ekinci, **Hafız Hüseyin Ayvansarâyî Vefeyât-ı Ayvansarâyî (İnceleme-Metin)**, Buhara Yayınları, İstanbul 2013, s.215.

²⁶ Niyazi Ünver, "Emnî", **Türk Dünyası Ortak Edebiyatı Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi**, AKMB Yayınları, Ankara 2007, C.3, s.337.

²⁷ Müstakimzâde Süleyman Sadeddin Efendi, **Tuhfe-i Hattatîn**, Devlet Matbaası Yayınları, İstanbul 1928, s.213.

²⁸ Sadeddin Nüzhet Ergun, **Türk Şâirleri**, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi Kütüphanesi, n.4330-1, C.3, s.1264.

²⁹ Sadık Erdem, **Râmiz ve Âdâb-ı Zurafâ'sı (İnceleme-Tenkidli Metin-İndeks-Sözlük)**, AKM Yayınları, Ankara 1994, s.17.

³⁰ Franz Babinger, **Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri**, (çev. Çoşkun Üçok), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1982, s.356.

“Babasının ölümü sırasında, kendisi çok küçük çocuk yaşta olduğu için devrin sadrîâzamı Elmas Mehmed Paşa onu Vidin’den aldirarak Saray-ı Hümâyûn’ın Enderûn kısmında, Kilâr-ı âmire dairesine yerleştirmişti.”³¹ “Enderun-ı Hümâyunda iken hüsn-i hattı sülûs ve nesihî üstâd be-nâm es-seyyid Abdullah el-imâm yani Yedikuleli Efendi’den yazmıştır.”³² *Sicill-i Osmanî*’de Mehmed Emnî için; “Kaleminden yetişip hâcegân oldu ve çeşitli görevlerde bulundu.”³³ denilmiştir.

Zeki, çalışkan ve bilgili bir adam olarak tanıtılan Mehmed Emnî Bey 1703’den sonra saray dışında görevler almaya başlamıştır. “Önce hazine kethüdası İbrahim Paşa’ya divan katibi oldu. Sonra sadâret mektupçuluğu etti. Ruznâmçe-i evvelikte bulundu. 1151 (M.1738) de defter emîni oldu. 1154 (M.1741) de ‘ Mîr-i mîrân-ı Rumeli’ rütbesiyle Rusya’ya sefir olarak gönderildi.”³⁴ “Mehmed Emnî Bey elçilik vazifesini tamamladıktan sonra 1742’de İstanbul’a döndü. Yaklaşık bir buçuk sene devam ettirdiği elçilik görevi sırasında *Rusya Sefâretnâmesini* yazmıştır.³⁵ Mehmed Süreyya Bey *Sicill-i Osmânî*’de; “1156’da (1743) muhâsebe-i evvel ve Şevvâl 1159’da (Ekim Kasım) cizye muhasebecisi ve Şevval 1161’de (Ekim 1743) yeniçeri kâtibi”³⁶ olarak 1163/1750’de vefat ettiğini söylemiştir. Râmiz ise ölümünün 1160/1742 senesi hududunda olduğunu söylemiştir. Müstakimzâde Süleyman Sadeddin Efendi de 1157/1744-45 hududunda olduğunu belirtmiştir. Görüldüğü üzere Mehmed Emnî Bey’in ölüm tarihi konusunda tam bir karara varılamamıştır. Kaynaklarda belirtilen duruma bakacak olursak, Mehmed Emnî Bey’in Rusya’daki elçilik görevinden sonra çok fazla yaşamamış olduğunu söyleyebiliriz.

Mehmed Emnî Bey’in Dîvânı’nın varlığı ile ilgili herhangi bir bilgiye rastlanılmamıştır. Sadeddin Nüzhet Ergun *Türk Şairleri* adlı kitabında Ali Emîrî Kütüphanesi Manzum 782 numaralı mecmuada kendi eliyle yazdığı söylenen şiirleri olduğunu söylemiştir. Ergun, Emnî Burnaz Mehmed Ağa Dîvânı’na kayıtlı “gerek” redifli gazelin (D: 37) ilk üç beytini Mehmed Emnî Bey’e isnad etmiştir

³¹ Münir Aktepe, **Mehmed Emnî Beyefendi (Paşa)’nin Rusya Sefareti ve Sefâret-nâmesi**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1974, s.9.

³² Müstakimzâde Süleyman Sadeddin Efendi, **a.g.e.**, 1928, s.490.

³³ Mehmed Süreyya Bey, **Sicill-i Osmanî**, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul 1996, s.481.

³⁴ Sadeddin Nüzhet Ergun, **a.g.e.**, s.1263.

³⁵ Münir Aktepe, **a.g.e.**, s.25.

³⁶ Mehmed Süreyya Bey, **a.g.e.**, s.481.

fakat gazeli nereden aldığını belirtmemiştir. Aynı gazel Nuruosmaniye Kütüphanesinin 4965 numaralı mecmuasının 62b sayfasında Emnî Burnaz Mehmed Ağa'nın şiirlerinin arasında da yer almaktadır. Mehmed Emnî Bey'in şiirlerine yer veren tezkireler arasında da bu gazele rastlanılmamıştır. Bütün bunlara bakarak “gerek” redifli bu gazelin Emnî Burnâz Mehmed Ağa'ya ait olabileceğini söyleyebiliriz.

Emnî Mehmed Bey'in bilinen tek eseri *Rusya Sefâretnâmesi*'dir.³⁷ O yıllarda meydana gelen Osmanlı ile Rusya arasındaki olayları anlatması bakımından önemli bir eserdir.

1.2.ŞAHSİYETİ VE EDEBİ KİŞİLİĞİ

Emnî, devrinin şöhret kazanmış şair ve devlet adamlarından birisi olmuştur. Sâlim, tezkiresinde Emnî'nin aşırı gurur ve böbürlenmekden dolayı İstanbul'a gelmeyip taşrada kalmayı tercih ettiğini söylemiştir. Ali Emîrî ise bunun doğru olmadığını, Sâlim Efendi'nin şeyhülislamzâde olduğu için hayatında hiç sıkıntı çekmediği ve zorda kalmadığını dolayısıyla Emnî'yi anlayamayacağını söylemiştir. Ayrıca mukaddes vatanı uğruna can veren hamiyetperver bir şair için bu tarz yorumların münasip olmayacağını belirtmiştir. Buna ek olarak, Emnî'nin İstanbul'a gelip de birtakım makam mevki sahibi kişilerin elini eteğini öpmek yerine taşrada kethüdâlık görevini tercih etmesini alîcenaplık olarak tanımlar. Emnî'nin Diyarbakır'daki tahsili esnasında yakın arkadaşı olan Nâbî'nin İstanbul'a gelip Musâhib Mustafa Paşa'ya kethüdâ olmasının bazı haddini bilmezler tarafından nasıl eleştirildiğine örnek vermiştir;

Bir vezîre kethüdâ olmak neden lâyük idi

Bir senün gibi nuhûset bî-namaz ü bî-sıyâm

---

³⁷ İstanbul Murat Molla Kütüphanesi 1458 numarada bulunmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Münir Aktepe, **Mehmed Emnî Beyefendi (Paşa)'nin Rusya Sefareti ve Sefâret-nâmesi**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1974.

Buldun ey kem-pâye fırsat kat'-i ta'yînât idüp
Kethüdâlık kapu halkından aldun intikam³⁸

Emnî İstanbul'a gelmeyi tercih etmediği için bu tarz eleştirilere maruz kalmamıştır. Tercihinin taşrada görevini sürdürmek olması Sâlim'in iddia ettiği gibi kendini beğenmiş, aşırı gururlu biri olması için yeterli bir delil olarak görülmemelidir.

Safâî eserinde onun için “Asrın şu'arâ-yı şîrîn edâsındandır. Hûb eş'ârı ve mergûb güftârı vardır.”³⁹ diyerek döneminin sevilen şairler arasında olduğunu, aynı zamanda şiiirlerinin güzel oluşuna ve sözlerine rağbet edildiğini belirtmiştir. Sâlim ise anlatımının güzelliğini “bir şâ'ir-i hoş ta'birdir”⁴⁰ diyerek ifade etmiştir. Ali Emîrî; “âsârı selîs” diyerek eserlerinin ahenkli ve akıcı olduğunu söylemiştir. Buna ek olarak karakteri hakkında “bir zât-ı kemâlât-ı enîsdir” diyerek fazilet ve ilim sahibi, olgun birisi olduğuna dikkat çekmiştir.

Emnî'de kendi şiiiri için renkli bir tarz benimsediğini ve şiiirinin sihir yaratan bir etki doğurduğunu şöyle ifade etmiştir;

Edâ-yı pāk ile seyr eyle tarz-ı şî'r-i rengînin
Gelüp bu şehir-i nazmuñ Emnî-yi sihr-âferînin gör (25/5)

Kaynaklardan Emnî'nin şiiirliğinin yanında iyi bir hattat olduğunu da öğreniyoruz. Ali Emîrî *Esâmî-i Şu'arâ-yı Âmid* adlı eserinde Emnî için “hattı nefîsdir”⁴¹ diyerek hattının güzelliğini ortaya koymuştur. Emîrî, bir diğer eseri olan tezkiresinde Emnî'nin kendi el yazısıyla yazdığı şiiirleri görünce nasıl hayretler içinde kaldığını şöyle ifade etmiştir; “Hatt-ı destiyle muharrer birçok âsârı meşhûdumuz olmuştur. İnci gibi hatt-ı nefisini seyr idince doğrusu hayretlere

---

³⁸ Ali Emîrî, **a.g.e.**, s.41.

³⁹Pervin Çapan, **a.g.e.**, s.72.

⁴⁰ Adnan İnce, **a.g.e.**, s.188.

⁴¹ Galip Güner, Nurhan Güner, **Ali Emîrî Efendi Esâmî-i Şu'arâ-yı Âmid**, Anıl Matbaa ve Cilt Evi, Ankara 2003, s.11.

müstağrak olduk.”⁴². Buna rağmen şairin adı, *Tuhfe-i Hattâtîn*’de hattatlar sırasında yer almamaktadır.

Ali Emîrî, şairin savaşçı özelliklerine de dikkat çeker ve onu savaş meydanında görenlerin cesaretinden ve yiğitliğinden dolayı Rüstem’e⁴³ benzettiklerini söyler; “Meydân-ı ceng ü harbde silâhşörlük ve dilâverliğini görenler kendisini bir Rüstem-i zaman kıyas eylerdi.”⁴⁴ Aynı zamanda Emnî’nin hem ok atmada hem de tüfek kullanmada seçkin birisi olduğunu görüyoruz; “Tüfenkbazlıkta ve kemankeşlikte mümtâz idi. Tîri hedefe isabet ettirmek ve sayd u şikârda âhûları tüfenk ile urmak gibi harikalar gösterirdi.”⁴⁵ Avcılıkta da gösterdiği maharetleri ile Emnî takdirleri üzerinde toplamıştır.

Emnî, şiirlerini savaş meydanlarına da taşımıştır. Ali Emîrî, cenk meydanlarında askerleri şiiriyle nasıl coşturduğunu, savaş ve av meydanlarını edipler meclisine çevirdiğini şöyle anlatmıştır; “Ağamızın tuhaf bir mesleği var idi. Meclis-i yârân-ı safâda âhû-yı maânî ve gazâlân-ı mezâmîn sayd u şikâr eylediği esnada gâh ceng ü cidâl ve harb ü kıtale dâir manzûmeler kiraât ederek meclis-i muvâneseti bir mahşer-i şûr engîze çevirir ve gâh meydân-ı sayd u şikârda yârân ile müşâareye başlayarak sahrâ-yı saydgâhı bir encümen-i edebe benzedirdi.”⁴⁶.

Ali Emîrî Efendi’nin anlattığı bir hadiseye göre; bir gün şair Emnî ava gitmiş. Akşam köyün ileri gelenlerinden Toz Bey’in evine varmış ve orada konaklamıştır. Tesadüf eseri o gün Toz Bey de ava gitmiş ve akşam eve dönmediğinden Emnî ile karşılaşmamışlardır. Emnî de evden ayrılmadan önce Toz Bey için şu zarif vedânâmeyi yazmıştır:

Gubâr-engîz-i âdemîyyet ya’ni Toz Bey kim
Odur ibn-i Sebîlün mîzbân-ı ref’et âsârı

⁴² Galip Güner, Nurhan Güner, **a.g.e.**, s.11.

⁴³ İran’ın ünlü kahramanıdır. *Şehnâme*’de adı en fazla zikredilen ve övgüyle bahsedilen efsanevî kahramandır.

⁴⁴ Ali Emîrî, **a.g.e.**, s.38.

⁴⁵ Ali Emîrî, **a.g.e.**, s.38.

⁴⁶ Ali Emîrî, **a.g.e.**, s.38-39.

Cenâheyn-i derîn itmiş küşâde cüst ü cû eyler
Ne cânibden görünse murg-ı mihmân almadır kârı

Odur dâna-yı âlem Mantıku't-Tayr-ı hüner-mendi
Kolunda ispirisi sayda düşmüş kebk-i kühsârı

Hevâ-yı ârzû-yı sayd ile pervâz idüp ben de
Gelüp yurduna kondum bulmadum lîk ol hünkârı

Yatup bir şeb misâfir oldum itdüm zevk-i bi-pâyân
Du'â itdüm seherde Emniyâ koydum bu âsârı⁴⁷

Bu hadiseden de anlaşıldığına göre Emnî bazı olaylar üzerine irticâlen şiir yazmada mahir bir şairdir. Tahminimize göre benzer şekilde dostlarının ve yakınlarının elinde bulunan, kayıtlara geçmemiş bazı şiirleri de olmalıdır.

1.2.1. Nazîre Bahsi

“Bir şairin şiirine sonradan bir başka şair veya şairin kendisi tarafından, kafiye veya kafiye ve redifleri aynı olan, aynı vezin ve konuda yazılan, çoklukla gazel ve kasidelerde görülen benzer şiirlere nazire veya cevap denir.”⁴⁸ Emnî, “Şahsiyeti ve Edebi Kişiliği” başlığı altında da bahsettiğimiz gibi döneminin sevilen şairler arasında olup şiirlerine rağbet edilen bir şairdir.

Ali Emîrî, tezkiresinde Emnî'nin nazîrecilik yönünden şöyle bahseder; “Mağfûr müşâr'ün-ileyh şu'arâ-yı selefün asârını tettebbu' eylediği gibi 'asrınun ve şehrinün şu'arâ-yı şöhret ihtivâsıyla müşâ'are ve münâzarası kesîrdür ihlâfî da eş'ârına nazîreler yazmışdır.”⁴⁹. Anlaşıldığı üzere hem kendinden önce yaşamış

⁴⁷ Ali Emîrî, **a.g.e.**, s.39.

⁴⁸ Kemal Yavuz, “Türk Şiirinde Nazîre”, **Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi**, İstanbul 2013, S.10, s.359.

⁴⁹ Ali Emîrî, **a.g.e.**, s.41.

şairlere hem de kendi dönemindeki şairlere nazireler yazan Emnî kendinden sonra yetişen şairler tarafında da okunmuş ve şiirlerine iltifat edilmiştir.

Emnî'nin dîvânında ve mecmualarda yer alan on altı, dîvânında yer almayan ve mecmualarda da tespit edemediğimiz altı şiirine toplamda kırk bir nazîre yazılmıştır. Nazîre yazan şairler; Vâlî-i Âmedi (d.1688/ö.1738), Nâbî (d.1641/ö.1712) Âgâh Semerkandî-i Âmedi (d.1630/ö.1728), Hâzık Erzurumî (d.1690/ö.1762), Mûcîb Kemâlî-i Âmedî (d.?./ö.?), Sırrî-i İstanbulî (d.?./ö.1699), Vâhid Mahtumî (ö.1732-33), Tıybî (d.?./ö.1679), Dürrî-i Vâî (d.?./ö.1722), Lebîb-i Âmedî (d.?./ö.1769), Refî'-i Âmedî (ö.1816), Nedîm (d.?./ö.1730), Arpaemînî-zâde Mustafa Sâî (d.?./ ö.1721-22), Raşit Vak'anüvis (d.?./ö.1735), Dâye-zâde Ahmed Ağa (d.?./ö.?), Selîm Efendi (d.?./ö.?), Vahid Mahtumî (d.?./ ö.1732-33), Sa'id Âmedî Fethi-zâde (d.1759/ö.1831), Kâmî-i Âmedî (d.1805/ö.1884) ve Ali Emîrî (d.1857/ö.1924)'dir.

1.2.1.1. Emnî'ye Yazılan Nazîreler

Ali Emîrî tezkiresinde Emnî'nin şiirlerine döneminde ve daha sonrasında nazîreler yazıldığını belirttikten sonra tespit ettiği şiirleri kaydetmiştir. Mezkûr tezkirede, hem Emnî'ye ait olan şiirden bir beyit hem de nazîre yazan şairin şiirinden bir beyti verilmekle yetinilmiştir. Çalışmamızda, nazîre yazan şairlerin dîvânlarına ulaşmaya çalışılmıştır. Dîvân sahibi olan şairler tarafından yazılan nazîrelerin tümüne yer verilmiştir. Eserlerine ulaşamadığımız şairlerin ise tezkirede yer alan beyitleri aynen verilmiştir. Emnî'nin aşağıda bir beyti verilen şu şiirine,

Bekâm olur bu çemende bekâm Emnî o kim

Yanınca tâze nihâlân bî-mişâli ola (44/5)

Vâlî-i Âmedi (d.1688/ö.1738), Nâbî (d.1641/ö.1712) ve Âgâh Semerkandî-i Âmedi (d.1630/ö.1728) tarafından nazireler yazılmıştır. Ali Emîrî öncelikle Vâlî'nin yazmış olduğu şiirin bir beytine yer vermiştir. XVIII. yüzyıl dîvân şâirlerinden Vâlî'nin asıl ismi Hasan'dır. Diyabakırlı olan şair, devrinin tanınmış ilim adamlarından dersler almış, asrının meşhur şairleri arasında yerini almıştır. Mürettep Dîvân'ı olan şairin

gazelleri birçok Diyarbakırlı şâir tarafından tahmis edilmiştir.⁵⁰ Vâlî'nin Emnî'nin şiirine yazdığı nazîre şöyledir;

Hoş ol harîf ki bir yâr-i hoş-hisâli ola
Netîce tûti-i âyîne-i makâli ola

Hezâr-ı dil-şede seyr-âb-ı câm-ı la'li iken
Revâ mı ben gibi bir teşne'-i zelâli ola

Olur mı ragbeti bu 'arsa gehde ehl-i kemâl
O râhatın ki ana mihnet ihtimâli ola

Niyâza kâdir olur mı reh-i muhabbetde
Semend-i nâzının ol dil ki pâ-y-mâli ola

Bu şi'r-i tâze-zemîn güftesine Emnî'nin
Nazîre itmek olur mı meğer ki Vâlî ola⁵¹ (G/330)

Gazelin son beyitinde Vâlî, kendisinden yaşça da büyük olan Emnî'nin şiirini 'tâze-zemîn' olarak tanımlayıp onu övmüştür.

Nâbî, XVII. yüzyılın ikinci yarısında yetişmiş şairlerin önde gelen isimlerindedir. Edebiyatımızda "Nâbî Ekolü" olarak da bilinen hikemî şiir akımının kurucusudur. Hacimli bir Türkçe Dîvân'a sahip olan Nâbî'nin Emnî'nin birçok şiirine nazîreler yazdığı Ali Emîrî tarafından tespit edilmiştir. Aynı zamanda Ali Emîrî, Nâbî'yi Emnî'nin "yâr-ı vefâdârı" olarak tanımlamış ve aynı dönemde yaşamış bu iki şairin dost olduklarını söylemiştir. Nâbî'nin Emnî'nin şiirine yazdığı nazîre ise şöyledir;

Hased o 'âşika bir yâr-i hoş-hisâli ola
'Ale'l-husûs ki bir şûh-ı lâübâli ola

⁵⁰ Mustafa Okur, **Dîvân-ı Vâlî-i Âmedî Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği**, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar 2006, s.6-7.

⁵¹ Mustafa Okur, **a.g.e.**, s.237.

Çeker mi hasret-i nev-bâve-i lezîz-i visâl

O bagbân ki ber-âverde bir nihâli ola

İder mi gûş-zed-i ragbet-i ârzûmendân

O nâme-yi ki sitemle me'âli mâlî ola

Virür peyâm-ı kırânın zuhalle hûrşîdün

Ol âfetün ki kenâr-ı ruhında hâlî ola

Degül cerîde gül-endâhte olan Nâbî

O gül-ruha meger Emnî gibi Celâlî ola⁵² (G/722)

Asıl adı Mehmed Bulak olan Âgâh, Emnî ile aynı yüzyılda yaşamış araştırmacılar tarafından Semerkand'dan Osmanlı ülkesine gelen üç şairden birisi olarak kabul edilen bir şairdir. Buhara'da meşhur şair Şevket Buhârî'den edebiyat tahsili gördüğü belirtilmiştir. Kaynaklarda Semerkandî sıfatıyla tanıtılan Âgâh, altmış yıl kadar Âmid'de yaşadığı için, Âmidî olarak da bilinmektedir.⁵³ Ali Emîrî de tezkiresinde şair için 'Âgâh Semerkandî-i Âmidî' ismini kullanmayı tercih etmiştir. Kudretli bir şair olduğu bilinen Âgâh, şairliği dışında Diyarbakır çevresinde sevilip, sayılan bir kimlik oluşturmuş ve bu şehirde kaldığı sürede ihtisası bulunan ilim ve sanatlarda, birçok öğrenci yetiştirmiştir. Âgâh'ın Emnî'nin şiirine yazdığı nazîre şöyledir;

Kim ola devlet-i pâ-bûsuna mecâli ola

Meger ki sûret-i bî-cân-ı nakş-ı kâli ola

Hased o 'âşîka kim pîr-i sâl-hürde iken

Felekde gün gibi bir şûh-ı hurde-sâli ola

⁵² Ali Fuat Bilkan, **Nâbî Dîvânı**, MEB Yayınları, İstanbul 1997, C.2, s.1000-1001.

⁵³ Şerife Akpınar, **Âgâh ve Dîvânı Semerkandî-i Âmidî Hacı Hâfız Mehmed Bulak**, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr> (10 Mayıs 2018), s.3-5.

Virür mi sâkî-i devrân bu köhne meykedede
Bana piyâle-i ‘işret meger ki hâli ola

Hoşâ o haste-i hicrân ki pister-i gamda
Tabîb-i müşfikı emrinde imtisâli ola

Olur mı hıfz-ı nigeş rû-yı hûbdan Âgâh
‘Ale’l-husûs ki hüsnünde i‘tidâli ola⁵⁴ (G/307)

Ali Emîrî, Emnî’nin bir başka şiirine Vâlî-i Âmedi (d.1640/ö.1692), Nâbî (d.1641/ö.1712), Âgâh Semerkandî-i Âmedi (d.1630/ö.1728) ve Hâzık Erzurumî (d.1690/ö.1762) tarafından nazîre yazıldığını belirtmiştir. Emnî’nin nazîre yazılan şiirinin bir beyti aşağıdaki gibidir;

Âmed şud-ı hümâ-yı hayâlin ne men° ider
Mâdâm k’âşiyâne-yi ışıķı serümedür (14/4)

Âgâh’ın Emnî’nin şiirine yazdığı nazîre şöyledir;

Cem’iyyet-i safâ dil-i gam-perverümedür
Zihn hezâr-ı şu‘le-i Tûr ahkerümedür

Ferhâdı kûh-ı derdde çok görmüşem hele
Mecnûn dahı hayâl gibi gözlerümedür

Bûs-ı ‘izâr-ı şâhid-i maksûd dâ’imâ
Âgûş-ı cünbiş-i leb-i h’âhişkerümedür

Memnûn-ı gerd-i bâliş-i hürşîd olur mıyam
Dest-i heves müdâm ki zîr-i serümedür

---

⁵⁴ Şerife Akpınar, **a.g.e.**, s.243-244.

Nâm-ı kerem zamânede her kimde var ise
Âgâh cümle ehl-i riyâ defterümedür⁵⁵ (G/102)

Vâfî'nin Emnî'nin şiirine yazdığı nâzîre şöyledir;

Feyz-i safâ ki reng-i ruh-ı dilberümedür
Te'sîr-i tâbişi nigeş-i kemterümedür

Tâbında oldu kevkebe-i bahtım öyle kim
Hem-vâre mihr ü meh hased-i ahterümedür

Ey meh bugün visâlde az görme yaşımı
Tûfân-ı Nûh dünki gibi hâtırumdadur

Cismim ki behreyâb olalı sûz-ı 'ışkdan
Âyine zîr-i minnet-i hâkisterümedür

Hem-sâye-i hümâ-yı sa'âdet olur mıyım
Vâfî hevâ-yı kâkül-i dilber serümedür⁵⁶ (G/56)

Nâbî'nin Emnî'nin şiirine yazdığı nâzîre şöyledir,

Mevc-i murâd bâde-i can perverümedür
Harf-ı neşât zîr-i leb-i sâgarumdadur

Bâz-ı şikâr-gîr-i çerâgâh-ı himmetüm
Kâm-ı dü-kevn cünbiş-i bâl ü perümedür

Benden sorun hakâyık-ı esrâr-ı 'âlemi
Te'lîf-i râz-nâme-i dehr ezberümedür

---

⁵⁵ Şerife Akpınar, **a.g.e.**, s.115.

⁵⁶ Mustafa Okur, **a.g.e.**, s.79.

Âhumdadur kilîd-i tılısmât-ı genc-i rûh

Âb-ı hayât lücce-i çeşm-i terümedür

Nâbî ider şükûfeleri dehri ‘ıtr-nâk

Bâg-ı bihişt hâtır-ı nâzik-i terümedür⁵⁷ (G/58)

Hâzık mahlaslı şairin asıl ismi Mehmed'dir. Erzurum'da dünyaya gelen şairimiz, Peygamber soyundan geldiği kabul edildiğinden Seyyid Mehmed adıyla da tanınmıştır. Babası Erzurum ulemâsından Ebu Bekr Efendi'dir. Alim bir babanın çocuğu olarak dünyaya gelen Hâzık o dönem için iyi sayılabilecek bir eğitim almıştır.⁵⁸ Mürettep bir dîvânı olan Hâzık Erzurumî'nin Emnî'nin şiirine yazdığı nâzîre şöyledir;

Nutk-ı Mesîh la'l-i leb-i dil-berümedür

Âb-ı Hızır piyâle-i cân-perverümedür

Bir bülbülüm ki hârlara itmem ilticâ

Verd-i cemâl zîr-i nikâb-ı perümedür

Olsa 'aceb mi bâdemüzün mevc-i âteşîn

'Aks-i 'izârı sâgar-ı nâzik-terümedür

Kimdür bu rûzgârda âsûde-hâl olan

Târîh-i ser-güzeşt-i selef ezberümedür

Her-çend bezm-i mey-kededen dür düşmüşüz

Zevk u safâsı yâd-ı neşât-âverümedür

⁵⁷ Ali Fuat Bilkan, **a.g.e.**, C.1, s.501.

⁵⁸ Hüseyin Güftâ, **Hâzık Mehmed Efendi'nin Hayatı, Edebi Şahsiyeti, Eserleri ve Dîvânının Tenkidli Metni**, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 1992, s.2-9.

Peymâne-gîr-i vuslatum ammâ ne fâ'ide

Bîm-i firâkı hâtır-ı gam-güsterümdedir

Hâzık zamâne kim olur pey-revün senün

Nazm-âverân-ı Rûm benüm defterümdedir⁵⁹ (G/86)

Emnî Burnaz Mehmed Ağa'nın bir başka şiirine, Nâbî (d.1641/ö.1712), Âgâh (d.1630/ö.1728) ve Mûcîb Kemâlî-i Âmedî (d.?./ö.?) tarafından nazîreler yazılmıştır. Şiirin bir beyti aşağıdaki gibidir.

Nâ-kâbil-i 'ilâc-ı e'tibbâ-yı dehrdür

Dâğ-ı nihân-ı 'ışk devâ nâ-pezîrimüz (30/2)

Nâbî'nin Emnî'nin şiirine yazdığı nazîre şöyledir;

Eflâke çîn-fürûş-ı cebîndür hasîrimüz

Kârûn'a püşt-pâ urur ednâ fakîrimüz

Peyvend-i irtibâtumuza bakma hâk ile

Mihrüz ki mâveâ-yı felekdür mesîrimüz

Mahbûs-ı dâmgâh-ı kafes bülbülüz k'olur

Murgân-ı kudsa mâye-i sûziş-i safîrimüz

Mis-tıynetân-ı naksı zer-i hâlis eylerüz

Terkîb-i kîmyâ-yı safâdur hamîrimüz

Biz âb-ı pây der-gil-i şeh-râh-ı mihnetüz

Hurşîd olur olursa bizüm dest-gîrimüz

---

⁵⁹ Hüseyin Güftâ, a.g.e., s.248-249.

Mahsûs-ı desti perveriş-i mâve-i kemâl
Mihr-i cihân-fürûz-ı hünerdür zamîrimüz

Biz gelmişüz hünerkede-i dehre Nâbiyâ
Âyîne de görür gören ancak nazîrimüz⁶⁰ (G/255)

Âgâh'ın Emnî'nin şiirine yazdığı nazîre şöyledir;

Olsa ne denlü hâke berâber serîrimüz
Şebnem misâl cebhe-i hûrdur mesîrimüz

Ser-mest ü şûh-ı bî-ser ü sâ mân-ı 'âlemüz
Âlüftelükde çeşm-i bütândur nazîrimüz

Mazmûn-ı ser-nüviştîmüz âşüfte olmadur
Gûyâ sevâd-ı zülf ile yazmış debîrimüz

Ref' itdi hâkden bizi reng-i hınâ gibi
Tâ oldı dest-i yâr bizüm dest-gîrimüz

Rehberlük itdi kûy-ı dil-ârâya dek bize
Âgâh o yolda tıfl-ı sirişk oldı pîrimüz⁶¹ (G/176)

Ali Emîrî'nin, Mir'atî'l-Fevâ'id Mukaddimesi'nde⁶² Diyabakırlı şairler arasında anılan Mûcîb Kemâlî-i Âmedî'nin eserinin olup olmadığı tespit edilebilmiş değildir. Ali Emîrî tarafından Emnî'ye yazmış olduğu söylenen şiirinin bir beyti şöyledir;

⁶⁰ Ali Fuat Bilkan, **a.g.e.**, C.1, s.649-650.

⁶¹ Şerife Akpınar, **a.g.e.**, s. 161-162.

⁶² Ali Emîrî Efendi, "Mir'atî'l-Fevâ'id Mukaddimesi", Millet Kütüphanesi, Ali Emîrî Edebiyat no.562, s.2^b-3^a.

Meftûn-ı sînen oldugumuz muhtefî degül

Rûşen misâl âyine mâfi'l-zamîrimüz

Emnî'nin Dîvân'ında yer almayan fakat mecmualarda geçen bir gazeline Âgâh (d.1630/ö.1728) ve Vâlî (d.1688/ö.1738) tarafından yazılmış nazîreler vardır. Emnî'nin şiirinin bir beyti şöyledir;

Olmaz şarâb-ı lem-yezeli herkese naşîb

Ey Hızır teşne çeşme-i hayvâne kâni' ol (63/3)

Âgâh'ın Emnî'nin şiirine yazdığı nazîre şöyledir;

Gülzâr-ı dehrden gül ü reyhâna kâni' ol

Ya'nî ki zülf ü 'ârız-ı cânâna kâni' ol

Yüz sürme pây-ı nâzına her ser ü ser-keşün

Ey tıfl-ı eşk gûşe-i dâmâna kâni' ol

Hübân-ı dehri sorma çekilmez cefâları

Ey çarh-ı pîrî mihr-i dirahşâna kâni' ol

Dâ'im kebâb-ı bî-nemek ister şarâb-ı dil

Ey 'âşık-ı gedâ dil-i büryâna kâni' ol

İhsân-ı dest-i merhamet-i rûzgârdan

Âgâh tab'-ı şûh-ı suhandâna kâni' ol⁶³ (G/234)

Vâlî'nin Emnî'nin şiirine yazdığı nazîre şöyledir;

Gâhî 'itâb-ı gamze-i hûbâna kâni' ol

Gâhî nigâh-ı nergis-i mestâna kâni' ol

⁶³ Şerife Akpınar, a.g.e., s.198.

İtme neşât ü ‘îşi temennâ zamâned
Ya’kûb-veş bu külbe-i ahzâna kâni’ ol

Her şu’le-hûyun olma taleb-kâr-ı sûzişi
Pervâne-vâr o şem’-i şebistâna kâni’ ol

Olmaz bu gülistânda sana tarab nasîb
Ey ‘andelîb nâle vü efgâna kâni’ ol

Ümmîd-i bezm-i vuslatı terk eyle Vâlîyâ
Fıkr-i nigâr ü gûşe-i hicrâna kâni’ ol⁶⁴

Emnî’nin on birinci şiirine Sırrî-i İstanbulî (d.?.ö.1699) tarafından nazîre yazılmıştır. Emnî Dîvânı’nda yer alan bu şiirinin bir beyti aşağıdaki gibidir;

Nezzâre-i ruhı tefrîh-i cânâ bâ’iş iken
Nesîm-i âhım ider zülfünü niķâb ferah (11/4)

Doğum tarihi konusunda kesin bir bilgiye sahip olmadığımız Sırrî’nin asıl ismi İbrahim’dir. Hayatı hakkında kaynaklarda çok bir bilgiye rastlanılmayan Sırrî’nin İstanbullu olduğu açıkça belirtilmiştir. Tezkirelerde yer alan ortak kanaat ise Üsküdarlı olduğu yönündedir.⁶⁵ Sırrî’nin Emnî’nin gazeline yazdığı nazîre şöyledir;

Olur mı gamze-i cânânedan hitâb-ı ferah
Gelür mi hiç o mey-hânedan şarâb-ı ferah

Ferah-zedâ dili bir neşve ile âbâd it
Yeter yeter olalum sâkî dil-harâb-ı ferah

⁶⁴ Hanife Koncu, **Vâlî Dîvânı**, İstanbul, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 1998, s.458-459.

⁶⁵ Şevkiye Kazan, **Üsküdarlı Sırrî Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği, Dîvân’ı (Tenkitli Metin-İnceleme ve Şerhu Medihi’n-Nebî)**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 2003, s.6-8.

Peşîz-i nâseredür nakd-i eşk-i bü'l-hevesi
Ey eyleyen heves-i vasl ile hisâb-ı ferah

Usûl-i nagme-i bezm-i zamâna oldu sakîl
Şikeste-târ olalı mutribâ rebâb-ı ferah

Hayîf hayîf k'ola bâzîçe-i kefi tıflân
Cihânda nâdir iken nüsha-i kitâb-ı ferah

‘Îlâcî bâdeye gerdî-i deşt-i mihnetdür
Gönülden koymaz ise râhat ıztırâb-ı ferah

Mukîm-i künc-i gama eylemek su'âl-i neşât
Virür mi hîç enîs-i mihen cevâb-ı ferah

Günâh-ı gam dem-i mahşer girân gelür Sırrî
Konursa keffe-i mîzâna ger sevâb-ı ferah⁶⁶ (G/8)

Emnî Dîvânı'nda yer alan on altıncı şiirine Nâbî nazîre yazmıştır. Emnî'nin şiirinin bir beyti aşağıdaki gibidir;

Açıldı mı ‘acebâ bâğ-ı hüsn goncaları
Çemende na‘me-i âh-ı hezârdan ne haber (16/3)

Nâbî'nin Emnî'nin şiirine yazdığı nazîre şöyledir;

Gel ey nesîm-i sabâ hatt-ı yârdan ne haber
Gelür mi kâfile-i müşg-bârdan ne haber

‘Aceb kalem-rev-i gülzârı itdi mi teshîr
‘Azîmet-i sipeh-i nev-bahârdan ne haber

---

⁶⁶ Şevkiye Kazan, a.g.e., s.271-272.

Şemîm-i zülfine âmâdedür meşâm-ı ümîd

Ne gûne cünbişi var rûzgârdan ne haber

Mukîm-i kûçe-i yâr oldı haylî müddetdür

Dil-i belâ-keş-i nâber-karârdan ne haber

‘Aceb mi husûle gelür hâli var mıdur Nâbî

Ümîd-i hâtır-ı ümmîd-vârdan ne haber⁶⁷ (G/182)

Emnî’nin otuz sekizinci şiirinin bir beyti;

Raķıbüñ sāyesinde yāre baķdum seyr-i çeşm oldum

Ruķ-ı ĥurşîdimi düzd-āne seyre bir kemîn buldum (38/2)

Nâbî’nin Emnî’nin yukarıda verilen şiirine yazdığı nazîre şöyledir;

Ne dem o şûhı âgûş-ı hayâlümde mekin buldum

Hayâlüm benden evvel leblerinden bûse-çîn buldum

Olur hakisterüm rûşenger-i âyîne-i ĥurşîd

Çerâg-efrûz sûziş bir ‘izâr-ı âteşîn buldum

Nevâzişleri leb-i yâkût-fâmın eyledüm ta’bîr

Bu şeb gencîne-i rü’yada bir la’lîn nigîn buldum

Kimi vâreste-i derd anladumsa bezm-i ‘âlemde

Anı benden beter dil-rîşter endûh-gîn buldum

Beni ebnâ-yı dehrün sohbetinden itdi müstagnî

Dil-i gam-h^vâr dirler Nâbiyâ bir hem-nişîn buldum⁶⁸ (G/506)

⁶⁷ Ali Fuat Bilkan, a.g.e., C.1, s.597.

⁶⁸ Ali Fuat Bilkan, a.g.e., C.2, s.843.

Emnî'nin on sekizinci şiirinin bir beyti aşağıdaki gibidir;

Felek bu bezmde seyr it o mäh-ı devrânı
Ki keyf-i bâdeden artar cihân cihân açılır (18/2)

Vâfî'nin Emnî'nin bu şiirine yazdığı nazîre şöyledir;

Hemîşe gülbün-i bâg-ı hayâ nihân açılır
Sezâ-yı ta'nedür ol gonca kim 'ayân açılır

Şükûfte olmaga minnet-keş-i bahâr olmaz
Nesîm-i lutf ile gülzâr-ı âşıkân açılır

Bu âb u tâb ile ger seyr-i gülsitân etsek
Şükûfe gibi has ü hâr-ı âşiyân açılır

Gören hadengini der tevbeler hatâsından
Ki ana sîne-i 'âşık cihân cihân açılır

O bâg-bân-ı nigûn-küşte-tâli'em Vâlî
Ki bâg-ı sînede gül diksem erguvân açılır⁶⁹

Emnî'nin yirmi altıncı şiirinin Ali Emîrî tarafından verilen bir beyti şöyledir;

Derûnî sūzişimüz ol şehe nümâyândur
Ne hârf-i rîz-i şikâyet ne dâd-ğâ'vuz biz (26/2)

Vâfî'nin Emnî'nin bu şiirine yazdığı nazîre şöyledir;

Hemîşe fârig-ı gavgâ-yı 'izz ü câhuz biz
Firâz-ı taht-ı tecerrüdde pâdişâhuz biz

---

⁶⁹ Hanife Koncu, a.g.e., C.2, s.345.

Küşâde olsa n'ola dâ'imâ der-i ümmîd
Netîce-i eser-i âh-ı subh-gâhuz biz

Nikâb-ı zülfini ref' itdi bâd-ı âh henûz
Hicâbdan yine hasret-keş-i niğâhuz biz

Ne 'ışkdan gile-mendüz ne gamdan âzürde
Elem-keşîde-i baht-ı derûn-siyâhuz biz

Kemâl-i feyz-i mahabbet degül midür Vâlî
Ki tab'-ı rûşen ile gıpta-gâh-ı mâhuz biz⁷⁰

Emnî'nin kırk beşinci şiirine Nâbî (d.1641/ö.1712) ve Vâhid Mahtumî (d.?./ö.1732-33) tarafından nazîreler yazılmıştır. Emnî'ye ait olan şiirin bir beyti şöyledir;

O gül pîrâhenûñ teşrîfin itdi müjde bād-ı şubh
Mu'atţardur dimâğ-ı cānımız bŷy-ı beşāretle (45/3)

Nâbî'nin Emnî'nin şiirine yazdığı nazîre şöyledir;

Nihâl-i gül dinürse kadd-i hûbâna letâfetle
Sana nahl-i tecellî dinse lâyıkdur bu kâmetle

Benüm de sŷzişŷm 'arz it emânet pîşgâhında
Gidersen ey gönŷl kŷy-ı dil-ârâya sa'âdetle

Yanup yakılma leb-teşneligden âh-ı hasretten
Şeb-i hicrânun aslâ farkı yok rŷz-ı kıyâmetle

---

⁷⁰ Hanife Koncu, **a.g.e.**, C.2, s.385.

Ne lâzım zahmet-i teklîf-i cünbiş leşker-i nâza
İderken gâret-i dil şeh-levendâne kıyâfetle

Zarîfâne gazeller söyleyüb yâre okutmaktan
Lebin bûs eylemekdür kasdi Nâbî'nün zarâfetle⁷¹ (G/769)

Asıl ismi Mehmed olan Vahit Mahtûmî'nin doğum yeri İstanbul'dur. Hangi yılda doğduğu hakkında kesin bir bilgi yoktur. Tahsilini Enderun Mektebi'nde tamamlamıştır. Sarayda çeşitli hizmetlerde bulunmuş fakat 1719-20'de İstanbul'dan uzaklaştırılarak sürgüne gönderilmiştir. Ancak I.Mahmud'un 1730'da tahta çıkmasıyla birlikte İstanbul'a geri dönebilmiştir. İstanbul'a döndükten kısa bir süre sonra 1732-33'de vefat etmiştir. Zorlu ve sıkıntılı bir hayat yaşamış Vahit Mahtûmî'nin bir dîvânı vardır.⁷² Vahit Mahtûmî'nin Emnî'nin gazeline yazdığı nazîre şöyledir;

Yazanlar vasf-ı kadd ü hattun ey serv istikâmetle
Dırâz itmiş o bahsi fitne-i rûz-ı kıyâmetle

İşâretle ne mümkün rû-be-rû yâr ile söyleşmek
Ümîd-i itmeme halâs-ı murg-ı cânı dâm-ı züldünden

Ümîd itmeme halâs-ı murg-ı cânı dâm-ı zülfünden
Birin kurtarmaz anun olsa bin cânı selâmetle

Habâb-ı seyl-i eşküm gibi dîdem patlasun mâhum
İdersem sana tevcîh-i nazar çeşm-i hıyânetle

Vahîdâ nazm-ı üstâda nazîre dimeden ancak
Garaz bâzû tab'ı âzmâyişdür zarâfetle⁷³ (G/176)

⁷¹ Ali Fuat Bilkan, **a.g.e.**, C. 2, s.1037.

⁷² Bahattin Kahraman, **Vahîd Mahtûmî Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Eserlerinin Tenkidli Metni**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Konya 1995, C.1-2, s.17-24.

⁷³ Bahattin Kahraman, **a.g.e.**, C.1-2, s.730.

Emnî'nin dîvân'da yer alan ellinci gazeline Tıybî (d.?.ö.1679) tarafından nazîre yazılmıştır. Emnî'nin şiirinin bir beyti aşağıdaki gibidir;

İrince Emnî-yi zâre selâmı ol şūhuñ
Tevâzu° itdi o deñlü ki hâke yaklaşdı (50/5)

XVII. yüzyılın ikinci yarısında yaşamış olana Tıybî'nin asıl ismi Mehmed'dir. Mehmed Çelebi olarak da anılan Tıybî'nin doğum tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Tahsilini nerede yaptığı ve kimlerden ders aldığı hakkında bir bilgiye ulaşılamamıştır. Emnî gibi dîvân katipliği yapmıştır. Türkçe bir dîvânı mevcuttur. Şiirlerine bakıldığında onun devrinin ilimlerine vakıf olduğu dîvân şiiri geleneğinden istifade ettiği, Farşça şiir yazacak kadar Farça'yı bildiği anlaşılmaktadır.⁷⁴ Tıybî'nin Emnî'nin gazeline yazdığı nazîre şöyledir;

‘Îlâc-ı vasl dil-i derd-nâke yaklaşdı
O düşdi bîm-i firâke helâke yaklaşdı

Uzattı vâ'di-i pâ-bûsın ol sehî-kâmet
Büküldi kaddüm o hasretle hâke yaklaşdı

Bilüp cerâhat-i ‘ışkı çekildi merhemden
Tabîb zahm-ı dil-i çâk çâke yaklaşdı

Bir iki hâlet-i mestî görindi zâhidde
Meger ki bâga varup berg-i tâke yaklaşdı

Yine nümâyiş-i nev-tâze tarzla Tıybî
Bu şi'r ayna-i tab'ı-ı pâke yaklaşdı⁷⁵ (G/130)

⁷⁴ Sabiha Tak, **Tıybî ve Türkçe Dîvânı**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1999, s.2-5.

⁷⁵ Sabiha Tak, **a.g.e.**, s.136.

Emnî Dîvânı'nda yer alan kırkıncı şiire Nâbî (d.1641/ö.1712), Dürrî-i Vânî (d.?./ö.1722), Lebîb-i Âmedî (d.?./ö.1769), Refî'-i Âmedî (d.?./ö.1816) tarafından nazîreler yazılmıştır. Emnî'nin nazîreler yazılan şiirinin bir beyti şöyledir;

°Aşşân-ı deşt-i firqat ü hicrân olmayan
Bî-behredür zülâl-i vişâl-i nigârdan (40/2)

Nâbî'nin Emnî'nin şiirine yazdığı nazîre şöyledir;

Meh ders okur sahîfe-i ruhsâr-ı yârdan
Yem meşk alur debîr-i dil-i bî-karârdan

İtmez düşürse pîrehenin yakmada kusûr
Şem'a fener vikâye iken rûzgârdan

Nakş-ı cebîni birisinün râst biri kec
Mührün budur tefâvüti seng-i mezârdan

Âb-ı hayât içinde teyemmüm ümîd ider
Dil kûy-ı yârdan kopan ednâ gubârdan

Girmekdedür dehâna hezârân ni'am velî
Yok sözden özge bir çıkar ol reh-güzârdan

Âsûde dest ü pâyı 'inân ü rikâbdan
Bî-kayddur bakılsa piyâde süvârdan

Nâbî olur bütân-ı hat-âverde 'âşıkâ
Dil germter evâhir-i fasl-ı bahârdan⁷⁶ (G/633)

---

⁷⁶ Ali Fuat Bilkan, a.g.e., C.2, s.936.

XVIII. asrın maruf şahsiyetlerinden olan Dürrî-i Vâni, Van'da doğmuştur. Vanlı Ebu Bekir Vehbi Efendi'nin oğludur. Yek çeşm, kör, Vâfi lakaplarıyla da tanınır. Şiirlerinde Vâfi veya Dürrî mahlaslarını kullanmıştır. Öğrenimi hakkında kaynaklarda bilgi bulunmamakla beraber iyi bir medrese tahsili gördüğü anlaşılmaktadır.⁷⁷ 1722'de vefat eden Dürrî'nin *Sefâretnâme*⁷⁸ ve mürettep olmayan bir *Dîvân*'i⁷⁹ vardır. 3500 beyitten oluşan dîvânın hemen hemen yarısı tarihlerden ibaret olan şairin kaynaklarda güçlü bir şair olduğundan bahsedilmiştir.⁸⁰ Dürrî'nin Emnî'nin şiirine yazdığı nazîresinin bir beyti şöyledir;

Ey seng-dil tokunma sakın şîşe-i dile
Zulm itme nâze sen hazer it inkisârdan

Asıl ismi Abdügafur olan Lebîb-i Âmedî'nin doğum yeri Diyarbakır olarak bilinse de doğum tarihi hakkında kesin bir bilgi yoktur. Şair şiirlerinde zeki anlamına gelen 'Lebîb' mahlasını kullanmıştır. Lebîb, Diyarbakır'da medrese tahsilini tamamladıktan sonra müftülük yaptığından bahsedilmiştir. 1182/1769 senesinde yetmişli yaşlarında vefat etmiştir. Mürettep bir dîvânı mevcuttur.⁸¹ Fakat Emnî'nin şiirine yazdığı nazîreye dîvânında rastlanılmamıştır. Nazîrenin bir beyti şöyledir;

Yâd-ı ruh ile nûş mı itmiş 'aceb degül
Bûy-ı gül alsalar dehen-i bâde hârdan

Dîvân ekolünün son dönem şairlerinden olan Refî'-i Âmedî XVIII. asrın sonlarıyla XIX. asrın başlarında yaşamıştır. Hayatı hakkında mevcut kaynaklardaki bilgiler oldukça sınırlıdır. Doğum tarihi belli olmayan Refî' Diyarbakır'da dünyaya gelmiştir. Bir önceki paragrafta bahsi geçen Lebîb-i Âmedî'nin torunudur. 1789

---

⁷⁷ Aydın Talat, "Dürrî Ahmed Efendi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 1994, C.10, s.34.

⁷⁸ İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi 3228 demirbaş numarasında kayıtlıdır.

⁷⁹ Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi 3409 demirbaş numarasında kayıtlıdır.

⁸⁰ M.Ziya Bağrıaçık, *Dürrî ve Dîvânındaki Târih Manzûmeleri*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Van 1996, s.25-27.

⁸¹ İdris Kadıoğlu, *Lebîb-i Âmedî Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri ve Dîvânı'nın Tenkitli Metni*, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Diyarbakır 2003, s.1-5.

tarihinde Dîvânı'nı tertip eden şair 1816'da İstanbul'da vefat etmiştir.⁸² Dîvânda Ali Emîrî'nin tezkiresinde yer verdiği nazîresine rastlanılmamıştır. Şiirin bir beyti aşağıdaki gibidir;

Mihr-i ruhunda nev-hatt-ı şeb-reng ider zuhûr
Hüsnün bulur zevâlini nısfı nehârdan

Emnî'nin onuncu şiirine Dürrî-i Vâlî nazîre yazmıştır. Emnî'nin şiirinin bir beyti şöyledir;

°Aşık-ı nigâh-ı hûn-ı cānāna mübtelâ
Yârûñ nigâhı hûn-ı dil-i cāna mübtelâ (10/1)

Vâlî'nin yazmış olduğu nazîrenin Ali Emîrî'nin eserinde verilen bir beyti şöyledir;

Dil hande-rîzi-i leb-i cānâne mübtelâ
Cānâne girye-i dil-i nalâne mübtelâ

Emnî Dîvânı'nda olmayan fakat Ali Emîrî'nin tezkiresinde beyitlerine yer verdiği şiirler vardır. Emnî'nin ulaşamadığımız şiirinin bir beyti aşağıdaki gibidir;

Mef'ûlü fâ'îlâtü mef'â'ilü fâ'îlün

Ƙaddüñ kıyâmet oldıgım inkâr ider miyem

Ey hoş-ıhırâm mâ'il-i refâtınam senüñ

Vâlî'nin Emnî'nin bu şiirine yazdığı nazîrenin bir beyti şöyledir;

Şimdi degil teşvik-i meylüm hırâmına

Çokdan esîr-i şîve-i refâtınam senün

⁸² İbrahim Ahmet Aydemir, **Refî' Âmidî Dîvânı (Edisyon-Kritik)**, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa 1989, s. iv-vi.

Emnî Dîvânı'nda yer almayan fakat Ali Emîrî'nin tezkiresinde yer verdiği Emnî'ye ait olduğunu öğrendiğimiz şiirin bir beyti verilmiştir. Bu beyte, Nedîm (d.?./ö.1730), Arpaemînî-zâde Mustafa Sâmî (d.?./ö.1721-22), Raşit Vak'anüvis (d.?./ö.1735), Dâyezâde Ahmed Ağa (d.?./ö.?), Selîm Efendi (d.?./ö.?), Vahid Mahtumî (d.?./ö.1732-33), Sa'îd Âmedî Fethizâde (d.1759/ö.1831) ve Kâmî-i Âmedî (d.1805/ö.1884) tarafından nazîreler yazılmıştır. Emnî beyti şöyledir;

Mef'ûlû fâ'ilâtü mef'â'lı fâ'ilün

Zülfüñ esîrî hasteye hiç kılmadıñ nigâh
Cân tende kılca kıldı emân söylerim saña

Osmanlı şairleri arasında Lale Devri'yle birlikte anılan, hatta özdeşleşen müstesnâ bir şair olan Nedîm'in asıl ismi Ahmed'dir. İstanbul'dur. 1681 yılında dünyaya geldiği tahmin edilmektedir. Nedîm'e asıl şöhretini kazandıran eseri dîvânıdır. Nedîm, özellikle musammat ve gazelleriyle Sultan III. Ahmet dönemine mührünü vurmuştur. Yahya Kemal'in "Bir Sâkî" ve "Mükerrer Gazel" şiirlerindeki teklifi ve Ahmet Refik'in ısrarıyla Türk kültür ve sanat hayatında Lâle Devri olarak kabul gören Damat İbrahim Paşa döneminin şiir sanatındaki simgesidir. Gazelde hikemî tarzın büyük temsilcisi Nâbî'nin, kasîdede Nefî'nin etkisinin revaçta olduğu şiir ortamına ilk adımını atan Nedîm, çok geçmeden nedîmâne denilen yeni bir tarz geliştirmiştir.⁸³ Nedîm-i Meşhûr'un yazdığı nazîre şöyledir;

Sorma peyâm-ı la'lini peymâne tuymasın
Ey dil tehâlık itme emân söylerim sana⁸⁴ (G/3)

XVIII. yüzyılın dîvân edebiyatı şairlerinden Arpaemînî-zâde Mustafa Sâmî, babası Arpaemîni Osman Efendi'nin görevinden dolayı Arpaemîni-zâde olarak tanınmıştır. Asıl adı Mustafa olan şairin mahlası Sâmî'dir. İran edebiyatının kuvvetli etkisinde şiir yazan şairlerin ve Nâbî'yi takip edenlerin önde gelenlerinden birisi

⁸³ Muhsin Macit, *Nedîm Dîvânı*, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr> (25.05.2018), s.4-11.

⁸⁴ Muhsin Macit, *a.g.e.*, s.212-213.

olmuştur. Mürettep bir Türkçe Dîvân'ı vardır.⁸⁵ Ali Emîrî'nin tezkiresinde Sâmî-i Meşhûr olarak anılmaktadır. Sâmî'nin yazdığı nazîrenin bir beyti şöyledir;

Müjgan kalem sahîfe nîgeh merdümek medâd
Bir çeşm-i mû-şikâf-ı beyân söylerim sana⁸⁶ (G/2)

İstanbul'da 1670 yılında doğduğu tahmin edilen Râşid Efendi'nin babası Bursa kadılarında Malatyalı Mustafa Efendi'dir. İyi bir eğitim gören Râşid Efendi şairliğinden daha ziyade vak'anüvîslîği ile tanınmış devrinin değerli bilim adamlarından olan bir zâttır. Vak'anüvîs olarak bir çok sefere katılmıştır. Türkçe Dîvânî'nin dışında *Sihhat-âbâd*, (Sihhat-nâme), *Münşeât*, *Fetih-nâme*, *Vakfiyeler*, *Vekâyi'l-name* (Nâ'imâ Tarîhi'nin zeyli) adlı eserleri mevcuttur. Şiirlerini hikemî tarzın etkisinde kalarak yazmıştır.⁸⁷ Râşid Efendi'in yazdığı nazîrenin bir beyti şöyledir;

Bir bûse ile tut dehen-i müdde'âmı kim
Fursat bulunca belki yalân söylerüm sana⁸⁸ (G/1)

Kaynaklarda hakkında bilgiye rastlayamadığımız Dâye-zâde Ahmed Ağa'nın yazdığı nazîrenin bir beyti şöyledir;

Hatt-ı 'izâra muntazaram bende mû-be-mû
Râz-ı derûni ben o zamân söylerim sana

Vâhid Mahtûmî'nin yazdığı nazîrenin bir beyti şöyledir;

Vuslat deminde sorma hulûsumdan ey sanem
Şâyed riyâ ider de yalan söylerim sana⁸⁹ (G/5)

---

⁸⁵ Fatma Sabiha Kutlar, *Arpaemînî-zâde Mustafa Sâmi Dîvân*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara 2004, s.13-14.

⁸⁶ Fatma Sabiha Kutlar, *a.g.e.*, s.445.

⁸⁷ Fatih Günay, *Râşid (Vak'anüvis) Hayatı, Edebi Kişiliği, Dîvânının Tenkitli Metni ve İncelemesi*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Edirne 2001, s.9-11.

⁸⁸ Fatih Günay, *a.g.e.*, s.305.

⁸⁹ Bahattin Kahraman, *a.g.e.*, s.558.

Sa'id Âmedî Fethizâde XVII. yüzyıl sonu ile XVIII. yüzyılın başlarında yaşamış bir dîvân şairidir. Asıl adı Sadullah Said'dir ve Diyarbakır hanedanından Hacı Fethi-zâde Sa'id Ağa'nın oğludur. 1759 senesinde Diyarbakır'da doğmuştur. 1780 senesine kadar memleketinde kalarak tahsilini tamamlamıştır. Bundan sonra İstanbul'a gelmiş ve daha sonra çeşitli illerde valilik görevi yapmıştır. 1821'de Mısır'a giden Sa'id Tabihane-i Mısırî başmüsahtihliğine memur edilmiştir.⁹⁰ 1831'de Mısır'da vefat eden Sadullah Sa'id'in, basılmamış dîvânı ve daha başka eserleri⁹¹ de mevcuttur. Dîvânına ulaşamadığımız şairin ismi Ali Emîrî'nin tezkisinde Sa'id Âmedî Fethi-zâde olarak kaydetmiş ve yazdığı nazîrenin bir beytini vermiştir. Beyit şöyledir;

Manend-i yâr-ı gûşuna girmez o goncanun
Ey 'andelîb itme figân söylerim sana

Ali Emîrî'nin tezkiresinde Diyarbakırlı Kâmî anlamında şairin ismi Kâmî-i Âmedî olarak geçmektedir. Asıl ismi Mehmed Şaban Kâmî olan şair Hoca Ahmed isimli bir zâtın oğludur. 1805 tarihinde Diyarbakır'da doğdu. Devrinin tanınmış ilim adamlarından tahsilini tamamladıktan sonra İstanbul, Mısır ve Irak arasında çeşitli vesilelerle gidip oralarda talebeler yetiştirmiştir.⁹² Mısır'da Kâdirî tarikatına intisab edip evini tekke yapan Kâmî 1854'de vuku bulan Rus harbine katılmıştır. Sonraları İstanbul'a yerleşen Kâmî 1884'de vefat etmiştir.⁹³ Arapçaya ve Farsçaya vakıf tanınmış bir ilim adamı olan Kâmî'nin Dîvânı⁹⁴ dışında birçok eseri⁹⁵ vardır. Mezkur tezkirede geçen şaire ait nazîrenin beyti şöyledir;

Medh-i cihâna 'akîl isen itme iltifât
Senün cefâ-yı ta'ne tıyân söylerim sana

---

⁹⁰ Şevket Beysanoğlu, **Diyarbakırlı Fikir ve Sanat Adamları**, Şehir Matbaası, İstanbul 1957, C.1, s.316-317.

⁹¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Şevket Beysanoğlu, **a.g.e.**, C.1, s.318.

⁹² Şevket Beysanoğlu, **a.g.e.**, C.2, S.41.

⁹³ Mehmed Süreyya, **a.g.e.**, C.3, s.860.

⁹⁴ Eren, Hulusi, Fazile Eren Kaya, **Diyarbakırlı Şaban Kâmî ve Divanı**, (Devam eden çalışma).

⁹⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. Şevket Beysanoğlu, **a.g.e.**, C.2, s.41.

Kaynaklarda bilgiye rastlayamadığımız Selim Efendi'nin yazdığı nazîrenin bir beyti şöyledir;

Hasretle her zamân niğîrânım cemâlüne
Gûya ki nâz-ı 'ışkı nihân söylerim sana

Ali Emîrî (d.1857-ö.1924) tezkiresinde Emnî'ye yazılan ve Emnî'nin yazdığı nazîreleri verdikten sonra "Fakîr cami'ül-hurûfun başlıca ba'zı nezâ'iri" diyerek kendi yazdığı nazîrelere yer vermiştir. Kendisi de Diyarbakırlı olan Ali Emîrî tezkiresinde defaatle Emnî'nin şiirlerini ve şairliğini övmüştür. Bu bağlamda Emnî'nin toplam yedi şiirine nazîre yazdığını ifade etmiştir. Yazdığı nazîreler arasında Emnî'nin Dîvânında tespit edemediğimiz şiirleri de vardır. Alî Emîrî Dîvânı'nda⁹⁶ yazdığı bu şiirlere rastlanılmamıştır. Ali Emîrî'nin tezkiresindeki sırayı bozmadan aşağıda beyitleri vermeye çalıştık;

Emnî'nin şiiri;

Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün

Dembeste vü dermândeyem eyle beni gâlib
Rağm eyle (. -) hâlet-i mağlûbuma yâ Rab

Ali Emîrî'nin nazîresi;

Mahbûb-ı hakîkî bana 'ışkındur âlihi
Makrûn-ı vusûl it beni mahbûbuma yâ Rab

Emnî'nin şiiri;

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Nigâh-ı hüsnüne tākāt getürmez zühre-i merîh
O şûh-ı fitne-cûda bir bakış bir çeşm-i cādū-vâr

⁹⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. Sefer Serin, **Diyarbakırlı Ali Emîrî Divânı, İnceleme-Metin**, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep 2007; Mustafa Uğurlu Arslan, **Ali Emîrî Efendi ve Divanı**, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2008.

Ali Emîrî'nin nazîresi;

Bu dünyâda hüner bir zât-ı 'âdil bulmadur yoksa
Benî âdemde çok Cengîz ü Haccâc ü Hülâgû vâr

Emnî'nin şiiiri;

Mef'ûlü fâ'ilâtü mef'â'ilü fâ'ilün

Mir'ât-ı dilde rûy-ı şafâyı görmez miyüz
Çeşm-i emelde kühl-i celâyı görür miyüz

Ali Emîrî'nin nazîresi;

Milletde feyz neşv ü nemâyı görür miyüz
Tûr-ı talebde nûr-ı Hüdâ-yı görür miyüz

Emnî'nin şiiiri;

Mef'ûlü mef'â'ilü mef'â'ilü fe'ülün

Ahvâlimi 'arz itmege ol yâre komazlar
Bülbül gibi gülzâre varub zâre komazlar

Ali Emîrî'nin nazîresi;

Bâg-ı harem-i yâre sakın varma tehî dest
Vimezsen eğer ücreti gülzâre komazlar

Emnî'nin şiiiri;

Biz şikenc-i zülf-i 'anber-fâma girmiş çıkmışuz
Tâyir-i ser-geşteyüz çok dâma girmiş çıkmışuz (31/1)

Ali Emîrî'nin nazîresi;

Kalbimizden çıkmadı hayfâ ki nakş-ı mâsivâ
Ka'be-i matlûbda bin ihrâma girmiş çıkmışuz

Emnî'nin şiiri;

Müşk-i ezfer ʿanber-i sārā mı bûy-ı kākülün
İtr-ı sây oldu meşâm-ı cāna bûy-ı kākülün (36/1)

Ali Emîrî'nin nazîresi;

Başka isti'dâdı var rûyunda mûy-ı kākülün
Feyz-i cennet neşr ider dünyâya bûy-ı kākülün

Emnî'nin şiiri;

Rağîb olmam zen-i dünyâya Emnî bu mecâzîde
Haķîkat-kâr-ı ğilmâne gönül virdümse merd oldum

Ali Emîrî'nin nazîresi;

Lisân ü kalbimiyeg diglerinden itmedüm tefrîk
Metânetle Emîrî meslegümde böyle ferd oldum

1.2.1.2. Emnî'nin Yazdığı Nazîreler

Ali Emîrî, tezkiresinde Fehîm-i Kadîm ve Nâbî'nin şiirlerine Emnî'nin yazmış olduğu bazı nazîreler tespit etmiştir. Bunlardan ilki XVII. yüzyılın başında yaşamış Fehîm-i Kâdîm'dir. Asıl adı Mustafa olan şairin mahlası Fehîm'dir. Ailesi hakkında fazla bilgi bulunmayan Fehîm'in babasının muhtemelen Halep asıllı olduğu, İstanbul'da Tahtakale'de veya Parmakkapı'da unculuk yahut kurabiyecilik yaptığı bilinmektedir. Doğum tarihi kaynaklarda 1627 olarak gösterilmektedir. Fehîm'in yakın dostu olan Evliya Çelebi onun on yedi on sekiz yaşlarında dîvân tertip ettiğinden bahseder. Sebk-i Hindî'nin de dîvân şiirindeki ilk büyük temsilcilerindendir.⁹⁷ Emnî de Fehîm-i Kâdîm'in (ö.1647) "nev-bahar" redifli gazeline nâzire yazmıştır. Fehîm-i Kadîm'in gazeli şöyledir;

⁹⁷ Tahir Üzgör, "Fehîm-i Kadîm", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, 1995, C. 12, s.295-296.

Ehl-i ‘ışk-ı çekdi bâga ârzû-yı nev-bahâr
Oldı zencîr-i cünûn gûyâ ki cûy-ı nev-bahâr

Var ise kıldı sabâ gîsû-yı sünbül den güzer
Her dimâgı nâfe-i müşk itdi bûy-ı nev-bahâr

Gonca-i gülden firâz-ı gülbüne fânûs asup
Bülbül oldı pâsbân-ı çârşû-yı nev-bahâr

Gül gül olmuş rûy-ı şebnem-rîzi gül-geşt itmede
Olmuş ol goncam çemende âb-ı rûy-ı nev-bahâr

Lâle-âsâ dâg-ber-dâg oldı cism ü dil Fehîm
Geldi nevrûz-ı cünûn oldı gulû-yı nev-bahâr⁹⁸ (G/ XLVIII-5)

Emnî’nin Fehîm-i Kadîm’in gazeline yazdığı nazîrenin bir beyti şöyledir;

Hâr-hâr-ı firqatiyle bir gül endâmuñ yine
Eşk-i hûn âlûduma reşk itdi cûy-ı nev-bahâr (19/2)

Emnî, Nâbî’nin “biz” redifli gazeline nazîre yazmıştır. Nâbî’nin gazeli şöyledir;

Ne esîr-i ruh u ne beste-i gîsûyuz biz
Ser-fürû-bürde-i âyine-i zânûyuz biz

Kıblemüz pâkdur âlûde-süluk olsak da
Menba’ı sâf u ayagı bulanık cûyuz biz

İtdi te’sir-i nigâhı dilimüz efsürde
Mest-i efsüngerî-i nergis-i câdûyuz biz

---

⁹⁸ Tahir Üzgör, **Fehîm-i Kadîm Hayatı, Sanatı, Dîvân’ı ve Metnin Bugünkü Türkçesi**, AKM Yayınları, Ankara, 1991, s.368.

Kaldugın kadr-şinâsun eli taş altında
Azmûn-kerde-i ahvâl-i terâzûyuz biz

Bize kim âb virür ebr-i keremden gayri
Deşt-i bî-fâ'idede sebze-i hod-rûyuz biz

Rahne ârâyîş-i tâc-ı serümüzdür Nâbî
Kulle-i memleket-i 'aşkda bârûyuz biz⁹⁹

Emnî'nin Nâbî'ye yazmış olduğu nazîrenin bir beyti şöyledir;

Serdî-yi bād-ı hâzân eyleyemez dembeste
Bülbül-i germ nevâ-yı gül-i hod-rûyuz biz (27/2)

Emnî, Nâbî'nin “müskil imiş” redifli gazeline yazmış olduğu nazîre vardır. Nâbî'nin gazeli şöyledir;

Firâk-ı meclisün ey lâne-had ne müskil imiş
Karîn-i vasla zarûrî hased ne müskil imiş

Olur müşâhede-i rûyına sirişk-i nikâb
Tulu'-ı mihr deminde remed ne müskil imiş

Gönül rehâ bulamaz mevce-i ta'allukdan
Tecerrüd ehline kayd-ı nemed ne müskil imiş

Hezâr dîde-i kevkeb nigâh-bânî iken
Nevâle-i emele vaz'-ı yed ne müskil imiş

Derûnı mansıb-ı h'âhişden eyledüm ma'zûl
Kalem-rev-i gama kayd-ı edeb ne müskil imiş

---

⁹⁹ Ali Fuat Bilkan, a.g.e., s. 682-683.

Hele yetişdi hatt oldı mukaddemât-ı murâd
Şürû'-ı h'âhiş-i dil bî-saded ne müşkil imiş

Küşâd buldı hele çîn-i cebhesi Nâbî
Tarîk-i reh-rev-i vuslatda sed ne müşkil imiş¹⁰⁰

Emnî'nin Nâbî'nin bu gazeline yazdığı nazîrenin bir beyti şöyledir;

Huşûl-i kâma gehî sedd olur kenâre-i hırş
Muhtî-i dâ'iyede cezr ü med ne müşkil imiş (32/2)

Emnî, Nâbî'nin “senün” redifli gazeline yazmış olduğu belirtilen nazîre vardır. Nâbî'nin gazeli şöyledir;

Âteşüm bâlâ-rev itdi âl destârun senün
Böyle al itmek midür dil-dâdene kârun senün

Gamzeler dâd ü sitedde çârşû-yı fitnedür
Gayrlarla korkarum var gizlü bâzârun senün

Leblerün pür-mey yine inkâr idersin işreti
Bâde-i ikrârdan pür câm-ı inkârun senün

Olsa cûşân derd ile şûr-âbe-i çeşmüm n'ola
Dig-i fitne kaynadür çeşm-i siyehkârun senün

Meşk-i düşnâm itme 'uşşâka ne lâyıkdur k'ola
Zehr ile âmîhte la'l-i şeker-bârun senün

Sâde-rûluk vaktinün vir hükmin ey şûh-ı cihân
Hârzâr olmazdan evvel sahn-ı gülzârun senün

¹⁰⁰Ali Fuat Bilkan, a.g.e., C.2, s.722.

Nâbiyâ yansan yakılsan şu'le-pûş olsan n'ola

Düşdi bir destârı âl ile ser-i kârün senün¹⁰¹

Emnî'nin Nâbî'nin bu gazeline yazdığı nazîrenin bir beyti şöyledir;

Eyledi bu  arşada ğavġa-i rüstâhîzi germ

Nâzikâne tarz ile âheste reftâruñ senüñ (35/3)

---

¹⁰¹ Ali Fuat Bilkan, **a.g.e.**, C.2, s.789.

İKİNCİ BÖLÜM

2. DÎVÂN

2.1.ŞEKİL HUSUSİYETLERİ

Bu başlık altında Emnî Dîvânı şekil özellikleri bakımından incelenmiştir. Burada sırasıyla dîvân tertibi, nazım şekilleri ve türleri, vezin husûsiyetleri, kafiye ve redif ele alınmıştır. Ele alınan konular için örnekler gösterilmiş ve daha çok örnek için dipnotlar verilmiştir. Bazı hususlarda konuların daha iyi anlaşılması için tablolar verilmiştir.

2.1.1. Dîvân Tertibi

Klâsik Türk edebiyatının dîvân tertibinde şiirler kronolojik sıraları ile değil, şekil bakımından teşkil ettikleri nazım biçimi ve türlerine göre sıralanır. Bu sıralama genelde uzundan kısaya doğru gerçekleşir. Bir dîvân, sırasıyla kaside, terakib-bend, terci'-bend ve musammatları içine alan bir dizilenmeyi takiben gittikçe daralan bir çerçeve ile rubâ'î, kıt'a, nazmın peşi sıra müstakil beyit ve mısralarla sona erdirilir. Bir şairin şiirlerini belirtilen tertip ve çerçeve içinde toplayan dîvânlara, onları bu vasıfta olmayanlardan farklı kılan bir meziyeti belirlemek için mürettep dîvân denmiştir.¹⁰²

Emnî Dîvânı için mürettep fakat nazım şekilleri bakımından noksan bir dîvândır, diyebiliriz. Her ne kadar birçok eksik nazım şekli olsa da şiirlerin yazımında belli bir düzen takip edilmiştir. Dîvânında yer alan hiçbir şiirin başında başlık bulunmamaktadır. Tespitlerimize göre, Dîvân önce şefâat konulu bir rubâ'î ile başlayıp kasîde, tarih kıt'aları, gazeller, rubâ'iler ile devam etmiş ve bir tahmis ile sonlandırılmıştır. Elimizde olan şiirlerine baktığımızda özellikle gazellerinde alfabetik sıra kullandığını görmekteyiz.

¹⁰² Ömer Faruk Akün, "Divan Edebiyatı", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, 1994, C.9, s.390.

2.1.2. Nazım Şekilleri ve Türleri

Emnî Dîvânı, şefâat konulu bir rubâ'î ile başlamıştır. Şairler dîvânları tertipli ise her harften kafiyeye başlarken bu şekilde bir rubâ'î ile başlatabilirler. Bu kurala herkes uymamakla birlikte dîvân şiirinde böyle bir gelenek vardır. Emnî de bu geleneğe uymuştur. Emnî Dîvânı'nda 1 kaside, 7 kıt'a, 3'ü Farça 3'ü Türkçe olmak üzere toplam 6 rubâ'î, 1'i Farsça diğerleri Türkçe olmak üzere 46 gazel ve 1 tahmis vardır. Taradığımız mecmualardan da 1 gazel ve 2 tahmis olmak üzere toplam 3 şiirini daha tespit ettik ve dîvânın sonuna bir başlık altında bunlara yer verdik. Böylelikle toplam 63 şiirini tespit etmiş olduk.

“Kıta, ilk mısraları serbest, ikinci mısraları birbiri ile kafiyeli aynı vezinde yazılmış en az iki beyitlik nazım biçimidir. Bu tanıma göre kıta ‘ba ca da ea...’ veya ‘xa xa...’ biçimindeki tek kafiyeli beyitlerle yazılan nazım şeklidir. İki beyitten ya da 10-15 beyitten uzun kıtalara uzun büyük kıta anlamında ‘kıta-i kebire’ denilmiştir.”¹⁰³ Emnî Dîvânı'nda yer alan yedi kıt'anın beyit sayıları sırasıyla şöyledir; 12, 9, 5, 11, 6, 2, 17. Altı kıt'a çeşitli olaylara tarih düşürmek için yazılmıştır. Bir tanesi de Zevkî mahlaslı bir şaire yazmış olduğu hicviye türünde bir eserdir.

“Gazel kelimesi sözlükte ‘kadınlarla sevgi üzerine konuşmak, söyleşmek’ anlamına gelir. Arap edebiyatında gazel bir nazım şekli olmayıp kasidelerin başında aşktan. sevgiliden söz eden bölümlere verilen addır ve ‘nesib’ karşılığında kullanılmıştır. Daha sonraları şairin aşk, sevgili, şarap, bahar gibi coşkulu haller karşısındaki duygularını anlatan şiirlere uzun yahut kısa olsun gazel denilmiştir.”¹⁰⁴ Pek çok şair gibi Emnî de Dîvânında en çok gazel nazım biçimini kullanmayı tercih etmiştir. Şair, elifbânın on altı harfiyle gazel yazmıştır. **Elif 1, Hâ 1, Dal 1, Ra 13, Ze 6, Şin 1, Fe 1, Kaf 1, Kef 3, Lām 1, Mīm 3, Nun 1, Vav 2, He 6, Ye 5.** Bu durum şairin, gazel yazmak için en çok ra harfine teveccüh ettiğini göstermiştir. Emnî'nin toplam 63 şiirinden 46'sı (Farsça dahil) gazeldir. Emnî'nin gazellerinde en çok tercih ettiği beyit sayısı beştir. Beyit sayıları şöyledir; otuz iki tanesini 5, altı tanesini 3, dört tanesini 4, dört tanesini de 7 beyitle yazılmıştır. Gazeller, “aa xa xa

¹⁰³ Cemal Kurnaz, Halil Çeltik, **Divan Şiiri Şekil Bilgisi**, Berikan Yayınları, Ankara, 2013, s.280-281.

¹⁰⁴ Haluk İpekten, “Gazel”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, 1996, C.13, s.440.

xa xa..." şeklindeki klasik gazel örgüsüne göre yazılmıştır. Bu kafiye düzeninin dışına çıkan gazeli bulunmamaktadır. Emnî'nin gazel nazım biçimdeki 46. şiirinin nazım türü güftedir, bestelenmek için yazılmıştır, mahlası yoktur. 38. şiiri ise müzeyyel gazeldir. Mahlas beyitinden sonra şair Nâbî'nin adını geçirerek bir beyit daha söylemiştir. 16. şiir gazel nazım şekliyle, manzum mektup türünde yazılmış olup yedi beyittir. "Kesin bir kural olmamakla birlikte gazeller genellikle beş, yedi, dokuz, on bir gibi tek sayılı beyitlerle söylenmiştir."¹⁰⁵ Beş beyitin altında yazılmış ve makta beyiti olmayan gazellere nâkıs ya da nâ-tamam gazel denilmiştir. Emnî'nin gazel nazım biçimiyle yazılmış 21, 22, 36, 40, 42, 48. şiirleri üç ve dört beyitten ibaret olduğu 20, 31, 47.'inci şiirlerinde de makta beytine rastlanılmadığı için nakıs gazel olarak değerlendirilmiştir.

"Musammatlar, bir şair tarafından başka bir şairin gazeli esas alınarak bu gazelin beyitlerine mısra ilavesiyle de meydana getirilebilir. İlave edilen mısralara 'zamîme' denir. Bu tarz musammatlarda şair, bir başka şairin gazelini aynı ustalıkta veya daha üstün derecedeki mısralarla zenginleştirmek ve meydana getirdiği musammat dolayısıyla kendi değerini ispatlamak amacını taşır."¹⁰⁶ Emnî de Tanzimat döneminde Encümen-i Şu'arâ şairlerinden Manastırlı Nâ'îlî'nin yetişmesinden sonra Nâ'îlî-i Kadîm diye anılmaya başlayan şairin¹⁰⁷ gazeline tahmis yazmıştır. Bu tahmis dîvânın en sonunda yer almaktadır. Bunun dışında Ali Emîrî Kütüphanesine kayıtlı 566 numaralı mecmuada şair Gınâyî'nin (d.?./ö.1693-94), ve Nâbî'nin (d.1641-1712) gazeline yazdığı tahmisleri de mevcuttur.

Türk edebiyatına, İran edebiyatından geçmiş rubâ'î nazım şekli genellikle belirlenmiş özel kalıplarla yazılır. Emnî'nin üçü Farsça üçü Türkçe olmak üzere yazdığı altı rubâ'îsi vardır. Türkçe olanlar, ahreb, hezec ve rubâ'î, Farsça olan rubâ'îlerin hepsi ahreb bahri ile yazılmıştır. Aşağıdaki tabloda şiirlerin numaraları, nazım biçimleri, beyit ve bend sayıları daha iyi görülmesi açısından tabloyla verilmiştir.

¹⁰⁵ Haluk İpekten, **a.g.e.**, 1996, C.13, s.441.

¹⁰⁶ İskender Pala, Filiz Kılıç, "Musammatlar", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, 2006, C.31, s.233.

¹⁰⁷ Haluk İpekten, **Nâîlî Divânı**, Akçağ Yayınları, Ankara, 1990, s.11.

No	Dil	Nazım Biçimi	Beyit Sayısı	Bend Sayısı
1	Türkçe	Rubâ'î	-	1
2	Türkçe	Kaside	19	-
3	Türkçe	Kıt'a	12	-
4	Türkçe	Kıt'a	9	-
5	Türkçe	Kıt'a	5	-
6	Türkçe	Kıt'a	11	-
7	Türkçe	Kıt'a	6	-
8	Türkçe	Kıt'a	2	-
9	Türkçe	Kıt'a	17	-
10	Türkçe	Gazel	5	-
11	Türkçe	Gazel	5	-
12	Türkçe	Gazel	5	-
13	Türkçe	Gazel	3	-
14	Türkçe	Gazel	5	-
15	Türkçe	Gazel	5	-
16	Türkçe	Gazel	7	-
17	Türkçe	Gazel	7	-
18	Türkçe	Gazel	5	-
19	Türkçe	Gazel	5	-
20	Türkçe	Gazel	3	-

21	Türkçe	Gazel	4	-
22	Türkçe	Gazel	3	-
23	Türkçe	Gazel	5	-
24	Türkçe	Gazel	5	-
25	Türkçe	Gazel	5	-
26	Türkçe	Gazel	5	-
27	Türkçe	Gazel	5	-
28	Türkçe	Gazel	5	-
29	Türkçe	Gazel	5	-
30	Türkçe	Gazel	5	-
31	Türkçe	Gazel	3	-
32	Türkçe	Gazel	5	-
33	Türkçe	Gazel	5	-
34	Farsça	Gazel	5	-
35	Türkçe	Gazel	5	-
36	Türkçe	Gazel	4	-
37	Türkçe	Gazel	5	-
38	Türkçe	Gazel	7	-
39	Türkçe	Gazel	5	-
40	Türkçe	Gazel	4	-
41	Türkçe	Gazel	5	-
42	Türkçe	Gazel	4	-

43	Türkçe	Gazel	5	-
44	Türkçe	Gazel	5	-
45	Türkçe	Gazel	7	-
46	Türkçe	Gazel	5	-
47	Türkçe	Gazel	3	-
48	Türkçe	Gazel	5	-
49	Türkçe	Gazel	5	-
50	Türkçe	Gazel	5	-
51	Türkçe	Gazel	5	-
52	Türkçe	Gazel	5	-
53	Türkçe	Gazel	3	-
54	Türkçe	Gazel	5	-
55	Türkçe	Rubâ'î	-	1
56	Farsça	Rubâ'î	-	1
57	Farsça	Rubâ'î	-	1
58	Farsça	Rubâ'î	-	1
59	Türkçe	Tahmis	-	1
60	Türkçe	Tahmis	-	5
61	Türkçe	Tahmis	-	5
62	Türkçe	Tahmis	-	7
63	Türkçe	Gazel	5	-

Tablo 1

2.1.3. Vezin Hususiyetleri

Emnî, bütün şiirlerini arûz vezniyle kaleme almıştır. Arûzun hezec bahrini on sekiz, remel bahrini on yedi, müctes bahrini on bir, muzârî bahrini dokuz, ahreb ve rubâ'î bahirlerini dört, hafif bahrini üç kez tercih etmiştir. Buna göre şiirlerinden en çok remel, hezec ve müctes bahirlerine teveccüh etmiştir. Remel bahrinde en çok *fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün* ve *fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün* vezinlerini kullanmıştır. Hezec bahrinden en çok *mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün* vezni ile şiirlerini yazmıştır. Müctes bahrinden sadece *mefâ'îlün fe'îlâtün mefâ'îlün fe'îlün* veznini şiirinde kullanmıştır. Şiirlerde kullanılan bahirler ve kalıplar ayrıntılı bir şekilde aşağıda yer verilmiştir.

Remel

Fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün¹⁰⁸

Fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün¹⁰⁹

Fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün¹¹⁰

Hezec

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün¹¹¹

Mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün¹¹²

Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün¹¹³

Mef'ûlü mefâ'îlün fe'ûlün¹¹⁴

Müctes

Mefâ'îlün fe'îlâtün mefâ'îlün fe'îlün¹¹⁵

¹⁰⁸ 3, 7, 15, 20, 27, 28, 29, 48, 52, 61.

¹⁰⁹ 4, 19, 31, 35, 36, 42,43, 54.

¹¹⁰ 8.

¹¹¹ 2, 5, 23, 24, 25, 38, 39, 45, 51, 53,

¹¹² 6.

¹¹³ 12,17, 34, 46, 59

¹¹⁴ 62.

¹¹⁵ 11, 13, 16, 18, 26, 32, 41, 44, 49, 50, 60.

Muzârî

Mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün¹¹⁶

Ahreb

Mef'ülü mefâ'ilün mefâ'ilün fâ¹¹⁷

Mef'ülü mefâ'ilün mef'ülü fe'ül¹¹⁸

Rubâ'î

Mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilün fâ¹¹⁹

Hafif

Fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün¹²⁰

BAHİRLER	VEZİNLER	KULLANIM SIKLIĞI
Remel	Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	9
	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	8
	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	1
Hezec	Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	10
	Mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün	1
	Mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün	5
	Mef'ülü mefâ'ilün fe'ülün	1
Müctes	Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	11

¹¹⁶ 10, 14, 21, 22, 30, 33, 37, 40, 63.

¹¹⁷ 1, 57, 58.

¹¹⁸ 56.

¹¹⁹ 55.

¹²⁰ 9,47.

Muzārī	Mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün	9
Ahreb	Mef'ülü mefâ'ilün mefâ'ilün fâ	3
	Mef'ülü mefâ'ilün mef'ülü fe'ül	1
Rubā'ī	Mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilün fâ	1
Hafif	Fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	3

Tablo 2

Emnî'nin aruz veznini kullanmada pek başarılı bir şair olduğunu söyleyemeyiz. Bu anlamda şiirlerinde bazı vezin kusurlarına rastlanmaktadır. Aşağıdaki beytin ikinci mısraında yer alan “kâr” kelimesine vezinde eksiklik söz konusu olduğu için beytin genel manasını bozmayacak şekilde “-ı” eki eklenerek aksaklık giderilmiştir.

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

Şeb-i târik-âsâ zulmet-i mâtem olup peydâ

Harîm-i muhteremî haddâmenün kâr[ı] fiğan oldı (2/4)

Yukarıdaki örnekte görüldüğü gibi vezin gereği ilave edilen hece köşeli parantez [ ] içinde gösterilmiştir. Aşağıdaki beytin ikinci mısraında yer alan “dur” eki vezin gereği çıkartılması gerektiğinden ( ) içine alınmıştır.

Fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

Olur âyîne-i zamîründe

Rû-nümâ(dur) cümle müşkilât-ı hüner (9 /14)

Aşağıdaki beyitlerde olduğu gibi bazı mısralarda hece eksikliği bulunmaktadır. İkinci mısraın sonunda bir kapalı hece eksikliği vardır.

Mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün

Ḥudāvendā o şāhı ḥıfz eyle her ḥaṭarlardan
Güzīde pādişāh-ı Devlet-i ʿOsmān *oldı* (2/17)

Aşağıdaki beyitte de “tāb-ı mihr” kelimesinden önce bir açık hece eksikliği vardır.

Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

O māhpāre ziyā-küster olsa bir nebze
Temām ğibṭa ki tāb-ı *mihr* ü māhuz biz (26/3)

Aşağıdaki örnekleri verilen beyitlerde Emnî Dîvânı'nda şairin mahlasındaki nispet “i”leri pek çok yerde vezin gereği kısa okunmak durumundadır.¹²¹

Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

Devri vü gurbet *Emnî* tamām eyledi bizi
Olsağ ʿaceb mi ülfet-i yārāna mübtelā (10/5)

Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

Her nā-maḥalle keşf idemem bu daḳāyıkı
Evşāf-ı ḥüsn-i *Emnî* tamām ezberümdedür (14/5)

Klâsik şiirdeki aruzun kullanılışında vasl, sonu ünsüz ile biten bir kelime ile ünlüyle başlayan bir kelime arasında yapılabilir. Aynı harfi ünsüz bir harf olduğu için son sesi ünsüz olan bir kelimenin aynıyla başlayan bir kelimeye vasl yapmak kusur

¹²¹ Benzer misaller için bkz. 21/4, 24/5, 25/5, 27/5, 35/5, 36/4, 40/4, 41/5, 44/5, 48/5, 50/5, 52/5, 60/5.

olarak kabul edilmiştir. Bu kullanıma vasl-ı ayn denilmektedir. Dîvân'da çok fazla rastlanılmamakla birlikte böyle bir kullanıma başvurulmuştur:¹²²

Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

O *servüñ aksini* āgüş-1 vaşla eylese tā

Merām-1 havz-1 şafāda kenār depredürem (41/4)

Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

Felekde sen gibi bir mihr-i bî-zevāli ola

Revā mı her *bütüñ uşşāk*-1 bî-mecāli ola (44/1)

Arapçada ayın harfi ünsüz olmasına rağmen Türkçede ünlü harf gibi okunduğu için Emnî'nin de genel olarak şiirlerinde ayın sesini ünlü olarak kabul edip kullandığını görmekteyiz:¹²³

Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

Açıldı mı *acebā* bāğ-1 hüsn goncaları

Çemende na^cme-i āh-1 hezārdan ne haber (16/2)

Mef'ülü fâ'ilätü mefâ'li fâ'ilün

Nā-ķābil-i *ilāc*-1 eṭibbā-yı dehrdür

Dāğ-1 nihān-1 *ışk* devā nā-pezīrimüz (30/2)

Yukarıda geçen örnek beyitlerde, klasik Türk edebiyatı vezin algısı içerisinde kusur kabul edilen noktalara değinilmiştir. Şairin bu algı içerisinde yapmış olduğu vezin kusurları gösterilmeye çalışılmıştır. Şiirlerindeki diğer vezin aksaklıkları, metin içerisinde dipnotlarla belirtilmiştir.

¹²² Benzer misaller için bkz. 62/6.

¹²³ Benzer misaller için bkz. 2/2-12-18, 3/1, 4/2-4, 6/9-10, 7/1-6, 15/1, 17/6, 25/4, 32/1, 36/2, 38/5, 44/4, 46/5, 47/2, 50/2-5, 54/5, 60/2-3, 62/2-7.

2.1.4. Kafiye ve Redif

Klasik edebiyat anlayışımızda vezin ile birlikte bulunması icâb eden iki şart daha vardır. Bunlar kafiye ve rediftir. Mısra sonundaki en az iki ses tekrarına kafiye denir. Kafiyeden sonra tekrarlanan ek ve kelimelere ise redif adı verilmiştir.

Dîvânda mevcut olan tüm şiirlerinde kafiyeye dikkat eden Emnî, yedi kıt'a, bir Türkçe rubâ'î ve iki Türkçe gazelinde redif kullanmamıştır. Dîvânda mevcut şiirlerin redifleri şöyledir:

Türkçe rubâ'î:	- kâbildür (23)
- ister dil (55)	- hasretdür (24)
- ür (59)	- in gör (25)
Kaside:	- ız biz (26)
-oldı (2)	- yuz biz (27)
Gazel:	- eylemişüz (28)
- a mübtelâ (10)	- ki dirler o bizüz (29)
- ferah (11)	-imüz (30)
- revîşdür (12)	-girmiş çıkmışuz (31)
- âlūd (13)	- ne müşkil imiş (32)
- ümdedür (14)	- hayf (33)
- dan ne haber (16)	- uñ senüñ (35)
- i gör (17)	- kākülün (36)
- açılır (18)	-gerek (37)
- nev-bahār (19)	- buldum (38)
- midür (20)	- oldum (39)
- şu°ledür (21)	- dan (40)
- dür (22)	- depredürem (41)

- ārzū (42)	- maḥremi (52)
- hū (43)	- ı unutturdı (53)
- i ola (44)	- itdi Mevlā gönlümi (54)
- le (45)	- e ḳāni ^c ol (63)
- e (46)	Tahmis:
- la (48)	-a dek giderüz (60)
- gitdükçe (49)	- im diyerek (61)
- e yaklaştı (50)	- ıışkam (62)
- eyler mi (51)	

Rediflerde genellikle kelime, ek ve kelimeyi tercih etmiştir. Bununla birlikte yalnız ek, ek ve fiillerle yapılmış redifleri de vardır. Kelime grubu halindeki redifler çok azdır. Bunlardan iki tanesi üç kelime, bir tanesi de dört kelimedenden müteşekkildir.

Emnî, şiirlerinde en çok müreddef kafiyei tercih etmiştir. Bu kafiye, uyak harflerinden redîf ile oluşturulur. “Aralarında harekeli bir harf bulunmadan revîden önce gelen elif, vav ve ye harfleridir. Latin alfabesiyle bu harfler uzun ā, uzun ū, uzun ī ile gösterilir. Bu harflerle yapılan uyaqlara kafiye-i müreddefe denir.”¹²⁴

Dilā bahār-ı emel şanma rāyegān açılır
Hezār nāle ider ḡoncalar nihān açılır (18/1)

°Ahd-i firḳatde daḫı kesb-i ḥuzūr eylemişüz
Şanma kim ḥātıra-i vuşlatı dūr eylemişüz (28/1)

Mihr āşinā-yı ḡayr ü degülken zamīrimüz
Lāyık mı inḫirāf-ı büt-i meh nazīrimüz (30/1)

¹²⁴ Cem Dilçin, **Örneklerle Türk Şiir Bilgisi**, TDK Yayınları, Ankara 1983, s.61.

Müreddef kafiye dışında müesses ve mukayyed kafiye de şiirlerinde kullanmıştır. Müesses kafiye te'sis harflerinin bulunduğu kafiyedir. Bu harfler; “revî harf ile aralarında harekeli bir harf bulunan (elif)’tir.”¹²⁵. Aşağıdaki beyitte “bîgâne” ve “dīvāne” sözcüklerindeki “-ā-”lar te'sistir.

Ol leylî-i hüsn şūḥ ki bigāne revîşdür
Mecnūn şîfat eâşîk-ı dīvāne revîşdür (12/1)

Mukayyed kafiye ise kayıt harfinin bulunduğu kafiyedir. “Kayd, revîden önce gelen harekesiz harftir. Böyle harflerle yapılan uyaklara kâfiye-i mukayyed (kaydlı uyak) denir.”¹²⁶ Aşağıdaki “-r-” lar kayddır.

Şu deñlü ḥāk-i pāy-i rāh-ı ışk oldum ki gerd oldum
İdüp taḥşîl-i rifāat ser-fîrāz-ı ehl-i derd oldum (39/1)

---

¹²⁵ Cem Dilçin, a.g.e.,s.61.

¹²⁶ Cem Dilçin, a.g.e., s.63.

2.2.MUHTEVA HUSUSİYETLERİ

Dîvân şiirinin başlıca konularından olan aşk, sevgili, âşık, rakip, din, rind-zâhid çatışması, tarihi ve efsanevi şahsiyetler vb. Emnî'nin şiirlerinde yer almıştır. Şairin ve şiirinin daha iyi anlaşılması noktasında belli başlıklar altında şiirleri incelenmeye çalışılmıştır.

2.2.1. Dînî Unsurlar

2.2.1.1. Allah

Emnî Dîvânı'nda müstakil olarak Allah konulu (tevhit, münacaat vb.) bir şiire rastlanmamıştır. Bu durum her ne kadar klasik dîvân tertibine uygun olmasa da beyitlerde yer yer Allah'a sığınma, O'na yöneliş, dua ve niyazlarda bulunma, acziyetini bildirme, O'nu yüceltme gibi konulara yer vermeyi ihmal etmemiştir. Özellikle gazel nazım şekliyle yazdığı 43. ve 53. şiirinde Allah'a sığınma ve onun verdiği nimetleri hatırlama, onu zikretme söz konusudur.

Dîvânda, Allah'ı işaret eden şu isim ve sıfatlar tespit edilmiştir; Hudâvend, Lem-yezel, Hüdâ, Rab, Rahmân, Hû, Mevlâ, Kirdgâr, Âmirzgâr, Yezdânî, Âferinende, Hak, Yezdân, Vâlî. Allah Teâlâ herşeyi bilen, duâları kabul eden ve affi ve merhameti çok olandır. Emnî, Allah'ın merhametinden hiçbir zaman ümidini kesmeyeceği söyler;

Kaç-i ümîd eylemezüz Emnî tâ ebed
Te'yîd-i luţf merhamet-i Kirdgârdan (40/4)

Gaflet uykusunda perişan bir halde olan Emnî, Allah'ın onu bu uykudan ihsanıyla uyandırmasını ister;

H'âb-ı gafletde perîşân haldür Emnî kuluñ
Feyz-i ihsânuñla yâ Rab kııl anı bîdâr-ı hû (43/5)

2.2.1.2. Peygamberler

Dîvânda sadece Hz. Muhammed ve Hz. İsa'nın isimleri geçmektedir. İslam dininde Hz. Muhammed, dünyada işlenen günahların, kusurların, suçun bağışlanması için aracı kabul edilen en yüce şefaâtçi olarak görülmüştür. Dîvân edebiyatında da şairler bu şerefe nâil olabilmek için Hz. Peygamber'e çeşitli nazım şekillerinde şiirler yazmışlardır. Emnî'nin tespit edebildiğimiz şiirleri arasında şefaât konulu bir rubâ'îye rastlanılmıştır. Hz. Muhammed'in ismini lafzî olarak şiirinde geçirmeyen Emnî, peygamberlerin sonuncusu anlamındaki “*hâtem-i enbiyâ*” tamlamasını kullanmayı tercih etmiştir.

Ey hâtem-i enbiyâ şefî^c-i ferdâ
Ve'y cân-ı cihâniyân habîb-i dü serâ
Dil-mürde-i ʿişyandur Emnî bendeñ
Kıl rûz-ı cezâ şefâ^catüñle ihyâ (1)

Dîvân şiirinde en çok ismi geçen diğer peygamber Hz. İsa'dır. Edebiyatımızda daha çok peygamberlik mucizeleri olan, “nefesi ile körleri gördürüp, hastaları iyi etmesi, ölüleri diriltmesi, dünyaya değer vermemesi, bir merkep sırtında gezmesi, kendi söküğünü kendisi dikmesi, ölmeyip göğe çekilmesi”¹²⁷ gibi birçok durumla şiirlerde yer almıştır. Ölüleri diriltmeye hâiz oluşu sebebiyle daha çok nefes ve dem kelimeleri ile yanyana kullanılır. Sevgilinin dudağı âşığın canını bağışlamasıyla Hz. İsa'ya teşbih edilmiştir;

Devâ-yı lʿal-i lebî derd-nâke yaklaşdı
O ʿİsâ dem yine mürd-i helâke yaklaşdı (50/1)

¹²⁷ İskender Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Kapı Yayınları, 2012, s.235.

2.2.2. Şahıslar

2.2.2.1. Padişahlar ve Devlet Adamları

2.2.2.1.1. II. Süleyman

Osmanlı Devleti'nin yirminci padişahı ve seksen beşinci İslam halifesi olan II. Süleyman "15 Muharrem 1052'de İstanbul'da doğdu. Babası Sultan İbrahim, annesi Saliha Dilaşüb Sultan'dır. 1683 Viyana Kuşatması ve ardından gelen bozgunla uğranılan büyük toprak kayıplarının yol açtığı memnuniyetsizlik yüzünden ordunun, ulema ve devlet ricalinin isteğiyle IV. Mehmed'in yerine tahta çıkarılması kararlaştırıldı."¹²⁸ 1687'de tahta çıkan padişah devletin iç meseleleri ile uğraşırken Avusturya kuvvetleri tarafından Eğri, İstoni ve Belgrad kalelerinin yanında Erdel, Eflak ve Bosna işgal edilmiştir. Sadrazam Fazıl Mustafa Paşa'nında içinde bulunduğu ordu "Tuna'daki ince donanmanın kumandanı olan Mezemorta Hüseyin Paşa'nın gayretleriyle birkaç günlük muhasaradan sonra Vidin, ardından Niş ve asıl önemlisi sekiz gün gibi kısa bir süre zarfında Belgrad geri alındı. (4 Muharrem 1102 / 18 Ekim 1690)"¹²⁹ Emnî'de bu önemli tarih düşürmüştür;

Alup Nîş ü Belğrâdı °adüvvdan
Aña nice kılâcı kıldı munzâm (6/9)

İrince müjde serhadd-i °ırâka
Sürür itdi cihân def° oldı mâtem (6/10)

Didi târîh-i sâl-i fethi Emnî
Nüvîd-i feth ile şād oldı °âlem (6/11)

(H.1101/M.1690)

¹²⁸ Abdülkadir Özcan, "Süleyman II.", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, 2010, C.38, s.75-76

¹²⁹ Abdülkadir Özcan, **a.g.e.**, s.79.

Emnî, II. Ahmed'e yazdığı kasidenin başında II. Süleyman'dan Allah'ın yücelttiği sadık padişah olarak bahsetmiş ve ölümünün cihanın hüznüne sebep olduğunu söylemiştir;

Şeh-i şādık Süleymān-ı zamān ol k̄utb-ı rabbānī
Fenā iklīmīni terk eyledi şāh-ı cinān oldu (2/1)

Anı tāb-ı ʿataş maḥzūn u ḡam-gīn eyledi şanmañ
Şehādet cāmını bir cürʿa içdi şādımān oldu (2/2)

Egerçi rahmet-i rahmāna vāşıl oldu ol kāmīl
Velī aḥbār-ı fevti bāʿiṣ-i ḡuzn-i cihān oldu (2 /3)

2.2.2.1.2. II. Ahmed

Osmanlı padişahlarının yirmi birincisi olan II. Ahmed, 6 Zilhicce 1102'de (25 Şubat 1643) dünyaya gelmiştir. Babası Sultan İbrahim, annesi Muazzez Sultan'dır. Kardeşi II. Süleyman'ın yerine, 23 Haziran 1691'de kırk dokuz yaşında iken Edirne'de tahta çıkmıştır.¹³⁰ Emnî kasidesinde tahta yeni çıkan padişahı övmüş ve tahta çıkışına tarih düşürmüştür;

Gelüp iki sürüş-ı hoş-edā yazdı bu tārīhi
Culūs-ı ḡān Aḡmed maye-i emn ü emān oldu (2/19)

(H.1102/M.1691)

II. Ahmed'in hanımı Rabia Sultan'ın 1692 senesinde doğan ikiz oğulları Selim ve İbrahim için Emnî, şiirinde şu mısra ile tarih düşürmüştür;

Çıķup bir şāh-bāz-ı evc-i maʿnā yazdı tārīhin
Nihāl-i Aḡmedī bār-āver-i ʿömr eyleye Mevlā (5/5)

(H.1103/M.1692)

¹³⁰ Mücteba İlgürel, "Ahmed II.", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, 1989, C.2, s.34.

2.2.2.1.3. *Köprülü Fazıl Mustafa Paşa*

Osmanlı sadrazamı olan Köprülü Fazıl Mustafa Paşa 1047/1637 yılında Amasya'nın Köprü (Vezirköprü) kazasında doğmuştur. Köprülü Mehmed Paşa'nın oğludur. Kaynaklara az konuşan, açık sözlü, dürüst, samimi, basiretli, cesur ve dindar bir kişi olarak geçmiştir. Emnî de bir beyitinde onun sıkıntılı ve belirsiz durumları çözen, iş bilir bir kişi olduğunu söylemiştir;

Semt-i fahr-i ʿālem-i Muştafâ-nām
Vezîr kâr-dân-ı hâllâl-ı mübhem (6/3)

24 Zilkade 1102'de (19 Ağustos 1691) ikinci vakti başlayan savaşta, merkeze hücum eden Avusturya kuvvetlerine karşı askeri cesaretlendirmek için öne çıkan Köprülü Fazıl Mustafa Paşa bir kurşun isabetiyle şehit olmuştur.¹³¹ Emnî de dönemin sadrazamının vefatını konu alan şu tarih kıt'asını yazmıştır:

Murg-ı rûhî ʿarşa pervâz eyledi
Tâ ilâh verd-i beḳâdan râyiḩa

Sâl-i târiḩ ü vefâtın ḩoş bilür
Muştafâya okuyın bir Fâtiḩa (2)

(H.1102/M.1691)

2.2.2.1.4. *Kethüda Ömer Paşa*

Dîvân'da yer alan Kethüda Ömer Paşa, Emnî ile aynı dönemde yaşamış bir devlet adamıdır. *Sicill-i Osmanî*'de geçen bilgilere göre Ömer Paşa Enderun'da yetişerek silahdar-ı şehriyârî olmuştur. 1074/1664'de Mısır valisi olan Ömer Paşa bundan sonra iki defa Diyarbakır, iki defa Van, üç defa Erzurum, üç defa da Bağdad valiliği görevlerinde bulunmuştur. 1102/1690-91'de üçüncü defa Erzurum olan Ömer

¹³¹ Abdülkadir Özcan, "Köprülüzade Fazıl Mustafa Paşa", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, 2002, C.26, s.263.

Paşa Van'dan Erzurum'a giderken Elmalı kazasında vefat etmiştir.¹³² Emnî yedinci şiirini Ömer Paşa'ya yazmış olup, Paşa'nın oğlunun doğumuna da tarih düşürmüştür. Kıt'a nazım şekliyle yazılan şiir aşağıdaki gibidir;

Ma'den-i fiṭnat ü bu ʿaql-ı Felâṭün-ı kerem
Mazhar-ı feyz-i ʿinâyât-ı Hüdâ-yı ezeli

Kedḥudâ-yı hüner-i âyîn-i ʿÖmer Paşa kim
Hüsn-i tedbîri ile batdı ʿIrâḳuñ ḥilâli

Görmedi fevt olan evlâd-ı eḥun bir müddet
Gördi mirʿât-ı zamîrinde ḡubâr-ı külli

Âferînde-i ʿâlem kereminden tekrâr
Bir ḥalef eyledi iḥsân-ı kula anuñ bedeli

ʿİzz u rifʿat ile mâʿmûr ide maḥdûmunı Ḥaḳ
Bârver ola bu ḡülşende nihâl-i emeli

Bir kimine didi târîḥ-i duʿâsın Emnî
Muḳbîl-i ʿâlem ola devlet ü ilm ile ʿalî

(H.1097/M.1686)

2.2.2.2. Şairler

2.2.2.1.5. Zevkî (d.?./ö.?)

Zevkî adlı şairin hayatına ve ölümüne dair elimizde kesin bir kaynak bulunmamaktadır. Sadece *Kâmûsu'l-A'lâm*'da, Zevkî mahlaslı iki şairin adı geçmektedir. Muhtemelen XVII. yüzyılda yaşamış bir şairdir. Anadolu sahası tezkirelerinde yer almayan Zevkî mahlaslı şairler, daha ziyade Farsça tezkirelerden

¹³² Mehmed Süreyya, a.g.e., C.4, s.1327.

öğrenilmektedir.¹³³ *Zevkî Dîvânı* adlı yapılan doktora çalışmasından şu bilgileri elde ediyoruz; “Zevkî’nin Osmanlı tezkirelerinde yer almaması, şiirlerinden anladığımız kadarıyla Şîî mezhebine bağlı olması, iki ayrı dilde (Türkçe ve Farsça) ve özellikle Azerbaycan Türkçesi ile şiir yazması Anadolu dışında yaşadığını göstermektedir. Ayrıca kaynaklarda, adı geçen Zevkî mahlaslı şairlerden sadece birinin mürettep dîvânının olduğu kayıtlıdır. Yine aynı şairin, Zevkî-i Erdestânî’nin, kaynaklarda H. 1045 yılında vefat ettiğinin kayıtlı olması, bu şair üzerinde daha fazla durulması gerektiğini göstermektedir. Çünkü Zevkî Dîvânı’nın sonunda yer alan tarih H. 1098 olarak kaydedilmiştir.”¹³⁴ Mutasavvıf bir şair olduğu bildirilen Zevkî’nin şiirleri Emnî tarafından hiç beğenilmemiş olacak ki dîvânında onun hakkında bir hicviye yer almaktadır. ‘Ey Zevkî’ diye şiirine başlayan Emnî, onun şiirinde zerre kadar bile güzellik görmediğini, mahlasının şiirinin güzelliğinden dolayı ona verilmediğini hatta şiirinden mahlası olan “Zevkî” kelimesi çıksa onda tahrîk edecek hiçbir sözün kalmayacağını söylemiştir;

Zevkiyâ nazm-ı bî-nizâmuñda
Görmedük hüsn-i şi’ri zerre kadar (9/1)

Sañı Zevkî kodukları mañlâş
Şanma kim şi’r içündür ey dilber (9/15)

Zevkî tahrîk ider sözüñ kalmaz
Mañlâşuñ çıksa mañta’uñdan eger (9/16)

Son olarak Zevkî’ye şair olmak istersen kendi yazdığı bu şiiri ezberlemesi gerektiğini söylemiştir;

Şâ’ir olmak dilerseñ el-hâşıl
İt bu manzûmeyi tamâm ezber (9/17)

---

¹³³ Muhammet Nalbat, “Azerbaycan Sahası Şairlerinden Zevkî ve Divanı”, **Turkish Studies**, Volume 12/15, s. 58.

¹³⁴ Muhammed Nalbat, **Zevkî Divanı (İnceleme – Metin – Dizin – Tıpkıbasım)**, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Eskişehir 2016, s.12.

2.2.2.1.6. *Nâ'îlî (d. ?/ö. 1666)*

XVII. yüzyılda yaşamış olan Nâ'îlî'nin asıl ismi Mustafa'dır. Doğum tarihi tam olarak bilinmeyen şair İstanbullu'dur. Maden Kalemi katiplerinden Pîrî Halîfe'nin oğludur. Pîrî-zâde olarak da bilinir. Kendisi de babası gibi Maden Kalemi'nde çalışmıştır. Dîvân şiirinin ve sebk-i hindî akımının önde gelen isimlerindedir. Bizzat tertip ettiği bir Dîvân'ı mevcuttur.¹³⁵ Öncelikli olarak bir gazel şairi olan Nâ'îlî'nin döneminde birçok şairi etkilediği görülmektedir. Bunlardan birisi de Emnî'dir. Emnî Dîvânı'nda Nâ'îlî'nin bir gazeline tahmis yazmıştır. Beş bentten oluşan bu şiirin son bendi şöyledir;

Ne mazhar-ı nîgeh-i luţfî oldı cānānuñ
Ne yār cevriñe tākāt götürdi devrānuñ
°Aceb şikāyeti var Emnî-yi perîşānuñ
Felek girerse kef-i Nā'îlîye dāmānuñ
Senūñle maħkeme-i Kirdgāra dek giderüz (60/5)

2.2.2.1.7. *Nâbî (d. 1642/ö. 1712)*

Nâbî mahlaslı şairin asıl adı Yusuf'dur. Babası Seyyid Mahmud oğlu Mustafa'dır. Kaynaklarda doğup büyüdüğü yer Urfa olarak geçmektedir. Genç yaşlarında arzuhalcilike uğraşan Nâbî'nin İstanbul'a gelmeden önce iyi bir eğitim aldığı görülmektedir. Çeşitli devlet kademelerinde görevler almıştır.¹³⁶ "Kaynakların belirttiğine göre Nâbî hoş-sohbet, kültürlü, zeki, çok güzel konuşan, şiire kazandırdığı hikemî tarz dolayısıyla kendisinden sıkça söz edilen bir sanatkârdır."¹³⁷ Kendi döneminde ve daha sonrasında şiirleri çokça rağbet görmüş, dîvân edebiyatının önde gelen şairleri arasında görülmüştür. "Nazîre Bahsi"nde de görüldüğü üzere Emnî'nin Nâbî'ye, Nâbî'nin de Emnî'ye yazdığı nazîreler bulunmaktadır. İki şairin dönemlerinde birbirinden haberdar oldukları hatta iki yakın arkadaş oldukları söylenmiştir. Dîvân'ında yer almayan fakat mecmuada

¹³⁵ Ayşegül Mine Yeşiloğlu, "Nâ'îlî", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, 2006, C. 32, s. 315.

¹³⁶ Ahmet Atilla Şentürk, **Osmanlı Şiiri Antolojisi**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2013, s.520.

¹³⁷ Abdülkadir Karahan, "Nâbî", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, 2006, C. 32, s. 259.

rastladığımız Emnî, Nâbî'nin bir gazeline yazdığı beş bentlik tahmisin son bendi şöyledir;

Yâr söyletdi baña bu ğazeli ey Nâbî
Pür şafâ itmek için yine dil-i aĥbâbı
İtdirüb şubĥa dek Emnî baña terk-i ĥvâbı
Bülbül itdi beni güyâ o gül-i şādâbı
Söyleye söyleye ey tâze zebânım diyerek (61/5)

Emnî'nin tahmisi dışında Nabî'yi öven beyitlerin olduğu müzeyyel gazeli vardır. Nâbî'nin isminin geçtiği beyit şöyledir;

Şeh-i fermân revâ-yı mülk-i ma'nevî ĥazret-i Nâbî
Didi pâmâl-i fikr olmadı bir tâze zemîn buldum (38/6)

2.2.2.1.8. *Gınâyî (d.?? – ö.1693-94)*

XVII. yüzyıl şairlerinden olan Gınâyî'nin asıl adı Ahmet'dir. İstanbul'da doğmuştur. Bazı vezirlerin hizmetinden bulunan Gınâyî, sohbetinin güzelliği ve ok atmadaki ustalığı ile tanınmıştır. Şeyhî Mehmed Efendi'nin *Vekâyîü'l-Fuzalâ* adlı eserinde mürettep bir dîvânının olduğu söylenmiştir.¹³⁸ Emnî, aynı dönemde yaşadıkları anlaşılan Gınâyî'nin bir gazeline tahmis yazmıştır. Yedi bentlik tahmisin son bendi aşağıdaki gibidir;

Emnî severim o bî-vefâyı
İtse ne kadar baña cefâyı
Bîgâne idüp dile °anâyı
Olmam ĥired âşinâ Ğınâyî
Fermânber-i pâdişâh-ı ıřķam (62/7)

¹³⁸ İsmail Hakkı Aksoyak, “Gınâyî”, <http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com>, (2 Mayıs 2018)

2.2.2.3. Tarihi, Efsanevi ve Sembolik Şahıslar

2.2.2.3.1. Âsaf

Doğu edebiyatında vezirin eş anlamlısı olarak kullanılan Âsaf, Süleyman peygamberin meşhur veziridir. Bu kişinin ilm-i simyâ gibi garip ilimlere hâiz olduğu söylenmiştir. Dîvân şiirinde Âsaf, fazilet, feraset, idare ve tedbir timsali olarak anılmıştır.¹³⁹ Aşağıdaki beyitte şâir, saf gönlünü zamanın şerefli Âsaf'ı yapıp hakikat vadisinde ortaya çıkacak sözlerin edasını görmesini ister;

Pür-dilüñ idüp Āşaf-ı zīşān-ı zamāna
Vādī-i ḥaḳīḳatde edā-yı sūḥanı gör (17/5)

2.2.2.3.2. Rüstem

Dîvân edebiyatında kahramanlık, yiğitlik, yenilmezlik sembolleri için kullanılan Rüstem, İran'ın ünlü destanı *Şehnâme*'de övgüyle bahsedilen bir kahramandır.¹⁴⁰ Emnî de şiirinde övgü için bir beyitte Rüstem'i örnek göstermiştir;

Rezm-ārā-yı °alī-nām-ı ma°ālī menḳabet
Şīr-i mīzmār-ı şecā°at Rüstem-i rüz-ı veḡā (4/4)

2.2.2.3.3. Hızır

Hızır, âb-ı hayat denilen suyu içtiği için ölümsüzlüğe erdiğine, bereketi temsil ettiğine ve kul sıkıştığında imdâdına yetiştiğine inanılan, bir görüşe göre peygamber, bir görüşe göre velî olan zattır. Efsanevi kişiliğiyle folklor, tasavvuf, halkın inanç ve telakkilerinde geniş yer tutmuştur.¹⁴¹ Dîvân edebiyatında çeşitli yönleriyle karşımıza çıkan Hızır Dîvânda aşğa yardım eden kişi olarak anılmıştır. Emnî, bir beytinde hayret vadisinde yardımcısının Hızır olduğunu ifade etmiştir;

¹³⁹ İskender Pala, **a.g.e.**, s.33.

¹⁴⁰ İskender Pala, **a.g.e.**, s.382.

¹⁴¹ İskender Pala, **a.g.e.**, s.204.

Pey-mānde-gān-ı vādi-i hārmān-ı hayretüz
Hızr-ı hidāyet ola meger dest-gīrimüz (30/3)

2.2.2.3.4. *Mecnûn*

Bir Arap halk hikayesi olan Leyla ile Mecnûn dîvân şiirinde sıklıkla kullanılan birer mazmundur. İslam edebiyatlarında mesnevi konusu olarak kullanılan bu aşk hikayesinde Kays yani Mecnûn erkek kahraman, Leyla ise kadın kahramandır.¹⁴² Çocuk yaşta birbirlerine aşık olurlar fakat kavuşamazlar. Leylâ ile Mecnûn'nun bu acıklı hikayeleri Emnî'nin şiirlerinde iki yerde geçmektedir. Sevgili, Mecnun gibi deli, dîvâne olmuş âşğın aşkı karşısında kayıtsızdır;

Ol leylî-i hüsn şūh ki bîgâne revîşdür
Mecnûn şıfat °aşık-ı dîvâne revîşdür (12/1)
Bulurdı nesh-i ser-encām-i Kays tab°ımdan
Beyāza çıksa eger °ışk-hā-yı rāz ālūd (13/2)

2.2.2.3.5. *Ferhād ile Şîrîn*

Ferhat ile Şîrîn hikayesi, İran edebiyatı mesnevi konular arasında önemli yer tutar. Bu hikayede geçen kahramanlardan biri Ferhāt'dır. Ferhād, Hüsrev adlı İran padişahının sevgilisi olan Şîrîn'e âşıktır. Şîrîn için bir mimar olan Ferhat'ın Bîsütûn dağına delmesi istenir. Edebiyatımızda özellikle sevgilisine kavuşmak için zorlu, gerçekleştirmesi güç işleri göze alan bir kahraman olarak kullanılır.¹⁴³ Şîrîn sevgilinin cilveleri, taş mizaçlı zahidleri bile aşkın Ferhād'ı yapar denmiştir;

Zühhād-ı seng tıynetî Ferhād-ı °ışk ider
Sol cilveler ki şūhuñ Şîrîn terümedür (14/3)

¹⁴² İskender Pala, **a.g.e.**, s.288.

¹⁴³ İskender Pala, **a.g.e.**, s.152.

2.2.3. Aşk

Arapça bir isim olan aşk, bir kimse veya bir şeye karşı duyulan aşırı sevgi ve bağlılık olarak tanımlanır. Maddî ve manevî olarak da adlandırabileceğimiz iki şekilde olur. Mânevi aşk dediğimiz hakîkî aşk, Allah aşkıdır. Bu aşkın temelini Cenâb-ı Hakk'ın "Ben gizli bir hazineydim, bilinmeyi arzu ettim, âlemi yarattım." kudsî hadisi oluşturur. Çünkü Allah'ı bilmek, tanımak aşkla olur, denmiştir.¹⁴⁴ Maddî olan aşk ise karşı cinse duyulan muhabbetin sonucu ortaya çıkar. Klasik edebiyatımızda işte bu aşk, basit ve çekici bir arzudan hastalık derecesine varan bir tutkuya dönüşür. Burada platonik bir zevk ve bağlı olma düşüncesi baskındır ve genel olarak maddî ve manevî aşk söz konusu olduğunda ağırlık manevi aşka yönelir.¹⁴⁵ Dîvân şairinin işlediği bütün duygu ve konuların temelinde 'aşk' vardır.

"Divan şairinin teşrifatınca aşk, şair için dışında kalınamaz mutlaka benimsenmesi ve terennüm edilmesi mecburi bir duygudur. Şairin aşk duygusunu şiirine mihver yapması kendini muhakkak âşık pozisyonunda göstermesi bu edebiyatın uyulması şart olan adabındandır. Dîvân şairliğinin yolu, en başta aşıklık rol ve hüviyetini kabullenışten geçmektedir."¹⁴⁶ Klasik edebiyatta âşık, aşkın verdiği çile ve ıstırablar ile daima yaralıdır. Bu yaraya hiçbir tabib ilaç bulamaz. Zaten bulsa dahi âşık bunu kabul etmez çünkü o yaralı olduğu ölçüde sevgilisine bağlıdır;

Nâ-kâbil-i 'ilâc-ı e'tibbâ-yı dehrdür

Dâğ-ı nihân-ı 'ışk devâ nâ-pezîrimüz (30/2)

Âşık kimseler çoğu zaman aşkı kendilerine rehber edinirler fakat Emnî aşk pirinin nasihatlarını istemez çünkü o hiçkimseyi aracı kılmadan korku vadisine girmiş çıkmıştır;

Pîr-i 'ışkuñ naş u pendî reh-nümün olmaz bize

Bî-tevessül vâdî-yi evhâma girmiş çıkmışuz (31/2)

¹⁴⁴ Ethem Cebecioğlu, **Tasavvuf Terimleri, Deyimleri Sözlüğü**, Anka Yayınları, İstanbul 2004, s.65.

¹⁴⁵ İskender Pala, **a.g.e.**, s.38.

¹⁴⁶ Ömer Faruk Akün, **a.g.e.**, s.414-415.

Toprak anâsır-ı erbaanın en aşağısındadır. Edebiyatımızda genellikle tevazûyu belirtmek için kullanılır. Emnî, bazı beyitlerinde kendini toprak seviyesinde görmüştür. Şair, aşk yolunun tozu, toprağı olduğunu söyledikten sonra bu mütevazi duruşun kendisini derd ehli kimseler arasında mümtaz ve seçkin bir makama erdirdiğini de ifade etmiştir;

Şu deñlü hâk-i pây-i râh-ı ışk oldum ki gerd oldum
İdüp taḥşîl-i rifâat ser-firâz-ı ehl-i derd oldum (39/1)

2.2.3.1. Sevgili

Sevgili, bütün dîvân içerisinde ya doğrudan ismi ile ya da ismi yerine şu kelimeler ile ifade edilmiştir; dilber, yâr, şûh, işver-ger, sanem, cemâl, şâh, dilâ, hûb, mehveş, dilber, dildâr, dil-ârâ, cânân, mehpâre, mehveş, büt, meh, nigâr. Bu kelimelerden bazıları sıfattır. Sevgili, ya doğrudan ismiyle ya da ay, güneş gibi unsurlara teşbih edilerek anlatılmıştır.

Sevgili âşık için çoğu zaman hayaldir ve âşık çoğu zaman onunla hayalinde konuşabilir;

Nādānlık itme sen berâ-yı gam tevaffuk it
Emnî hayâl-i dilber ile güft ü güdedür (22/3)

Sevgilinin güzel yüzünü düşünen şairin bin parça olmuş gönlü ayna gibi parlamaktadır;

Dā'ima fikr iderüz naḫş-ı cemâl-i yâri
Dil-i şad-pâre-i âyine-i nûr eylemişüz (28/4)

2.2.3.2. Sevgilide Güzellik Unsurları

Dîvân şiirinin mazmunlarla örülü bir yapısı vardır. Şairlerde özellikle sevgililerini överken kelime ve mecazları sevgilinin güzellik unsurlarından faydalanarak yoğun bir şekilde kullanmışlardır. Emnî'nin Dîvânında rastladığımız bu

güzellik unsurları şunlardır; saç, boy, göz, gamze, kaş, kirpik, hat, ağız, dudak, yüz, ve yanak.

2.2.3.2.1. Saç

Sevgilinin güzellik unsurlarının hepsinin şiirlere konu olduğu muhakkaktır. Ancak saç bu unsurlar arasında belki de en çok öne çıkandır. Klâsik şiirde sevgilinin saçlı turra, gîsû, mû ya da mûy, kâkül, perçem, saç ama en çok zülf kelimeleri ile ifade edilmiştir. Sevgilinin saçları ufak tefek istisnalar dışında siyahtır ve uzundur. Buna ek olarak, perişandır, kattaldır, cellattır; aşığa türlü tuzaklar kurar, hatta âşıkların gönülleri onun ucunda asılmıştır. Âşığın gönlü bir kuş olarak ifade edildiğinde, sevgilinin saçları o gönlü yakalamak için kurulmuş bir tuzaktır. Saç çok olması sebebiyle kesreti ve küfrü simgeler. Âşıkların amacı bu kesreti, küfrü aşıp, sevgilinin vahdeti simgeleyen dudaklarına kavuşabilmektir. “Saçın aşığı etkileyen belli başlı üç özelliği vardır. Şekli, rengi ve kokusudur. Şekil itibarıyla o; uzunluğu, kısalığı, dağımlığı, kıvrım kıvrım oluşu vb. sebeplerle zincir, çevgan, kement, ip, mâr, dâr, ağ gibi maddelere benzetilir. Renk yönünden de akşam, gece, kâfir, gölge, bulut, Hindu, zulmet, şebdiz, şebrev vb. kelimelerle onun arasında ilişki kurulur.”¹⁴⁷

Emnî, Dîvânda sevgilinin saçı için sekiz kere zülf, on bir kere kâkül ve dört kere de mûy kelimelerini kullanmıştır.

Emnî sevgilinin o güzel kokan saçıyla perişan bir haldedir;

Emnî cem^{ci}yyet-i hâtırla vedâ^e eyleyelim

Çün perişân-ı revîş kâkül-i hoş-büyuz biz (27/5)

Şair sevgilisinden saçlarını saklamamasını, göstermesini ona merhamet etmesini istemektedir. Zirâ, bu arzû ile âşık kıl gibi incecik bir hale gelmiştir;

Saqlama zîr-i ʿarâk-çînüñde göster raḥm kıl

Câmî kılca koydı cānâ ârzü-yı kâkülüñ (36/2)

¹⁴⁷ Nihat Öztoprak, “Divan Şiirinde Güzelin Saç Kokusu”, **Saç Kitabı**, Ed.Emine Gürsoy Naskali, İstanbul 2004, s.315.

Sevgilinin büküm büküm olan saçlarında nice âşıklar takılı kalmıştır. Şairde aşağıdaki beyitte bu durumu ifade etmiştir;

Aña bend olmaduğ bir dil mi vār eyā bu ʿālemde
Kemend-i zülf-i yār-i halka halka çin buldum (38/3)

Âşığının gönlü sevgilinin saçlarına düştüğünden beri, onda artık rahat, huzur kalmamıştır;

Yok rehā oldu çün ʿalāka-i dil
Halka-i zülf-i yāre peyveste (47/2)

2.2.3.2.2. *Boy*

Dîvân şiiri estetiğinde sevgilinin en tesir edici taraflarından birisi onun endamlı boyudur. Klasik şiir geleneğimizde sevgilinin boyu servi gibi uzun ve düzgündür. Bu özellikleri itibari ile “servi” boy için tasavvurların başında gelir. Bunun dışında, bülend, bâlâ, rast, doğru, mevzûn, ser-keş, dil-keş, dil-cû, latîf, rânâ, hırâman, revân, âzâde gibi sıfatlar kullanılır. Bunlardan bir kısmı mecazî bir kısmı itibarî manalar taşırlar. Şair bu sıfatların üzerinde durup birçok edebî sanat yapabilir.¹⁴⁸ Emnî'nin şiirlerinde sevgilinin boyu, on beş kere serv, iki kere kadd, bir kere de ser-keş kelimeleri ile ifade edilmiştir. Âşık, servi boylu sevgilinin suya vuran aksine kavuşmak için havuz kenarında dolaşmaktadır;

O servüñ ʿaksini âgüş-ı vaşla eylese tā
Merām-ı havz-ı şafâda kenâr depredürem (41/4)

Ey gözyaşı o servi gibi sevgili elbette seni âh etmeye mecbur bırakacaktır. Bu yüzden sen onun eteklerini öpmekle yetin;

Elbette âh rām ider ol serv-i serkeşi
Sen ey sirişk buse-i dāmâne kâni° ol (63/4)

---

¹⁴⁸ İskender Pala, **a.g.e.**, s.75.

Bu beyitte şâir, Dîvânın içinde sevgilinin boyu gibi uzun bir mısram olmadığını söylemektedir;

Yok kıddüñ gibi mısrâ^c-1 mevzûn

Bâğ-1 dîvânun içre ser-tâ-ser (9/2)

Aşağıdaki beyitte şair, sevgilinin boyunu mahşer günündeki kargaşanın büyüklüğüne teşbih etmiştir;

Bir cünbişi şad ^carbede-i haşrdan efzûn

Hayrân olâyım kıddüñe cânâne revîşdür (12/3)

2.2.3.2.3. Göz ve Gamze

Sevgilinin en dikkat çeken güzellik unsurlarından olan göz, sevgiliye ait neredeyse bütün güzellik unsurlarını üzerinde toplamıştır. Zalimlik, nazlanmak, alay etmek, cellatlık, mahmurluk, şehlalık gibi daha birçok özelliği vardır. Divân şiirinde sevgilinin göz rengi ela veya siyahtır. Sevgilinin süzgün yan bakışları adeta aşığa birşeyler anlatır. Sevgilinin bu bakışına gamze denir. Bu bakışlarda binlerce anlam gizlidir ve âşık bu manaları çözmekte güçlük çeker. Bazen ok şeklinde olur ve aşığın gönlüne girip onu öldürür. Gamze, mest ve sarhoştur. Sevgilinin baygın bakışları da bu sarhoşluğu ifade etmektedir. Fitneler koparan gamze aynı zaman da beladır, afettir ve acımasızdır. Sevgilinin gamzeleri âşığın uykusunu kaçıtır.¹⁴⁹ Bunlardan başka sevgilinin gözüne ve gamzesine dair pek çok husus vardır. Emnî Dîvânı'nda sekiz kere çeşm, on üç kere nigâh, üç kere dîde, iki kere gamze ve bir kere de nezzâr kelimesini kullanmıştır.

Sevgilisinin gözlerini uykulu iken gören âşık, onun gözlerine bakamamıştır;

Hufte buldı o çeşm-i mesti bugün

Başladı çevre çarh-ı âheste (47/3)

---

¹⁴⁹ İskender Pala, a.g.e., s.162.

Sevgilinin o baygın bakışlarının hayali aşığa uykuyu unutturmuştur;

Hayāl-i çeşm-i mestūñ °āşıkā h°ābı unutturdı

Mezāk-ı la°l renginūñ mey-i nābı unutturdı (53/1)

Aşığın gönlü sevgilinin fitne çıkarıcı, aldatıcı bir bakışına kapılmıştır;

Ġam āşiyān-ı tende niçün güft ü gūdudur

Dil bir nigāh-ı fitne-firībe rübūdedür (22/1)

Âşık, gönlünü kanatan o sevgilinin bakışına tutkun, sevgilinin bakışı da gönülden akan o kana tutkundur;

°Āşık nigāh-ı hūn-ı cānāna mübtelā

Yārūñ nigāhı hūn-ı dil-i cāna mübtelā (10/1)

Sevgilinin avcı olan yan bakışı aşığın gönlünü avlar;

Süzildi şāh-bāz-ı ğamzesi kebk-i dile Emnī

Belā-yı dāmı vü hem çeng-i °iķābı unutturdı (53/3)

2.2.3.2.4. Kaş ve Kirpik

Daha önce de belirttiğimiz gibi dîvân şiirinde sevgilinin en dikkat çekici uzvu gözüdür. Kaş ve kirpiklerde bu uzvun tamamlayıcılarıdır. Kaş, fitne konusunda göz ile ortak gibidir. Sevgilinin kaş ve kirpik üzerine kurulu bir yayı vardır. Bu yaydan çıkan kirpik okları da sevgilinin gönlüne isabet eder.¹⁵⁰ Âşıklar bu oklara hedef olmak ister çünkü böylece sevgilinin bakışlarına maruz kalacaklardır. Kaş, bazen hançer veya kılıç olup âşığın kanını döker. Sevgilinin kirpikleri göz kapaklarına saf saf dizilirler. Dîvânda iki kez müjgan ve iki kez ebru kelimeleri geçmektedir.

¹⁵⁰ İskender Pala, **a.g.e.**, s.131.

Öfkeli sevgili elinde kılıcı, kıvrım kıvrım olmuş kaşları ile âşığın gönlünü parçalamaya gelmektedir;

Ğazabla tîğ-i be-kef ebrûvân ise pür çîn
Meded o hûnı dil çāk çāke yaklaşdı (50/4)

Şair bu beyitte âşığa, neden gönlünün yaralarını sevgiliye anlattığını yoksa onun kirpiklerinin oklarına hedef olma arzusunda mı olduğunu sormaktadır;

Dāğ-ı dil  arz ider ol mehveşe  aşık bilmem
Tır-i müjgâne nişân olmağa erzende midür (20/3)

2.2.3.2.5. *Yüz ve Yanak*

Sevgilinin yüzü ve yanağı bir bütün meydana getirdikleri ve bunlarla ilgili şairin yaptığı tasavvurlarda benzerlik olduğu için aynı başlık altında ele almayı uygun gördük. Sevgilinin güzelliğinin büyük bir bölümünü yüzü oluşturur. Dîvân şiirinde de en çok bahsedilen güzellik unsurlarından olmuştur. Çünkü diğer güzellik unsurları göz, kirpik, kaş, hat, yanak, ben yüz ve yanağın üzerinde bulunur. Emnî, Dîvânında sevgilinin yüzü ve yanağı için dîdâr, rû, cemâl, ruhsâr, had,  izâr kelimeleri ile toplam on üç beyitte zikretmiştir.

Ey sevgili, sen bu şeker gibi olan dudaklarınla böyle güzel konuşurken, nakkaş senin yüzünü nasıl resmetsin;

Pistehâ-yı leb şeker handân iken harf atmada
Nîce taşvîr eylesün nakkâş dîdâruñ senüñ (35/4)

Dîvân şiirinde âşıklar sevgiliye ulaşamaz, dokunamaz ve öpemezler. Ona sadece bakmakla yetinmek zorundadırlar. Aşağıdaki beyitte de bu durum anlatılmaktadır;

Hüsn-i cemâl-i yâri temâşâya kâni vüz
Müstâğniyüz tena um-ı bûs-ı kenârdan (40/3)

Âşık ne kadar gamlı ve perişan bir halde olursa olsun sevgilinin yanağını müşahede edince bütün dertleri biter;

Ne deñlü gamla perîşân ise dil-i Emnî
Müşâhid-i ruḥ-ı ḥûb olsa ol zamân açılır (18/5)

2.2.3.2.6. *Ağız ve Dudak*

Dîvân şiirinde bir çok bakımdan sevgilinin ağzı anılmıştır. Güzellik unsurları içerisinde onun yuvarlak hali, temâşaya dayanan bir güzellik arzetmesi, kapalı oluşu ve gizliliği dolayısıyla goncaya benzetilmiş, tatlı söz söylemesi bakımından şeker ve şîrîn olarak nitelendirilmiştir. Dîvânda sevgilinin ağzını ifade etmek için leb kelimesi ile on, fem kelimesi bir kez kullanmıştır.

Muhteşem güzelliğe sahip o gonca dudaklı sevgilinin nergis bakışları elbette ki fitne çıkaracaktır;

Nergisleri o gonca femüñ fitne-cü gerek
Raḥnâ-yı ḥüsn olanlara elbetde bû gerek (37/1)

Sevgilinin goncaya benzeyen dudakları, güzellik bağında bin yapraklı güle benzetilmiştir;

Gül-i şad-berg-i bağ-ı Beḥcetdür
Gonca-i nâ-şüküfte-i leb-i yâr (15/3)

Sevgilinin mucizeler söyleyen dudakları Emnî'yi uykusundan etmiştir;

Leb-i mûciz-nişân yâri itmiş ḥvâbda Emnî
Bu şevḳ ile eger rûḥ eylese icâd kâbildür (23/5)

2.2.3.2.7. *Hat*

Ayva tüyünü ifade etmek için şiirlerde hat kelimesi kullanılmıştır. Hat kelime olarak; çizgi, yazı, satır, hudut, güzel yazı, ferman vb. anlamlara gelmektedir. Dîvân şiirinde, hat kelimesi ile sevgili söz konusu olunca daha çok ayva tüyü kastedilir. Ayva tüyü, gençlerde yeni çıkmaya başlayan bıyık ve sakal manalarına gelmektedir. Şiirlerde ayva tüyü daima yanak, yüz, dudak, çene, saç ve ben gibi güzellik unsurlarıyla beraber kullanılmıştır. Ayva tüyü latîftir ve güzel kokar. Güzel kokmasından dolayı ayva tüyü müşk, abîr, amber gibi unsurlarla anılmıştır. Ayva tüylerinin rengi ve çokluğu sebebiyle fitne, bela, afet, fettan gibi unsurların kesretle ilgisini de çağrıştıracak şekilde kullanılmıştır.¹⁵¹ Bazen yeşil otlarla sarmalanmış gülü andıran yanak hayali ile birlikte anılır. Sevgilide ayva tüylerinin çıkmaya başlaması onun sevilme çağında olduğunu gösterirken, tüylerin siyahlaşmaya başlaması ise sevgilinin yaşlandığını gösterir. Dîvânda sevgilinin ayva tüyü altı yerde zikredilmiştir.

Sevgilinin yüzü tüm güzellik unsurları ile birlikte bir gül bahçesi gibidir ve sevgilinin gül renkli yanağında anber saçan ayva tüyleri o bahçeye tâzelik saçar;

Gül °izârında hatt-ı °anber-bâr
Oldı revnâk gül-i gülzâr (15/1)

Naz askerleri dağılan sevgili, fitne çıkarmak için artık yüzünde çıkan ayva tüylerini kullanacaktır;

Tagıldı leşker-i nâzı o şâha fitne gerek
Meger ki ceş-i hatı rûy-ı pâke yaklaştı (50/2)

2.2.3.3. *Âşık*

Dîvân şiirinde iki ana kahramandan biri olan âşık, şiirlerde ekseriyetle içinde bulunduğu maddî manevî halleri ile geçmektedir. Divân şiirinin geleneğinde şâir,

¹⁵¹ Kürşat Şamil Şahin, “Klâsik Türk Edebiyatında Sevgilinin Ayva Tüyü/Hat”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 2012, C. 5, S.23, s.387-389.

hiçbir sosyal statü farkı olmaksızın, ister padişah isterse alelade bir esnaf, ister kadın isterse erkek olsun kalemi eline aldığı anda âşıklık hüviyeti altına girmiştir. Âşıkların hemen hemen aynı psikolojik merhalelerden geçtikleri de görülmüştür.¹⁵² Emnî de bu geleneğe uymuş ve Dîvânında âşıklık rolünü kendisi üstlenmiştir. Şiirlerde geçtiği üzere maddî hiçbir beklentisi bulunmayan âşğın aşkı, samimidir. Gam ve hüzn ile beslenen âşık canını sevgilinin yolunda kurban edecek kadar cömert ve gözü karadır. Sevgilisinden gelen her türlü eza ve cefaya katlanır fakat sevgilisi ona yüz vermez. Buna rağmen âşık sözünde sadıktır ve çıktığı bu âşk yolundan geri dönmez. Dîvânda geçtiği şekliyle sevgilinin âşığa yüz vermeyip rakib, bir diğer şekliyle ağyar, ile gezmesi âşğın vücudunda yaralar açar. (33/3)

Âşğın ömrü ayrılıklar içerisinde geçmektedir. Yaşadığı ızdırabın etkisinde nice âh eder, hastalanır, aklını kaybeder. Hastalığına doktorlar çare bulmazlar ki bulsalar bile âşık bunu kabul etmez. (30/2) Ayrılığın acısından dolayı âşğın renginin sarı olmasına da şaşılmalıdır;

Aceb mi bendesin şâyeste-i vaşl eylese dildâr
Zer-i hâlis mişâlî bûte-i hicrânda zerd oldum (39/4)

Sevgilinin saçının her bir teli âşıkda yaralar açar;

Her bin müyüm zaḥmnâk itdi ey gül-i pür-hüner
Hâr ḥasret-hâ-yı zehr-âlüd-ı bâğ-ı ârzü (42/2)

2.2.3.3.1. Âşğın Gönü

Aşk, duygularının ortaya çıktığı bir merkez olarak kabul edilen gönül, şâirlerin yegâne sermayesidir. Sevgilinin yaptığı cevr ü cefânın etkileri gönülde tezahür eder. Ekseriyetle gönül, kararsız, mahzun, perişan bir haldedir. Âşğın gönü daima gam ve kederle doludur;

Gönül kim mûnis-i endüh ü gam hem yâr-ı ḥasretdür
Dem-â-dem hem-nişîn-i firḫat olmuş zâr-ı ḥasretdür (24/1)

¹⁵² Ömer Faruk Akün, a.g.e., s.414.

Sevgilinin yüzüne hasret olan âşîğın sinesinde açılan yaralar, gül bahçesinde açan güllere benzemektedir;

Sinemde fikr-i hasret-i ruhsâr-ı yâr ile
Her dâğ-ı tâze verd-i gülistân-ı şû'ledür (21/3)

Âşîğın kanımı döken sevgilinin, âşîğın gönlüne yaptığı eziyetler aşıkardır;
Dil firqat-i enîsün nâle ü âh u enînin gör
O tıfl-ı şûh-ı hunhâruñ dile cevri-i mübînin gör (25/1)

Ne yazık ki âşîğın kararsız gönlü belalar arasında kalmış ve yine yazık ki inleyen bu gönüle derd, gam hücum etmiştir;

Künc-i belâda kaldı dil-i bî-karâr hayf
İtdi hücum-ı gam dil-i zâr-ı nizâr hayf (33/1)

Gönül kimi zaman uçan bir kuşa kimi zaman da küçük bir çocuğa teşbih edilir. (46/2) Gönül kuş olunca sevgili de avcı olur ve onu avlar. (41/2) Aşağıdaki beyitte o ay gibi olan sevgilinin, gönül kuşunu güzelliği ve işveleriyle elde ettiğini ve onu cihan halkına rezil ettiğini söylemektedir;

Aldı dil murğın o meh şîve ü ra'nâlıkıla
Beni teşhîr-i cihân eyledi rüsvâlıkıla (48/1)

2.2.3.4. Rakîb

Divân şiirinde rakîb, âşık ile sevgili arasına giren, âşıkla yarış içerisinde olan kişidir. Âşıkla sevgilinin buluşmasına veya âşîğın sevgilisinin bulunduğu mahalleye gelmesine mani olur. Âşığa en az sevgili kadar eziyet eder. Dîvânda rakîb üç, ağyar kelimesi dört kez geçmektedir.

Sevgili rakîp ile gezerek aşığı üzmeyi murâd eder. Emnî sevgilinin bakışının hayaliyle bir ömür geçirirken, o ay gibi olan sevgili rakip ile gezmektedir;

Giçürdi °ömri hayâl-i nigâr ile Emnî
Gezer rakîp ile ol meh şafâda gîtdükçe (49/5)

Âşık, güneş gibi olan o sevgiliye ancak rakibin gölgesinde gizli gizli bakabilmiştir;

Rakîbüñ sâyesinde yâre bakdum seyr-i çeşm oldum
Ruḥ-ı ḥurşîdimi düzdâne seyre bir kemîn buldum (38/2)

Sevgilinin, alçak rakip ile zevk u safâ içerisinde olması, yazık ki aşığın vücudunu elem ve ızdırapla kavurmaktadır;

Ağyâr-ı dünla °ıyş u şafâda o lâle ḥad
°Âşık vücûdın eylemede dâğ-dâr ḥayf (33/3)

Emnî, acaba bana ettiklerini ağyara da ettiğini bilsem teselli bulur muyum, diye kendine sormaktadır;

Tesellî-yâb olur mı künc-i ğamde ḥâṭırum Emnî
Baña itdüklerin bilsem °aceb ağyâre eyler mi (51/5)

2.2.3.5. Rind ve Zâhid

Dîvân şiirinde bir mazmun olarak kullanılan zâhid ve rind, birbirinin tam tersi özelliklerini taşır ve sürekli bir çatışma hali içersindedir. Rind, âşıktır ve bu yüzden de perişan bir haldedir. Rind, aşkı temsil ederken zahid akli temsil etmektedir. Ar ve namusu düşünemeyecek kadar âşık olan rind, zahidin verdiği öğüdü dinlemez. Rind, perişanlığı sebebiyle zahidler tarafından ayıplanır ama o bu hallere düşmeyi

isteyerek seçmemiştir.¹⁵³ Zahidlerin tek emelleri cennete gitmek olduğu için güzellikleri göremez, başkalarını da bu konuda sıkar ve rahatsız ederler. Bu yüzden şairler daima zahid ile rindi karşılaştırıp şiirlerde rindi övmüşlerdir.¹⁵⁴ Emnî, şiirlerinde beş yerde ‘zâhid’i, üç yerde de ‘rind’i geçirmiştir.

Sevgilinin yüzünde büklüm büklüm saçlarını gören zâhidin, aşk ipini beline zünnâr diye bağlaması garip değildir;

Aceb mi zâhidân zünnâr-bend-i ııııı olursa
O Őūhūn gerd-i ruhsârında zūlf-i ĉīn ü ĉīnin gör (25/3)

Zâhidlerin nasihatleri ile huzur ve saadete erişilemeyeğinden bahsedilir;

Pend-i zūhhād ile nā-mümkin ferāğ-ı ayş u nūş
Ĝāret eyler şabr ü ārāmı ğulüvv-ı nev-bahār (19/4)

Zâhidler rintleri eleştirmeye devam ettikçe, rintler de daima şarap kadehindeki sevinci, mutluluğ u arzu eder;

Rindân neşāt-ı cāmı ider arzū-yı müdām
Zūhhād-ı ger hātır-ı rindāna mübtelā (10/4)

2.2.4. Felek

“Batlamyus'tan gelen eski astronomi anlayışına göre felek dünyayı çevreleyen iç içe dokuz kubbeden meydana gelmiştir, aynı zamanda yedi kat olarak da tasavvur edilir. Böyle kat kat düşünöldüğünden genellikle eflak ve felekler diye çoğul şeklinde geçer. Buna bağılı olarak nüh felek, nüh kıbab (kubbe), nüh künbed, nüh kubbe-i uzma, nüh peyman, nüh mina, dokuz çarhi kalkan, eflakın dokuz meydanı, heft eflak, yedi çarh-ı mutabbak, yedi başlı ejder, yedi gerdün, yedi çini çanak, arüs-ı

¹⁵³ Gülay Durmaz, “Divan Şiirinde Rind”, **Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 2005, S. 8, s. 59-60.

¹⁵⁴ İskender Pala, **a.g.e.**, 488.

heft felek gibi sözler içinde katlarının sayısı açıkça belirtilir.”¹⁵⁵ Dîvânda gökyüzünden bahsederken dokuz kez felek, birer kez asûmân ve çarh kelimeleri kullanılmıştır.

Aşağıdaki beyitte kendine seslenen şair, gökyüzünün boşluğunu reis olarak kabul ettiğini anlatmaktadır;

Biz şâh-bâz-ı evc-i hayâlâtuz Emniyâ
Şahrâ-yı âsumân-ı berîndür mîrimüz (30/5)

Bu beyitte ise şair, felek güzel sevgiliyi benim hayalimde görseydi sitem ederek aynada döner dururdu;

Görse âgûş-ı hayâlimde ger o şuhî felek
Devr ider âyinede benden sitem-ârâlıkıla (48/4)

Sevgilinin baygın bakan gözleri uyuyunca sakın felek eziyet etmeye başlamıştır;

Ûfufe buldı o çeşm-i mesti bugün
Başladı cevre çarh-ı âheste (47/3)

2.2.4.1. Güneş

Felek katlarının dördüncüsünde bulunan güneş, dîvân şiirinde sık sık sevgiliye teşbih edilir. “Divan şiirinde sevgilinin kendisi veya güzelliğinin bir parçası, süs giyim kuşam unsurları, kullandığı eşyalar ve sevgilinin çeşitli hâlleriyle tasvirlerine konu olan güneş; kimi zaman da dîvâne, ayinedâr, köle, kararsız âşık gibi sıfatlarla karşımıza çıkar.”¹⁵⁶ Şiirde sevgili güneş gibi parlaktır, ışıklar saçar ama aynı zamanda ulaşılmazdır. Dîvânda şair güneşten bahsederken müteradifleri olan mihr ve hurşid kelimelerini on yedi yerde kullanmıştır.

¹⁵⁵ Cemal Kurnaz, “Felek”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, 1995, C.12, s. 306.

¹⁵⁶ Ümran Ay, “Divan Şiirinde Güneşin Sevgili Tipine Yansıması Hakkında Bir Değerlendirme”, **Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi**, İstanbul 2009, S.2, s.120.

Emnî, Sultan III. Ahmed'in cülûsu için yazdığı kasidede, sultanın tahta çıkışını güneşin bulutların arasından çıkmasına benzetmiştir. Güneşin bulutların arasından çıktığında âlemi aydınlatması gibi O da tahta oturarak etrafını aydınlatmıştır;

Ṭulû° itdi verâ-yı ebrden bir mihr-i °âlem-tâb
Cihâna tâb-ı nûr-ı hüsni gūyâ zer-feşân oldı (2/6)

Aşağıdaki beyitte güneş ve ay birlikte zikreden şair, âşıkların bakışlarındaki parlak ayın nuru mudur, güneşin parlaklığı mıdır yoksa nazlı sevgili midir, diye sormaktadır;

Nûr-ı mehtâb mıdur mihr ü rahşenda midür
Yoksa nezzâre-i °âşıkda o nâzende midür (20/1)

Bu beyitte ise gönül yakasındaki süsleri güneş ve ay olan bir sevgiliye meylettiği için artık yanıp yakılmaya ilgi göstermektedir;

Meyl itdi gönül bir meh-i hürşîd-i tırâze
Şimden geru müntemi çeker sūz u güdâze (46/1)

Beyitte kendisine seslenen şair, her zaman sabah güneşi ve vuslatın arzusu ile gece karanlığında ayrılığa kanaat et, demektedir;

Hürşîd-i şubḥ u vuşlat ümîdiyle Emniyâ
Hem-vâre zülmet-i şeb hicrâne kıni° ol (63/5)

2.2.4.2. Ay

Ay, feleğin birinci katında bulunur. “Gecelerin güzelliği ay ile kaimdir. O nuruyla güzeldir ve geceye güzellik verir. Bu nurlu yüzüyle ay, sevgiliden başkası

değildir. Ona kimsenin eli değmemiştir, kimse yaklaşmamıştır.”¹⁵⁷ Emnî'nin şiirlerinde ay meh, mâh isimleriyle toplam on üç yerde geçmektedir.

Aşağıdaki beyitte, çok yazık ki, o ay gibi sevgilinin belinin inceliğini rüya aleminde istediğim gibi saramadım, demiştir.

Mûy-ı miyânın  alem-i r y da ol meh n
Dil-h  ahum  zre eylemed m der-ken r  ayf (33/4)

Emn   mr n  o put gibi g zel sevgilinin hayaliyle ge irirken, o ay gibi sevgili rakip ile sefa etmektedir;

Gi urdi  omri  ay l-i nig r ile Emn 
Gezer rak p ile ol meh  af da gitd k e (49/5)

Bu beyitte ise felek ortaya  ıkarda yardım ederse, isti na doruklarının ayı olan o sevgiliye boyun e dirmek zor de ildir, demektedir;

O m h-ı evc-i isti n y  r m itmek deg l d  v r
Felek der-k r olup eylerse istimd d k bild r (23/4)

2.2.4.3. D nya

“Eski inan lara g re, k inatın merkezinde bulunan ve hareketsiz duran d nyanın etrafını so anın zarlarına benzer  ekilde  st  ste ku atmı  g k tabakalarının her biri ayrı ayrı birer yıldıza mahsustur. Felekler d nyaya yakınlıklarına g re sıralanmı tır.”¹⁵⁸ Kl sik  iirde d nya, hem tasavvufi olan hemde olmayan boyutlarda ele alınmı tır. Sıklıkla d nyanın ge icili inden, sıkıntı ve mihnet yeri olmasından dem vurulmu tur. Emn ,  iirlerinde d nyadan bahsederken  lem, cih n, masiv  kelimelerini yirmi d rt yerde kullanmı tır.

¹⁵⁷ İskender pala, a.g.e., s.42.

¹⁵⁸ Cemal Kurnaz, a.g.e., 1995, s.307.

Belgrad'ın fethi için yazılmış olan tarih kıt'asında, fetih müjdesi uzaktaki sınırlara eriştiğinde cihanın mutluluğa erdiği, matem havasının yok olduğu ifade edilmektedir;

İrince müjde serḥadd-i ʿırāḳa
Sürür itdi cihān def° oldı mātem (6/10)

Aşağıdaki beyitte dünyanın geçiciliğinden dem vurulmakta, âlemin kimseye sonsuza dek kalmayacağı ifade edilmektedir;

Naş alup aḥvāl-i ʿālemden yakīni oldı kim
Dār-ı dünyā kimseye bākī degüldür vāḳıʿā (4/6)

Bu beyitte ise dünyanın sıkıntı yeri olduğu ifade edilmiştir. Kişi ister bilgin ister cahil olsun dünya bir şekilde onu kedere boğacaktır. Dünya, bazen kadın gibi davranır, bazen de mertçe;

Dānāyı da nādānı da pāmāl-i ḡam eyler
Zendir gehī dünyā gehī merdāne revişdür (12/4)

2.2.5. Dört Unsur (Anâsır-ı Erbaa)

Anasır-ı erbaa, dört unsur demek olup klasik felsefede toprak, su, hava ve ateşten ibarettir. Varlık âlemi temelini bu dört ana öge oluşturur. Dîvân şiirinde de bu unsurlar çeşitli özellikleri ile çok defa kullanılmıştır.

2.2.5.1. Su

Su, anâsır-ı erbaa adı verilen dört unsurdan birisidir. Dîvân şiirinde su genellikle âb ile ifade edilir. Emnî'nin şiirlerinde su, şu şekillerde ifade edilmiştir; âb-ı rûy, zehr-âb, âb-ı engûr, hûn-âb.

Suyun en önemli özelliklerinden birisi saydam oluşudur. Hem parlak ve berrak oluşu hem lâtifliği sebebiyle sevgilinin yüzüne ve yanağına teşbih edilmiştir.

Bāğ-ı hüsn-i yāra karşı nola efgān eylesem
Giry-e-i bülbül ü gülī āb-ı rūy-ı nev-bahār (19/3)

Su ile ateş bir arada bulunmaz çünkü su ateşi söndürür. Fakat bunun bir istisnası sevgilinin yüzünde gerçekleşir. Sevgilinin su gibi berrak ve parlak yüzünde, ateş gibi olan yanağı vardır.

Dime mümkün degül āb ile āteş imtizāc itmek
Miyān-ı āb-ı rūyunda ʿizār-ı āteşīnin gör (25/4)

Su, bir yerde karar kılmaması, bazen coşkunca akması, önüne sed vurulamaması gibi halleriyle de şiirlerde geçmektedir. Sevgili yüzünden kanlı gözyaşı döken âşıklar bir gün gelecek dünyayı sular altında bırakacaktır;

Cihānı garķa-i hūn-āb ider birgün hāzer ey şūh
Hurūş-ı eşk çeşm-i cūş-ı seylābı unutturdu (53/2)

O gül endamlı sevgilinin ayrılığının ateşi yüzünden döktüğü kanlı gözyaşlarını ilkbaharın coşkun suları kıskanmıştır;

Hārḫār-ı firķatiyle bir gül endāmuñ yine
Eşk-i hūn ālūduma reşk itdi cūy-ı nev-bahār (19/2)

Aşağıdaki beyitte âşık, sevgiliye seslenerek saf olan dudaklarını âşıklarından uzak tutmamasını çünkü gönlü ayrılık hastalığına tutulmuş olan âşıkların her zaman suya ihtiyacı olduğunu söylemiştir;

İtme zülāl-i vaşluñı ʿuşşāķdan dirīğ
Dil-hāsta-gānı hicrūñe hem-vāre şu gerek (37/3)

Suyun selvinin yetişmesi için dibinden ya da eteğinden geçip onları sulaması da şiirlerde anlatılır. Aşağıdaki beyitte şair, put gibi güzel olan sevgilinin, âşığın akıp

giden gözyaşlarından eteğini çekmemesini diler, çünkü selvilerin yetişmesi için suya ihtiyaçları vardır;

Dâmen-keş olma girye-i ʿāşıkdan ey şanem
Bilmez misin ki servüñ ayağında cū gerek (37/2)

2.2.5.2. Toprak

Anâsır-ı erbaanın en alt kademesinde yer alan toprak bu yönü ile tevâzuyu simgeler. Âşık sevgilinin yoluna toprak olur ve onun üzerine basmasını ister. Çünkü böylece değer bulacaktır.¹⁵⁹ Aşağıdaki beyitte Emnî, sevgilisinin hasretiyle onun yolunun toprağında kalmıştır ama ne yazık ki sevgili, atı ile o yoldan geçmemiştir;

Hâk-i rehinde hasret ile kaldum Emniyâ
Çiğnetmedi semendine ol şeh-süvâr hayf (33/5)

Sevgilinin selamı Emnî'ye ulaşınca o kadar alçak gönüllülük etmiş ki mütevazilikte toprak gibi olmuştur;

İrince Emnî-yi zâre selâmı ol şūhuñ
Tevâzu° itdi o deñlü ki hâke yaklaşdı

Varılacak yer veya oradan gelinen yer anlamında kullanılan vâdî, vâdî-i harmân, vâdî-i evhâm, vâdî-i hakikat olarak dört beyitte geçmektedir. Aşağıdaki beyitte saf gönlünü zamanın şerefli Âsaf'ı yapıp hakikat vadisinde ortaya çıkacak sözlerin edasını görmesini ister;

Pür-dilüñ idüp Âşaf-ı zîşân-ı zamâna
Vâdî-i haqîkatde edâ-yı sūhanı gör (17/5)

---

¹⁵⁹ İskender Pala, a.g.e., s.183.

Beyitlerde geçen çöl, sahra nev'indeki kelimelerle çölün kuraklığı ve sıcaklığı, âşıkların oraya teveccüh etmesi anlatılmak istenmiştir. Şair aşkının derdi sebebiyle ateş çöllerinde, ateşler içerisinde kalmıştır;

Âh derdümüñ bâdiye-i püyân-ı şû'ledür
Her bir şerâr-ı rîk beyâbân-ı şû'ledür (21/1)

2.2.5.3. Ateş

Ateş, dîvân edebiyatında âşğın içinde bulunduğu aşkın ızdırâbıdır. Buna ek olarak âşğın sevgilisine duyduğu özlem ve hasretini de dile getirmek için kullanılır. Bu ayrılık ateşi âşğı yakıp kavurur.¹⁶⁰ Dîvânda âteş, şu tamlamalarla görülür; âteş-i hicrân, âteş-i suzân, âteş-i iştiyâk, âteş-i imtizâc. Bunlar dışında ateşin yakıcılığını anlatan sūziş, sūz, hâkister gibi kelimelerde kullanılmıştır.

Aşğın gönlü, yanacağını bile bile sevgiliye meyletmekten geri durmaz;
Meyl itdi gönül bir meh-i hurşîd-i tırâze
Şimden geru müntemi çeker sūz u güdâze (46/1)

Emnî, o gül yüzlü sevgilinin azabının ateşiyle yanıp küle dönmüştür;
Bu sūzişlerini hâkister itse vechi var Emnî
O gül ruhsâr dūn-ı tâb-ı °azabdan âteşin buldum (38/5)

Âşık Emnî, evinin barkının yanmasından şikayetçi değildir, çünkü o gönlünde daha büyük kalelere sahiptir;

Hânüman-sūz-ı sivâ olsam °aceb mi Emniyâ
Mâlik-i envâ°-ı kâlâ itdi Mevlâ gönlümi (54/5)

---

¹⁶⁰ İskender Pala, **a.g.e.**, s.41.

2.2.5.4. Hava

Dîvân şiirinde oldukça geniş bir kullanıma sahip olan rüzgâr, dîvânda nesîm, bâd, bâd-ı sabâ, bâd-ı muvâfık, bâd-ı subh, bâd-ı hazan gibi hem terkip hemde kelime olarak yer almaktadır. Sevgilinin saçının misk kokusu rüzgarda daima mevcuttur ve özellikle sabah rüzgarı sevgilinin saçını çözer ve aşığa misk kokusunu getirir. Rüzgar bazen âşık ile sevgili arasında bir postacı ve ulak gibi görülür. Âşıktan sevgiliye niyâz, âh u feryâd, sevgiliden âşığa koku, müjdeli haber getirir.¹⁶¹

Âşıklar aşk ateşiyle yakalarını parçalarken, Allah'ın lütfunun rüzgarı onlara müjde getirmiştir;

Bu sūzişle girîbân-çâk iken ser-cümle gilmânân
Nesîm-i luţf-ı Yezdânî o dem müjde-resân oldı (2/5)

Sevgilinin saç tellerini dağıtıp, onun kokusunu âşığın burnuna getiren sabah rüzgarından bir haber var mı;

Açar mı bâd-ı şabâ târ-ı kâkül-i yâri
Meşâm-ı câna o hoş rüzgârdan ne haber (16/3)

Sabah rüzgarı âşığa sevgilinin gül kokulu gömleğinin kokusunu getirmiştir ki o, âşığın aklını güzel kokulara gark etmiştir;

O gül pîrâhenüñ teşrîfin itdi müjde bâd-ı şubh
Mu'atţardur dimâğ-ı cânımız bûy-ı beşâretle (45/3)

2.2.6. Zaman ve Zaman Mefhumları

Dîvânda zaman mefhumu devr, devrân, zamân, dehr, dem, dem-â-dem, lahza gibi kelimelerle yirmi dört yerde geçmektedir. Genel olarak zamanın kendisine bir teşbihde bulunulmamış olup beyitlerde daha çok birincil anlamıyla kullanılmıştır.

---

¹⁶¹ İskender Pala, a.g.e., s.381.

Emnî, gül zamanı gelmiştir, bahar bağının sefasını daima gül ve şarapla sürdür;

Devr-i güldür müdām Emnî kııl
Gül ü mülle şafâ-yı bağ-ı bahâr (15/5)

Bu zamanda dünyada bir an ferahlık alsanda o, sürekli zehriyle dönüp durmaktadır;

Semûm ile ebedî mużtarib ider devrân
Kim olsa dehrde bir lahza kâmyâb feraḥ (11/2)

Dîvânda geçen diğerk zamana ait mefhumlar başıklar halinde verilmiştir.

2.2.6.1. Yıl

Belirli bir zaman dilimini ifade eden yıl, Dîvânda genellikle tarih kıt'alarında gerçek manası ile kullanılmıştır. Yılı ifade etmek için sâl kelimesini şair beş yerde kullanmıştır. Emnî'nin kırk yaşında yazdığını anladığımız bir beytinde, o kıyamet koptuğu zaman, mahşer günü kırk yıldır elinde biriktirdikleri ile ahirette bir yuvası olacağına inanmaktadır;

Be-kefdür ḥânümân t̄at-i çil-i sâle-i Emnî
Bu gün ḥaşr olsa ger bî-va'd-i ferdâ ol kıyâmetle (47/5)

2.2.6.2. Mevsimler

Dîvân şiirinde en çok kullanılan mevsim bahârdır. Bütün gözde çiçekler bahâr mevsiminde açılır, bahçeler bahâr mevsiminde güzelleşir, şairler genellikle bahârı diğerk mevsimlerden üstün tuttarlar. Çünkü hayat ve tabiat bu mevsimde diriliş içerisindedir. Bahâr ile hazan daima bir tezat içerisindedir. Şairde, hazandan kaçınma ve bahâra karşı bir özlemi vardır.¹⁶² Emnî Dîvânı'nda bahâr, nev-bahâr ve hazan on beyitte geçmektedir.

---

¹⁶² İskender Pala, a.g.e., s.54-55.

Ey sevgili, arzuların baharının karşılıksız açılacağını sanma, bin kere ağlarsın
ama yine goncalar gizli gizli açılır;

Dilā bahār-ı emel şanma rāyegān açılır
Hezār nāle ider goncalar nihān açılır (18/1)

Bahara ulaşma arzusunu gönlümde arttı, sanki o baharın kokusu cennet
kokusudur;

Oldı hātırdā füzūn-ter-i arzū-yı nev-bahār
Güyyiā ıtır-ı cināndur cāna bŷy-ı nev-bahār (19/1)

2.2.6.3. Gün

Bir zaman dilimi olan gün, güneşin doğuşu ile batışı arasında geçen aydınlığı
hakim olduğu bir zaman dilimidir. Beyitlerde rŷz-ı cezā, rŷz-ı vegā, rŷz-ı ezel,
birgŷn, bugŷn gibi ifadelerle yer almıştır.

2.2.6.3.1. Sabah (Seher)

Dŷvān şiirinde sabah, hem bir zaman unsuru hemde bir tabiat olayıdır. Günün
başlangıcı olan sabah genellikle seher ile birlikte anılmıştır. Dŷvānda sabah, genel
olarak karanlıktan, durgunluktan sonra aydınlık, canlılık, ferahlık getirmesi özelliği
ile kullanılmıştır. Kişi gece vakti ne kadar gözyaşı akıtırsa sabah vaktinin feyzi ile o
kadar feraha kavuşur;

Ne deñlü mużtarib-i girye-i şebāne isek
O deñlü münşeriḥ-i feyz-i şubḥāhuz biz (26/4)

Gönül, aşkını uzaklaştıramayınca huzur bulmak için sabah vakti sevgilinin
kıvrım kıvrım olmuş saçında gezer;

Dil bu sevdāyı ber-ḫaraf idemez
Her seḫer çŷn-i kākŷlde gezer (9/10)

2.2.6.3.2. Akşam ve Gece

Güneşin batışıyla başlayıp doğuşuna kadar süren gece, karanlık olması sebebiyle, genellikle sıkıntı ve üzüntü kaynağıdır.

Niyâz-ı nîm-i şeb ü girye-i seher Emnî
Mü'essir olmadı mı âh u zârdan ne haber (16/7)

Hurşîd ü mâh seyrine ol âfet-i dilûn
Her şubh ü şâm revzen-i bâm ü derümdedür (14/2)

Mevla, şairin gece gibi karanlık gönlünü sabah aydınlığı gibi aşıkara etmiştir;
Tîre reng idi süveydâ-yı şeb-i târîk-veş
Nür-ı şubh-âsâ hüveydâ itdi Mevlâ gönümi (54/3)

2.2.7. Mûsikî

Dîvânda mûsikî ile ilişkili olarak makam isimleri kullanılmıştır. Türk mûsikisinde bir perde ve makamın adı olarak kullanılan Hüseyinî geçmişte altı asır öncesine dayanan en eski basit makamlarından birisidir. Beyitte şöyle geçmektedir;

Ķudüm-i gonca-i ümîde tebşîr eyleyüp yer yer
Şeţâretle Ķüseyinîye nevâlar itdiler icrâ (5/2)

Mûsikîmizin altı yedi asırlık birleşik makamlarından biri olan Irak makamı da bir beyitte kendine yer bulmuştur;

Görünse sezâ mertebe-i sühre berâber
Rindân-ı °Irâka yine bu güfte-i tâze (46/5)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. EMNÎ BURNAZ MEHMED AĞA DÎVÂNI

3.1.NÜSHANIN TANITIMI

3.1.1. Nüsha Tavsifi

Burnaz Mehmed Ağa'nın çalışmamıza konu olan Dîvân nüshası tespit edebildiğimiz kadarıyla elimizdeki tek nüshadır. Süleymaniye Kütüphanesi'nde 06919 numaralı bir yazma eserin içerisinde yer almaktadır. Eser, 91x113 ebadında, 177x69 mm, 42 varak, 14 satırdır. Alt ve üst kapaklarında yekpâre ince bir kenar suyu işlemesi mevcuttur. Dîvânın sırt kısmı kahverengi deri olup ön ve arka kapakları koyu yeşil deri ile kaplanmıştır. Sırt kısmında ve ön kapakta derinin bir kısmı ciddi hasar görmüş durumdadır.

Eserin içerisinde Emnî ile birlikte Tıybî Dîvânı da yer almaktadır. Dîvân metni çift sütuna, okunaklı ve güzel tâlik hatla yazılmıştır. Yer yer rutubet ve karalamalar görülmektedir. Kanaatimize göre muhtemelen ayrı ayrı olan bu iki dîvân bir arada ciltlenmiştir. Zira, Emnî Dîvânı'ndan önce yer alan Tıybî Dîvânı'nın kağıt rengi nohudî olup açık sarı renkli Emnî Dîvânı'nın yazıldığı kağıtlardan farklılık göstermektedir.

Aynı ciltde toplanan toplanan iki dîvândan birincisi Tıybî'ye ait olup, 1b-28b arasında yer almaktadır. Emnî Dîvânı ise 29b-42a arasında yer almaktadır. Elimizdeki yazma eserde herhangi bir istinsah veya temellük kaydı yoktur, bununla birlikte müstensihine ait bir bilgiye de ulaşılamamıştır.

3.1.2. Yazma Nüshanın Bazı Hususiyetleri

- a. Müstensih¹⁶³ yer yer yanlış yazdığı kelimenin üstünü çizerek düzeltmeler yapmıştır. (bkz. Fotoğraf 1)
- b. Müstensih yazarken atladığı kelimeyi mısranın başına yazmıştır. Konulması gereken yeri de bir çentik işaretiyle göstermiştir. (bkz. Fotoğraf 2)
- c. Şairin tarih düşürdüğü bazı beyitlerin yanına, düşürülen tarih rakamla yazılmıştır. (bkz. Fotoğraf 3,4,5)
- d. Mısra içerisinde yerleri değişmesi gereken kelimelerin hemen altına takdim-tehir dediğimiz mim-i mukaddem ve hâ-yı muahhar harfleri konulmuştur. (bkz. Fotoğraf 6)

3.2.METİN KURULUŞUNDA TAKİP EDİLEN USUL

a. Genitif eki nazal nunun etkisiyle yuvarlak vokalli olarak –uñ, -üñ, -nuñ, -nüñ şeklinde yazılmıştır:

servüñ (41/4)

hattuñ (43/4)

lālüñ (44/4)

b. Soru ekinin vokali her zaman düz-dar olarak –ı, -i şeklinde yazılmıştır:

perīşān mı (46/4)

olur mı (51/5)

revā mı (60/4)

---

¹⁶³ Elimizdeki mevcut bilgilere göre eser tek nüshadan ibarettir ve eserin müellif ya da müstensih hattı olup olmadığına dair kesin bir bilgi yoktur. Özellikle müellif hattı olduğunu gösterir bir kayda kaynaklarda ve eserde yer almamasından dolayı müstensih hattı olduğunu kabul ederek açıklamalarımızda bu ifadeyi kullandık.

c. Bildirme ekinin her zaman yuvarlak vokalli şekli kullanılmıştır:

bī-şu^oürdur (11/5)

cināndur (19/1)

rübūdedür (22/1)

d. Fiil zaman eklerinden geniş zaman eki olan –r'nin aldığı yardımcı vokal yuvarlak olarak –ur, ür şeklinde yazılmıştır:

açılur (18/)

dolaşur (27/3)

virür (46/3)

e. Fiillere gelen birinci tekil şahıs ekinin vokali düz-geniş olarak yazılmıştır:

depredürem (41/1)

f. Üçüncü şahıs emir eki –sun, -sün şeklinde yuvarlak vokalli yazılmıştır:

olmasun (45/2)

g. Arapça terkipler şu şekilde yazılmıştır:

müttehidü'l-eczā (52/4)

mā-fi'l-bālī (3/4)

h. Farsça eklerle yapılan kelimeler tireli yazılmıştır:

°işve-ger (16/1)

devr-gerd (30/4)

fitne-cū (36/3)

Günümüz Türkçesinde çok kullanılan kelimeler ise tiresiz yazılmıştır:

gülistān (21/3)

dilber (46/4)

gülşen (63/1)

ı. Aynı iki kelimenin arasına bir edat girdiğinde tire ile birleştirilmiştir:

rū-be-rū (35/5)

ser-tā-ser (9/2)

i. Bir ön edatla bir ismin birleşmesi sonucunda ortaya çıkan kelimeler tireli yazılmıştır:

hem-dem (6/1)

nā-şüküfte (15/3)

ser-keş (29/3)

j. –āne sıfatı günümüz Türkçesinde de çok kullanıldığı için eklendiği kelimeye bitişik yazılmıştır.

nāzikāne (35/3)

mestāne (46/3)

k. Bazı Arapça kelimelerin başında bulunan harf-i tarif tireli gösterilmiştir:

el-ḥazer (42/4)

el-ḥāşıl (9/17)

I. Farsçadaki vâv-ı ma'dûle “vâ” şeklinde gösterilmiştir:

dâd-h^vâh (26/2)

h^vâb (53/1)

luṭf-h^vâh (62/1)

3.2.1. Traskripsiyon Sistemi ve Bazı Teknikler

Metin tesis edilirken Arap harflerinde olup da bugün kullandığımız alfabede karşılığı olmayan harfler için bilimsel eserlerde genel olarak kabul görmüş traskripsiyon, çeviri yazı sistemi kullanılmıştır:

آ, ا	A, a, Ā, ā, E, e
ء	'
ب	B, b
پ	P, p
ت	T, t
ث	Ṭ, ṭ
ج	C, c
چ	Ç, ç
ح	H, h
خ	Ḥ, ḥ
د	D, d
ذ	Z, z
ر	R, r
ز	Z, z
ژ	J, j
س	S, s
ش	Ş, ş
ص	Ṣ, ṣ
ض	Ẓ, ẓ, Ḍ, ḍ
ط	Ṭ, ṭ
ظ	Z, z
ع	'
غ	Ġ, ġ
ف	F, f
ق	Q, q
ك	G, g, K, k, Ñ, ñ
ل	L, l
م	M, m
ن	N, n
و	U, u, Ū, ū, Ü, ü, V, v, O, o, Ö, ö,
ه	H, h, e
ی	I, i, Ī, ī, Ĭ, ĭ, Y, y

Tablo 3

Her Şiire Dîvân içerisindeki sıraya göre tarafımızdan belirlenmiş numaralar verilmiştir. Her numaranın altında Şiirin vezni yer almaktadır.

Metin içerisinde bir kaç tane de olsa eksik hece ve kelimeler köşeli parantez içerisinde [ ], mısraın veznini aksatan hece ve kelimeler de normal parantez ( ) içerisinde gösterilmiştir.

SONUÇ

XVII. yüzyılda yaşamış olan dîvân şairi Emnî Burnaz Mehmed Ağa ile ilgili daha önce yapılmış müstakil herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu çalışmamızda, Emnî'ye ait olduğunu tespit ettiğimiz Dîvânındaki şiirleri ortaya konmuştur. Emnî'nin şuan ki bilgilerimize göre mevcut tek eseri Dîvânıdır. Çalışmamızda şairin hayatı, şahsiyeti, edebi kişiliği, şiirlerinin özellikleri ve muhteva bakımında ayrıntılı bir şekilde incelemesi yapılmıştır.

Dîvânda bir kaside, bir tahmis, kırk altı Türkçe gazel, bir Farsça gazel, yedi tarih kıt'ası, üç Türkçe rubâ'î, üç Farsça rubâ'î yer almaktadır. Görüldüğü üzere şâir muhtelif nazım şekilleriyle şiirler kaleme almıştır. Şâir yaşadığı yüzyılın edebî anlayışına bağlı olarak âşıkâne ve rindâne üslûbda ve sebk-i Hindî'nin tesirinde şiirler yazmıştır. Farsça şiirlerde yazan şairimizin bu dile vâkıf olduğunu söyleyebiliriz. Şiirlerinde Arapça-Türkçe, Farsça-Türkçe, Arapça-Farsça zincirleme tamlamalar, anlaşılması zor ifâdeler dikkat çekmektedir. Çok fazla olmamakla birlikte bazı vezin ve kafiye kusurlarına rastlanılmaktadır.

Nazîre bahsinde belirttiğimiz gibi Emnî'nin birçok şaire nazireler yazdığı ve şiirlerine nazireler yazıldığı tespit edilmiştir. Bu nazîreler içerisinde şairin Dîvânında yer almayan şiirlerine de rastlanılmıştır. Bu durum da şiirlerinin bulunduğu başka bir Dîvân nüshası olması ihtimalini arttırmaktadır.

Mecmualarda birçok şiirinin olduğu bilgisini edindiğimiz şair için kısıtlı bir mecmua taraması gerçekleştirebildik. Yüksek Lisans'ın sınırlı süresi içerisinde Süleymaniye Kütüphanesi'deki mecmuaların tamamını tarayamadık. Tamamının taranması halinde Emnî Divânı'nda yer almayan şiirlerinde bulunabileceği kanaatini taşımaktayız.

Emnî hakkında verilen bilgiler, ortaya konulan sonuçlar elbette ki yeterli değildir. Ancak şairin klâsik edebiyat geleneğine bağlı kalarak yazdığı şiirlerle bu geleneğin bir ferdi olarak edebiyat tarihi içerisinde tanınması için çalışmamızın alana fayda sağlayacağı düşüncesindeyiz.

KAYNAKÇA

- AKPINAR, Şerife, *Âgâh ve Dîvânı Semerkandî-i Âmidî Hacı Hâfız Mehmed Bulak*, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr>. (10 Mayıs 2018).
- AKSOYAK, İsmail Hakkı, “*Ginâyî*”, <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com> (2 Mayıs 2018).
- AKTEPE, Münir, *Mehmed Emnî Beyefendi (Paşa)’nın Rusya Sefareti ve Sefâret-nâmesi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1974.
- AKÜN, Ömer Faruk, “Dîvân Edebiyatı”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 1994, C.9, s. 389-427.
- ALİ EMİRÎ EFENDİ, *Tezkire-i Şu’arâ-i Âmid*, Matba-i Amîdî, 1328.
- AY, Ümran, “Dîvân Şiirinde Güneşin Sevgili Tipine Yansıması Hakkında Bir Değerlendirme”, *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, İstanbul 2009, S.2, s.117-162.
- AYDEMİR, İbrahim Ahmet, *Refî’ Âmidî Dîvânı (Edisyon-Kritik)*, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa 1989.
- BABINGER, Franz, *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, (çev. Çoşkun Üçok), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1982.
- BAĞRIAÇIK, M.Ziya, *Dürrî ve Dîvânındaki Târih Manzûmeleri*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Van 1996.
- BEYSANOĞLU, Şevket, *Diyarbakırlı Fikir ve Sanat Adamları*, Şehir Matbaası, İstanbul 1957, C.1
- BİLKAN, Ali Fuat, *Nâbî Dîvânı*, MEB Yayınları, İstanbul 1997.

- ÇAPAN, Pervin, *Mustafa Safâyî Efendi: Tezkire-i Safâyî (Nuhbetü'l-Âsâr min Fevâ'id'il-Eş'âr) İnceleme-Metin-İndeks*, AKM Yayınları, Ankara 2005.
- CEBECİOĞLU, Ethem, *Tasavvuf Terimleri, Deyimleri Sözlüğü*, Anka Yayınları, İstanbul 2004.
- CUNBUR, Müjgan, “Emnî”, *Türk Dünyası Ortak Edebiyatı Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, AKMB Yayınları, Ankara 2007, C.3.
- DEMİREL, Şener, “XVII. Yüzyıl Klasik Türk Şiirinin Anlam Boyutunda Meydana Gelen Üslup Hareketleri: Klasik Üslup-Sebk-i Hindî -Hikemî Tarz-Mahallileşme”, *Turkish Studies*, Volume 4/2 Winter 2009, s.280-306.
- DİLÇİN, Cem, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, TDK Yayınları, Ankara 1983.
- DURMAZ, Gülay, “Dîvân Şiirinde Rind”, *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2005, S. 8, s. 57-79.
- EKİNCİ, Ramazan, *Hafız Ayvansarâyî Vefeyât-ı Ayvansarâyî (İnceleme-Metin)*, Buhara Yayınları, İstanbul 2013.
- ERDEM, Sadık, *Râmiz ve Âdâb-ı Zurafâ'sı (İnceleme-Tenkidli Metin-İndeks-Sözlük)*, AKM Yayınları, Ankara 1994.
- ERGUN, Sadeddin Nüzhet, *Türk Şairleri*, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi Kütüphanesi, n.4330-1.
- GÜFTA, Hüseyin, *Hazık Mehmed Efendi'nin Hayatı, Edebi Şahsiyeti, Eserleri ve Dîvânının Tenkidli Metni*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 1992.
- GÜNAY, Fatih, *Râşid (Vak'anüvis) Hayatı, Edebi Kişiliği, Dîvânının Tenkitli Metni ve İncelemesi*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Edirne 2001.
- GÜNER, Galip, Nurhan Güner, *Ali Emîrî Efendi Esâmî-i Şu'arâ-yı Âmid*, Anıl Matbaa ve Cilt Evi, Ankara 2003.

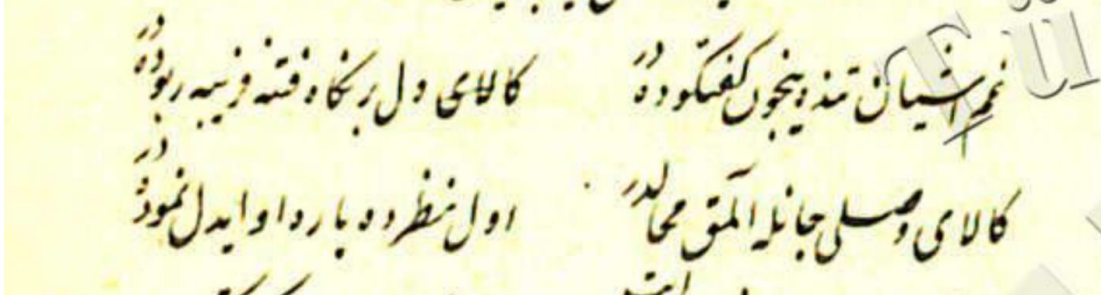
- GÜZEL, Bilal, *Kemiksiz-zâde Safvet Mustafa ve 'Nuhbetü'l-Âsâr Min Ferâ'idi'l-Eş'âr' İsimli Şair Tezkiresi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2012.
- İLGÜREL, Mücteba, "Ahmed II.", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 1989, C.2, s.34-35
- İNCE, Adnan, *Tezkiretü'ş-Şu'arâ Sâlim Efendi*, AKM Yayınları, Ankara 2005.
- İPEKTEN, Haluk, "Gazel", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 1996, C.13, s. 440-442.
- İPEKTEN, Haluk, *Nâilî Dîvânı*, Akçağ Yayınları, Ankara 1990.
- KADIOĞLU, İdris, *Lebîb-i Âmedî Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Dîvânı'nın Tenkitli Metni*, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Diyarbakır 2003.
- KAHRAMAN, Bahattin, *Vahîd Mahtûmî Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Eserlerinin Tenkidli Metni*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Konya 1995.
- KARAHAN, Abdülkadir, "Nâbî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 2006, C. 32, s. 258-260.
- KAZAN, Şevkiye, *Üsküdarlı Sırrî Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği, Dîvân'ı (Tenkitli Metin-İnceleme ve Şerhu Medihî'n-Nebî)*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 2003.
- KONCU, Hanife, *Vâlî Dîvânı*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 1998.
- KURNAZ, Cemal, "Felek", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 1995, C.12, s. 306-307.
- KURNAZ, Cemal, Halil Çeltik, *Divan Şiiri Şekil Bilgisi*, Berikan Yayınları, Ankara 2013.

- KURNAZ, Cemal, Mustafa Tatçı, *Mehmed Nâilî Tuman Tuhfe-i Nâilî Dîvân Şairlerinin Muhtasar Biyografileri*, Bizim Büro Yayınları, Ankara 2001.
- KUT, Günay, *Acâibül-mahlûkât: Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları II*, Simurg Yayınları, İstanbul 2010.
- KUTLAR, Fatma Sabiha, *Arpaemînî-zâde Mustafa Sâmî Dîvân*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara 2004.
- MACİT, Muhsin, *Nedîm Dîvânı*, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr>. (25.05.2018).
- MEHMED SÜREYYA BEY, *Sicill-i Osmanî*, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul 1996.
- MENGİ, Mine, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Akçağ Yayınları, Ankara 1994.
- MÜSTAKİMZÂDE SÜLEYMAN SADEDDİN EFENDİ, *Mecelletü'n-Nisâb*, (Tıpkı Basım), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000.
- MÜSTAKİMZÂDE SÜLEYMAN SADEDDİN EFENDİ, *Tuhfe-i Hattâtîn*, Devlet Matbaası Yayınları, İstanbul 1928.
- NALBAT, Muhammed, “Azerbaycan Sahası Şairlerinden Zevkî ve Divanı”, *Turkish Studies*, Volume 12/15, s. 431-460.
- NALBAT, Muhammed, *Zevkî Divanı (İnceleme – Metin – Dizin – Tıpkıbasım)*, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Eskişehir 2016.
- OKUR, Mustafa, *Dîvân-ı Vâlî-i Âmedî Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar 2006.
- ÖZCAN, Abdülkadir, “Köprülüzade Fazıl Mustafa Paşa”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 2002, C.26, s.263-265.
- ÖZCAN, Abdülkadir, “Süleyman II.”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 2010, C.38, s.75-80.
- ÖZCAN, Abdülkadir, *Şeyhî Mehmed: Vakâyi'ul Fudalâ*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1989.

- ÖZTOPRAK, Nihat, “Dîvân Şiirinde Güzelin Saç Kokusu”, *Saç Kitabı*, Ed.Emine Gürsoy Naskali, İstanbul 2004, s.315-356.
- PALA, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Kapı Yayınları, İstanbul 2012.
- PALA, İskender, Filiz Kılıç, “Musammatlar”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 2006, C.31, s. 233-235.
- ŞAHİN, Kürşat Şamil, “Klâsik Türk Edebiyatında Sevginin Ayva Tüyü/Hat”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2012, C. 5, S.23, s.386-408.
- ŞENTÜRK, Ahmet Atilla, *Osmanlı Şiiri Antolojisi*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2013.
- TAK, Sabiha, *Tıybî ve Türkçe Dîvânı*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1999.
- TALAY, Aydın, “Dürrî Ahmed Efendi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 1994, C.10, s.34-35.
- TEVFİK, Mehmed, *Kafîle-i Şua'arâ*, İstanbul 1290.
- ÜNVER, Niyazi, “Emnî”, *Türk Dünyası Ortak Edebiyatı Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, AKMB Yayınları, Ankara 2007.
- ÜZGÖR, Tahir, “Fehîm-i Kadîm”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 1995, C. 12, s.295-296.
- ÜZGÖR, Tahir, *Fehîm-i Kadîm Hayatı, Sanatı, Dîvân'ı ve Metnin Bugünkü Türkçesi*, AKM Yayınları, Ankara 1991.
- YAVUZ, Kemal, “Türk Şiirinde Nazîre”, *İstanbul, Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 2013, S.10, s.359-424.
- YEŞİLOĞLU, Ayşegül Mine, “Nâil”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 2006, C. 32, s. 315.

EK (FOTOĞRAFLAR)

İptal Edilen Kelime Örneği

Fotoğraf 1

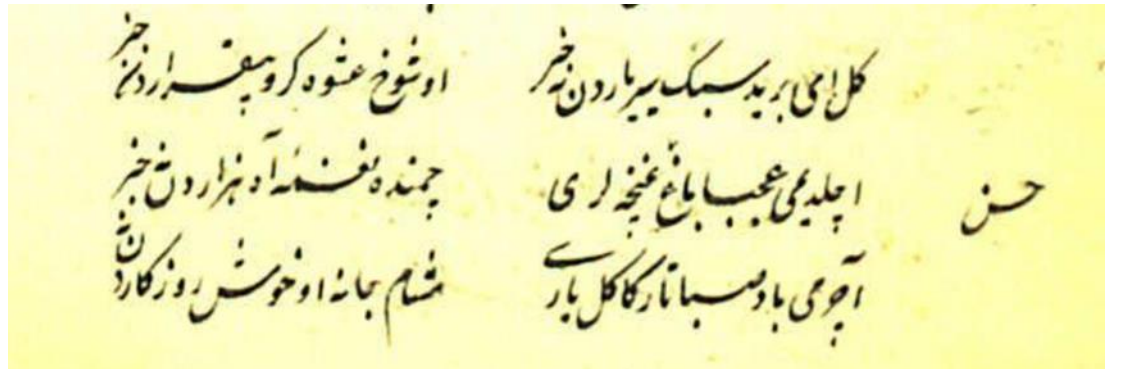
Varak: 35^a Beyit: 22/2

Ġam āšiyān-ı tende niçün güft ü gūdudur

Dil bir nigāh-ı fitne-firībe rübūdedür

İkinci beytin ilk kelimesi yanlışlıkla birinci beytin ikinci mısraına yazılmıştır. Bu yüzden birinci beytin ikinci mısraındaki ilk kelimenin üstü çizilmiştir.

Yazarken Atlanılan Kelimenin Gösterilmesine Örnek

Fotoğraf 2

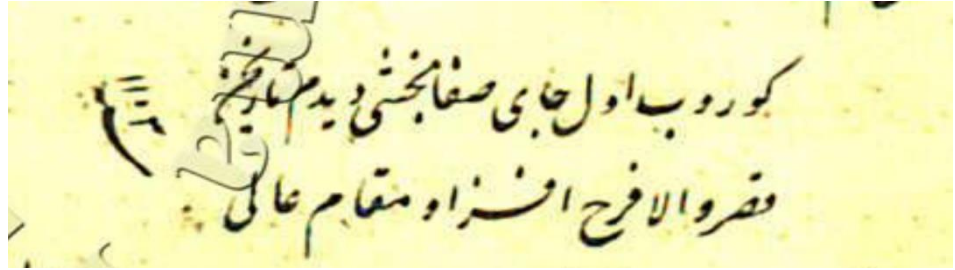
Varak : 33^b Beyit: 16/2

Açıldı mı °acebā bāğ-ı hüsñ goncaları

Çemende na°me-i āh-ı hezārdan ne haber

Müstensih metni yazarken “hüsñ” kelimesini atlamış ve atladığı yere bir çentik koyarak belli etmiştir. Fotoğrafta görüldüğü üzere beytin baş tarafına atlanılan kelime yazılmıştır.

Düşürülen Tarihlerin Beytin Yanına Yazılmasına Örnek

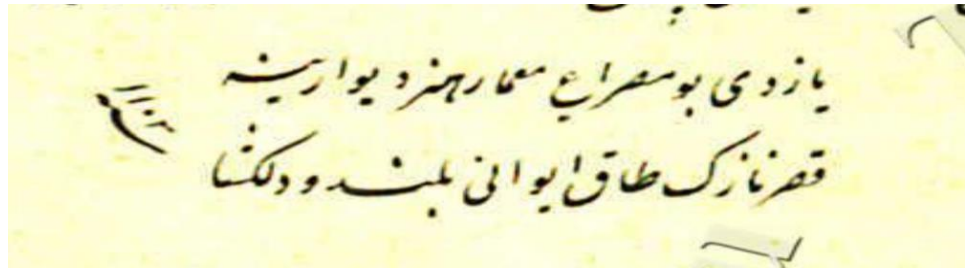
Fotoğraf 3

Varak: 30b Beyit: 3/12

Görüp ol cāy-ı şafā baḥşı didüm tārīhin

Kaşr-ı vālā ferāḥ-efzā o maḳām-ı °ālī

(H.1103/M.169)

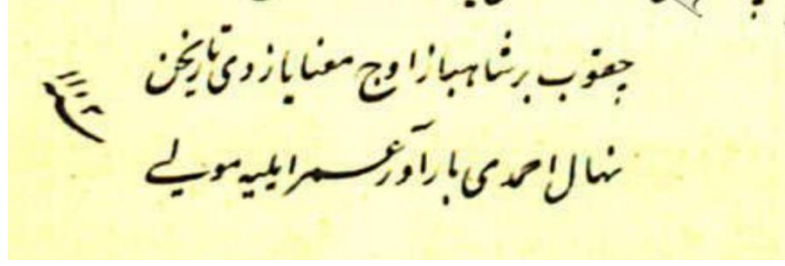
Fotoğraf 4

Varak: 31^a Beyit: 4/10

Rezm ārā-yı ʿalī-nām-ı maʿālī menkabet

Şīr-i mızmār-ı şecāʿat Rüstem-i rüz-ı veğā

(H.1103/M.1692)

Fotoğraf 5

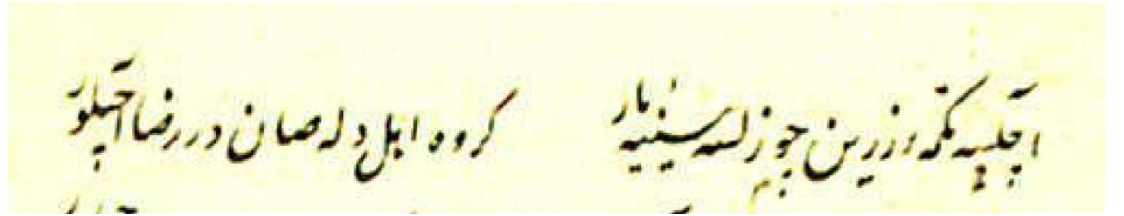
Varak: 31^a Beyit:5/5

Çıkup bir şāh-bāz-ı evc-i maʿnā yazdı tārīhin

Nihāl-i Aḫmedī bār-āver-i ʿömr eyleye Mevlā

(1103/1692)

Takdim/Tehir Örneği (Mim-i Mukaddem Hâ-yı Muahhar)

Fotoğraf 6

Varak 34^b Beyit: 18/3

Açılsa tügme-i zerrīn çözülse sīne-i yār / Gürūh-ı ehl-i dile şān der-i rızan
açılır şeklinde yazılan beytin birinci mısraında yer alan *çözülse* ve *açılşa* kelimelerinin yer değiştirilmesi gerektiği mim-i mukaddem ve hâ-yı muahhar

işaretleri konularak gösterilmiştir. ‘açılsa’ kelimesinin altına hâ, çözülse kelimesinin altına mim harfi kaydedilmiştir. Bu kayda göre beyit şöyle olmalıdır;

Çözülse tügme-i zerrîn açılsa sîne-i yâr
Gürûh-ı ehl-i dile şan der-i rızan açılur

TRANSKRİPSİYONLU METİN

1

Mef'ülü mefâ'ilün mefâ'ilün fâ

Ahreb - - ./ . - - ./ . - - - / -

29^b

Ey hâtem-i enbiyâ şefî'e-i ferdâ
Ve'y cân-ı cihâniyân habîb-i dü serâ
Dil-mürde-i 'işyandur Emnî bendeñ
Kıl rüz-ı cezâ şefâ'atüñle ihyâ

2

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Şeh-i şâdık Süleymân-ı zamân ol kuţb-ı rabbânî
Fenâ iklîmini terk eyledi şâh-ı cinân oldu
2. Anı tâb-ı 'aşaş maḥzûn u ğam-gîn eyledi şanmañ
Şehâdet cāmını bir cür'a içdi şâdimân oldu
3. Egerçi rahmet-i rahmâna vâşıl oldu ol kâmil
Velî aḥbâr-ı fevti bâ'iş-i ḥüzn-i cihân oldu

4. Şeb-i târîk-âsâ zulmet-i mâtem olup peydâ
Harîm-i muhteremi haddâmenüñ kâr[1] fiğan oldu
5. Bu sūzişle girîbân-çâk iken ser-cümle gilmânân
Nesîm-i luţf-ı Yezdânî o dem müjde-resân oldu
6. Tūlū^c itdi verâ-yı ebrden bir mihr-i ʿâlem-tâb
Cihâna tâb-ı nūr-ı hüsni gūyâ zer-feşân oldu
7. Şehensâh-ı zamân şîr-i jiyân-ı sultân Aḥmed Ḥân
Serîr-i salţanat semtine devletle revân oldu
8. Mülūkâne hırâm ile teveccüh idicek tahta
O gence peyk-âsâ cümle câh ehli revân oldu
9. Geçüp ʿankâ-şîfat âsûde oldu taht-gâhında
O şebâza saʿâdet tahtı gūyâ âşiyân oldu
10. Ser-efrâz oldılar aʿlâ vü ednâ bîʿat ile hep
Ten-i bî-rūh-ı dünyâya semânâta reh-cân oldu
11. O dem el kaldırub garrât-ı islâma duʿâ itmiş
Bu müstahsen kelâmı halk içinde dâsitân oldu
12. Yazup şadr-ı ʿazîmü'ş-şânına serdarlık ḥaţtın
Gürūh-ı müslimîne şanki ḥaţtı hırz-ı cân oldu
13. Ne söz kim vaşf-ı zât-ı pâki için eyledüm taḥrîr
Hemânâ şafḥa ü kâgazda ḥaţm-i zer-nişân oldu
14. Ḥıdiv-i eşher-i yâr odur ecdâd-ı iʿzâmuñda
Benüm gibi nice bi-kes gedâlar kâmurân oldu

15. Beni de behre-yāb it feyz-i ihsānuñla hünkārum
Ki ihsān u kerem resm-i mülūkān-ı cihān oldı
16. Kelāmuñ hatm kıl Emnī du‘āsiyla o şāhuñ kim
Devām-ı devlet ü ‘ömr-i du‘ā-yı ins ü cān oldı
17. Hudāvendā o şāhı hıfz eyle her haşarlardan
Güzīde pādişāh-ı Devlet-i ‘Oşmān oldı¹⁶⁴
18. Hezārān şevkiyle efkār-ı tārīhe düşüp bu şeb
Bu vādīde hayālim dağı nā-geh hem-‘inān oldı
19. Gelüp iki sürüş-ı hoş-edā yazdı bu tārīhi
Culūs-ı hān Aḫmed maye-i emn ü emān oldı

(H.1102/M.1691)

3

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

Remel . . . - / . . . - / . . . - / . . . -

1. Gül-i şad-berg ü dil-i naḫl-i berūmend gınā
Mazḫar-ı feyz-i ‘ināyet-i hüdā-yı ‘ālī
2. Mefḫar-ı sūd-i girān ya‘nī ki ‘abdü'l-vehhāb
Oldurur bender-i dād u sited içre Vālī

¹⁶⁴ Bu mısraın vezni aksamaktadır.

30^b

3. Hüsni ü cevherde kemâl üzre vuķūfun görelî
Dāniş ü °aķlına taħsîn ider emşālî
4. Semt-i maķbūl-i Sitanbul-i Süleymāniyye
Mekş için olmuş idi maķşad-ı mā-fi'l-bālî
5. Aldı bir ħāne-i mergūb-ı refi° erkānı
Ne behā virdi ise dime raħiş ü ġālî
6. Tarz-ı āħirle bināsın daħı tecdīd itdi
Derü dīvārın idüp zīver-i zerle ħālî
7. Cümle revzenleri deryāya vü ħadrāya baķar
Kāħı da olmiya bir māh-likādan ħālî
8. Def°-i ħüzn eyler aña nāzil olan bī-şüphe
Ne ķadar ġamla mükedder ise aħvālî
9. Şadef-i ħātırı olmadı o deryā taḃ°uñ
Bir nefes dürr-i ħaķıķatle vefādan ħālî
10. Emniyā eyleyelüm dergeh-i Mevlāya niyāz
Ĥāne-i sa°dda efzūn-ter ola iķbālî
11. Maķbul-i °ālem ola devlet ü °izzetle müdām
Olmıya hiç tehî ķise vü mālā-mālî
12. Görüp ol cāy-ı şafā baħşı didüm tārīħin
Ķaşr-ı vālā ferāħ-efzā o maķām-ı °ālî

(H.1103/M.1692)

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Mālik-i halk-ı kerīm ü dil-pesend-i ezkiyā
Zübde-i a'cyān mezhebana medār-ı eshıyā
  2. Kār-ı bāzār-ı ʿuḳūd-ı halle ḥallāḳ-ı ezel
Anı miftāḥ-ı kilīd-i ʿaḳl kılmıṣ gūyā
  3. Āhenīn bāzū-yı peymān pās dār-ı rāz dost
Şehr-i pür-zīb-i ḥaḳīḳat-i maʿden mihr ü vefā
  4. Rezm-ārā-yı ʿalī-nām-ı maʿālī menḳabet
Şīr-i mızmār-ı şecāʿat Rüstem-i rüz-ı veḡā
  5. Şeş cihāt-ı ʿālemi devr eyleyüp pergār-veş
Merkez-i ʿarż-ı muḳaddes mesken oldı añā
- 31^a
6. Naʿş alup aḥvāl-i ʿālemden yakīni oldı kim
Dār-ı dünyā kimseye bākī degüldür vāḳıʿā
  7. Bir eşer bünyādını sermāye-yi ʿuḳbā bilüp
Saʿy idüp yaptı bu benzerde nice mihmān-serā
  8. Aşl-ı vażʿī dil-nişīn semt-i zemīnī mürtefiʿ
Kāḥ u eyvānı güzel her revzeni ʿālem-nümā
  9. Bülbül-āsā geşt iderken ḡonca-i tārīḥ için
Ravza-i efkārı ṭabʿ-ı gül-nümā-yı Emniyā

10. Yazdı bu mısrâc-ı mi'mâr-ı hüner dīvârına
Kaşr-ı nâzik tâk-ı eyvân-ı bülend ü dil-güşâ

(H.1103/M.1692)

5

Mefâ'ılün mefâ'ılün mefâ'ılün mefâ'ılün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Ni'am-ı nesh riyâz-ı zevk iken cem'iyet-i yârân
Terennümle ser-âgâz itdi bülbüller olup güyâ
2. Kudüm-i gönca-i ümmîde tebşîr eyleyüp yer yer
Şetâretle Hüseyñîye nevâlar itdiler icrâ
3. Bu şevk ile niyâz olundu ki ser-cümle-i yârân
İdeler sâl-i mevlüdını bir mısrae ile imâ
4. Nice ankâ-yı kâf-ı fikret Emnî eyledi pervâz
Ki murğ-ı hoş-nümâ-yı sâl-i târîh ideler peydâ
5. Çıkup bir şâh-bâz-ı evc-i ma'nâ yazdı târîhin
Nihâl-i Aḥmedî bâr-âver-i ömr eyleye Mevlâ

(H.1103/M.1692)

6

Mefāʿilün mefāʿilün feʿülün

Hezec . - - - / . - - - / . - -

31^b

1. Kerīm-i lem-yezel ḥallāk-ı āfāk
İdüp tevfiķın ehl-i dünve hem-dem
2. Şeh-i şādık-ı Süleymān-ı zamān
(. - -)¹⁶⁵ kıldı bir düstür-ı ekrem
3. Semt-i faḥr-i ʿālem-i Muştafā-nām
Vezir kār-dān-ı ḥallāl-ı mübhem
4. Fünün-ı ʿadl ü inşāfün ferīdi
Kemāl-i ʿilm ile dānā vü aʿlem
5. Mezālīm nehyini her memleketde
Mühim itdi ḳamu emrinden aḳdem
6. Olup āvāze-i ʿadl-i cihāngir
Muṭayyeb oldı cümle ḥalḳ-ı ʿālem
7. Hücüm-ı düşmen-i dīn eylemişken
Dil-i dünyā-yı teşvīş eyledür hem
8. Ḥulūs-ı niyyet ile ʿāzım oldı
Cihāda fī-sebīliʿllāh hemān-dem
9. Alup Nīş ü Belḡrādı ʿadüvvdan
Aña nice ḳılāʿı kıldı munzām

¹⁶⁵ İlk üç heceli kelime silinmiştir.

10. İrince müjde serhadd-i ʿirāka
Sürür itdi cihān defʿ oldı mātem

11. Didi tārīḥ-i sāl-i fetḥi Emnī
Nüvīd-i fetḥ ile şād oldı ʿālem

(H.1101/M.1690)

7

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

Remel . . . - / . . . - / . . . - / . . . -

1. Maʿden-i fıṭnat ü bû ʿaql-ı Felāṭün-ı kerem
Maẓhar-ı feyz-i ʿināyāt-ı Hüdā-yı ezelī

2. Kedḥudā-yı hüner-i āyīn-i ʿÖmer Paşa kim
Ḥüsn-i tedbīri ile batdı ʿIrākuñ ḥilālī

3. Görmedi fevt olan evlād-ı eḥun bir müddet
Gördi mirʿāt-ı zamīrinde ğubār-ı küllī

32^a

4. Āferīnende-i ʿālem kereminden tekrār
Bir ḥalef eyledi iḥsān-ı kula anuñ bedelī

5. ʿİzz u rifʿat ile māʿmūr ide maḥdūmunı Ḥaḳ
Bārver ola bu gülşende nihāl-i emelī

6. Bir kemine didi tārīḥ-i duʿāsın Emnī
Muḳbil-i ʿālem ola devlet ü ʿilm ile ʿalī

(H.1097/M.1686)

8

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - . - - / - . - - / - . -

1. Murğ-ı rühî 'arşa pervâz eyledi
Tâ ilâh verd-i beķâdan rāyiha
2. Sāl-i târîh ü vefâtın hoş bilür
Muştafāya okuyın bir Fātiha

(H.1102/M.1691)

9

Fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

Hafif . . - - / . . - - / . . -

1. Zevkiyā nazm-ı bī-nizāmuñda
Görmedük hüsni-i şî'ri zerre kadar
2. Yok kaddüñ gibi mısrā'-ı mevzün
Bāğ-ı dīvānuñ içre ser-tā-ser
3. Tesviyet bulmadım meţāli'de
Maţla'-ı ebrüvānuñ ola meger
4. Defter-i nazmuñı nezāket ile
Baķsa bir şā'ir-i müdeķķik eger
5. Bir edā-yı ciger-nişîn bulamaz
Tir-i müjgān-ı çeşmüñe beñzer

6. Yād kı́l lâzım ile melzūmı
Eyle hem zabt̄ müptedā vü haber

7. Tā ola güfte-hā-yı rengīnūñ
Ruḥ-ı ālüñ gibi şafā-güster

32^b

8. Ola çeşm-i pür-ḥumāra gerek
Ḥūn-ı dilden tolu iki sāgar

9. İtmege tūtī-veş kelāmı lezīz
Leb-i lâlüñ mişālī kand ister

10. Dil bu sevdāyı ber-ṭaraf idemez
Her seher çīn-i kākülde gezer

11. Mū-miyānuñ şorarsa ger ʿuşşāk
Ol bu vādīde anlara rehber

12. Yaʿni kim daḥme-i nihānuñdan
Vir o bī-dillere nihānī haber

13. İtse bir kez bu teşne-i firḳat
Şerbet-i vuslatuñla defʿ-i keder

14. Olur āyīne-i zamīrūñde
Rū-nümā(dur) cümle müşkilāt-ı hüner¹⁶⁶

15. Saña Zevkī kōduḳları maḥlāş
Şanma kim şiʿr içündür ey dilber

---

¹⁶⁶ Bu mısraın vezni aksamaktadır.

16. Zevkî taḥrîk ider sözüñ ḳalmaz
Maḥlāşuñ ḳıksa maḳta'ũndan eger

17. Şā'ir olmak dilerseñ el-ḥāşıl
İt bu manzūmeyi tamām ezber

10

Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

Muzārī - - . / - . - . / . - - . / - . -

1. °Āşık nigāh-ı ḥūn-ı cānāna mübtelā
Yārũñ nigāhı ḥūn-ı dil-i cāna mübtelā
2. Ḳumrī-i bağ-ı bende-i gerden buṭūn-ı serv
Serv āh u zār-ı ḳumri-i nālāna mübtelā
3. Sermāda key mihr ü vefā i'ctiyād-ı şem'ī
Pervāne-i nūr āteş-i sūzāna mübtelā
4. Rindān neşāt-ı cāmı ider ārzū-yı müdām
Zühhād-ı eger[çi] ḥāṭır-ı rindāna mübtelā
5. Devri vü gurbet Emnī tamām eyledi bizi
Olsaḳ °aceb mi ülfet-i yārāna mübtelā

33^a

11¹⁶⁷

Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

Müctes . . . - / . . . - / . . . - / . . -

1. Murādum üzre dönüp eylemez şitāb feraḥ
Ger olsa gerdiş-i devvār-ı āsiyāb feraḥ
2. Semūm ile ebedī mużtarib ider devrān
Kim olsa dehrde bir laḫza kāmyāb feraḥ
3. Şoñı ḫumār ile bīdāri-i kesāfetdür
Gül olmasa ey dil şü dīde-i mest ḫ^vāb feraḥ
4. Nezzāre-i ruḫı tefrīḫ-i cānā bā'ış iken
Nesīm-i āhım ider zülfüni niḫāb feraḥ
5. Müdām-ı fırkatle bī-şu'ürdur Emnī
Şunar mı sāḫi-i vuşlat aña şarāb feraḥ

12¹⁶⁸

Mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

Hezec - - . / . - . . / . - . . / . - -

1. Ol leylī-i ḫüsn şūḫ ki bīgāne revişdür
Mecnün şıfat °āşık-ı dīvāne revişdür
2. Ser-germ olalı ğamzeleri ḫün-ı cigerden
Müjgānlarınıñ her biri mestāne revişdür

¹⁶⁷ Bu şiir Nuruosmaniye Kütüphanesine kayıtlı 4965 nolu mecmuanın 86^b sayfasında yer almaktadır.

¹⁶⁸ Bu şiir Nuruosmaniye Kütüphanesine kayıtlı 4965 nolu mecmuanın 86^b sayfasında yer almaktadır.

3. Bir cünbişi şad ʿarbede-i haşrdan efzūn
Hayrān olāyım ʿaddūne cānāne revişdür
4. Dānāy da nādānı da pāmāl-i ʿam eyler
Zendir gehī dūnyā gehī merdāne revişdür
5. Aḥbāba perīşān görünür zāhīr-i Emnī
Dikḡatle baḡıla yine ferzāne revişdür

13¹⁶⁹

Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

Müctes . . . / . . . / . . . / . . .

1. Hezār cāna açılmaz o verd-i nāz ālūd
Ger itse baḡda biñ nāle-i niyāz ālūd
2. Bulurdı nesh-i ser-encām-i Ḳays ṭabʿımdan
Beyāza çıḡsa eger ʿışḡ-hā-yı rāz ālūd
3. Terāne-i sunḡ-ı riyyāz-ı ḡakīḡat ol Emnī
Yeter hevā vü heves ḡūşiş-i mecāz ālūd

33^b

14¹⁷⁰

Mefʿülü fāʿilātü mefāʿilü fāʿilün

Muzārī - . . / - . . / . . . / - . .

¹⁶⁹ Bu nakıs gazel derkenārda kayıtlıdır.

¹⁷⁰ Bu şiir Nuruosmaniye Kütüphanesine kayıtlı 4965 nolu mecmuanın 62^b sayfasında yer almaktadır.

1. Gül-hāy-ı bağ-ı huld ruḥ-ı dilberümedür
Būy-ı behişt kākül-i sīmīn-berümedür
2. Hürşid ü māh seyrine ol āfet-i dilün
Her şubḥ ü şām revzen-i bām ü derümedür
3. Zühhād-ı seng tıyneti Ferhād-ı ʿışk ider
Şol cilveler ki şūhuñ Şīrīn terümedür
4. Āmed şud-ı hümā-yı ḥayālin ne menʿ ider
Mādām k'āşiyāne-yi ʿışkı serümedür
5. Her nā-maḥalle keşf idemem bu daḳāyıkı
Evşāf-ı ḥüsni Emnī tamām ezberümedür

15

Fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

Hafif . . . - / . . . - / . . . -

1. Gül ʿizārında ḥaṭṭ-ı ʿanber-bār
Oldı revnāk gül-i gülzār
2. Hüsni güldeste-i letāfetdür
Naḥl-i güldür nihāl-i nigār
3. Gül-i şad-berg-i bağ-ı beḥcetdür
Gonca-i nā-şüküfte-i leb-i yār
4. Daḡla gül gül itdi seniyye hep
Āteş-i iştiyāk gelür ḥasār

5. Devr-i güldür müdām Emnī kı1
Gül ü mülle şafā-yı baġ-ı bahār

16¹⁷¹

Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

Müctes . . . - / . . . - - / . . . - - / . . . -

1. Gel ey berīd-i sebük seyr-i yārdan ne haber
O şūh-ı işve-ger ü bī-ķarārdan ne haber
2. Açıldı mı acebā bāġ-ı hüsn goncaları
Çemende na°me-i āh-ı hezārdan ne haber
3. Açar mı bād-ı şabā tār-ı kākül-i yāri
Meşām-ı cāna o hoş rüzgārdan ne haber
4. Nigāh-ı nāz ile ġālib mi ceyš-i haṭṭ yine
Ye şāh-ı hüsn ile āşüb-kārdan ne haber
5. Temām itdi bizi derd-i ġurbet ü devri
Nüvīd-i ġayrı ķo dār u diyārdan ne haber
6. Dirīġ lücce-i firķatde ķaldı felek-i emel
Eser mi bād-ı muvāfık kenārdan ne haber
7. Niyāz-ı nīm-i şeb ü girye-i seher Emnī
Mü'essir olmadı mı āh u zārdan ne haber

34^a

¹⁷¹ Bu şiir Nuruosmaniye Kütüphanesine kayıtlı 4965 nolu mecmuanın 86^b sayfasında yer almaktadır.
4a nigāh-ı nāz : nigāh-ı ... D.

Mef'ulü mef'ülü mef'ülü fe'ülün**Hezec - - ./ . - - ./ . - - ./ . - -**

1. Rengīn-i ruhsāre-i sīmīn zevkını gör
Ne bāgda verd-i teri ne yāsemeni gör
2. Mir'āt-ı velī zeng-i küdüretden irüp şaf
Şafvetle derūnuñda nümāyān olanı gör
3. Her bir şanemüñ olma firībende-i hüsni
Çok şūreti maḥv itdi bu deyr-i köheni gör
4. Eyyām-ger anmaya °ömrī telef itme
Bī-māye bu benderde ticāret ideni gör
5. Pür-dilüñ idüp Āşaf-ı zīşān-ı zamāna
Vādī-i ḥaḳīkatde edā-yı sūḥanı gör
6. Her lafzı der-i mev'izedür gūş-i yakīne
Cān sem'ine al vār ise idrāküñ añı gör
7. Emnī der-i ma'nāyı ta'absız diremezsen
Bī-ḥār mı gül-gonca-i şahn-ı çemeni gör

18¹⁷²

Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

Müctes . . . - / . . . - / . . . - / . . -

34^b

1. Dilā bahār-ı emel şanma rāyegān açılır
Hezār nāle ider goncalar nihān açılır
2. Felek bu bezmde seyr it o māh-ı devrānı
Ki keyf-i bādeden artar cihān cihān açılır
3. Açılsa sīne-i yār çözülse tügme-i zerrīn
Gürüh-ı ehl-i dile şan der-i rıza açılır
4. Dime şukūfte-i ümīdi bād-ı şubḥ açamaz
Nesīm-i āh-ı seḫerden o da hemān açılır
5. Ne deñlü ğamla perīşān ise dil-i Emnī
Müşāhid-i rūḫ-ı ḫüb olsa ol zamān açılır

19¹⁷³

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - . . - / - . - - / - . . - / - . -

1. Oldı ḫāṭırda füzün-ter-i arzū-yı nev-bahār
Güyyā ııtr-ı cināndur cāna bŷy-ı nev-bahār
2. Ḥārḫār-ı firḫatiyle bir gül endāmuñ yine
Eşk-i ḫün ālūduma reşk itdi cŷy-ı nev-bahār

¹⁷² Bu şiir Nuruosmaniye Kütüphanesine kayıtlı 4965 nolu mecmuanın 88^b sayfasında yer almaktadır.

¹⁷³ Bu şiir Nuruosmaniye Kütüphanesine kayıtlı 4965 nolu mecmuanın 88^b sayfasında yer almaktadır.

3. Bāğ-ı hüsn-i yāra karşı nola efgān eylesem
Girye-i bülbül ü gülî āb-ı rūy-ı nev-bahār
4. Pend-i zühhād ile nā-mümkin ferāğ-ı ʿayş u nüş
Ġāret eyler şabr ü ārāmı ğulüvv-ı nev-bahār
5. İtdi envāʿ-ı şükūfiyye müzeyyen ṭabʿımı
Emniyā fikr ü ḥayāl-i ğufte-ğüy-ı nev-bahār

20

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

Remel . . . - / . . . - / . . . - / . . . -

1. Nūr-ı mehtāb mıdur mihr ü raḥşenda midür
Yoğsa nezzāre-i ʿāşıkda o nāzende midür
2. Gerd ruḥşāre-i cānānede ḥaṭmı yoğsa
Dāne-i ḥālī arar mūr-ı perākende midür
3. Dāğ-ı dil ʿarż ider ol mehveşe ʿāşık bilmem
Tır-ı müjğāne nişān olmağa erzende midür

21

Mefʿülü fāʿilātü mefāʿilü fāʿilün

Muzārī - . . / - . . . / . . . . / - . . -

1. Āh derdümüñ bādiye-i pūyān-ı şūʿledür
Her bir şerārı rīk-i beyābān-ı şūʿledür

35^a

2. Dilde hayāl-i hüsn-i tabān olsa cilveger
Sūrāḥ-ı zaḥm-ı sīne-i raḥşān-ı şū^eledür
3. Sinemde fikr-i ḥasret-i ruḥsār-ı yār ile
Her dāğ-ı tāze verd-i gülistān-ı şū^eledür
4. Zülmet-nişīn-i hicr-i nigār oldı Emnī dil
Şanma ümīd-i vaşl ile cūyān-ı şū^eledür

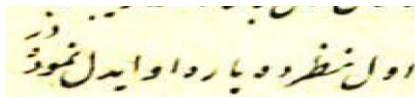
22

Mef^eülü fāⁱlātü mefā^elü fāⁱlün

Muzārī - - . / - . - - / . - - . / - . -

1. Ğam āşiyān-ı tende niçün güft ü gūdadur
Dil bir nigāh-ı fitne-firībe rübūdedür
2. Kālā-yı vaşlı cān ile almaḳ muḥāldür
Evvel nazarde yāre o (- -)¹⁷⁴ nümūdedür
3. Nādānlıḳ itme sen berā-yı ḡam tevaffuḳ it
Emnī hayāl-i dilber ile güft ü gūdedür

¹⁷⁴ Okunamayan metnin resmi şöyledir;

Mefāʿilün mefāʿilün mefāʿilün mefāʿilün**Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -**

1. Rüsüm-ı mihrde çün ol şeh-i bî-dād kâbildür
Tarîk-i ʿışkda taḥşîl-i istiʿdād kâbildür
2. Budur ḥavfım olur meftûn-ı nâzı özge dildârı
Velî yoksa kemend-i zülfden âzâd kâbildür
3. Sen ey dil şıklet-i aġyâr-ı dūna iʿtiyâd eyle
Velî cevr ü cefâ-yı dilbere muʿtâd kâbildür
4. O mâh-ı evc-i istiġnâyı râm itmek degül düşvâr
Felek der-kâr olup eylerse istimdâd kâbildür
5. Leb-i mûʿciz-nişân yâri itmiş ḥʿâbda Emnî
Bu şevk ile eger rûḥ eylese icâd kâbildür

Mefāʿilün mefāʿilün mefāʿilün mefāʿilün**Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -**

1. Göñül kim mûnis-i endüh ü ġam hem yâr-ı ḥasretdür
Dem-â-dem hem-nişîn-i firqat olmış zâr-ı ḥasretdür
2. Naġam-serâ-yı ġamdur bülbül-i cân baġ-ı ḥüsnüñde
Kim anuñ muttaşıl-ı feryâd ü zârı kâr-ı ḥasretdür

35^b

3. Gül-i rüyuñ harīdār ü enīnūñ deşt-i tek ü pūda
Nevād-ı bergi zehr-āb-ı sitekle hār-ı hasretdür
4. Hāyāl-i yāri biñ kez itse derāgūş seyr olmaz
Görinen cephe-i dilde yine āşār-ı hasretdür
5. İriş tīg-ı nigāh-ı hūn-feşānla Emnī-yi zāre
Yatur bismilgeh-i ııřkuñda ol bīmār-ı hasretdür

25

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Dil firkat-i enīsūñ nāle ü āh u enīnin gör
O tıfl-ı şūh-ı hunhāruñ dile cevri mübīnin gör
2. Hīdām-ı nāzımı itmez ferāğat kopsa ger maşşer
Aceb nāzendedür gel şehr-i hüsnūñ nāzenīnin gör
3. Aceb mi zāhidān zūnnār-bend-i ııřkı olursa
O şūhun gerd-i ruhsārında zūlf-i çīn ü çīnin gör
4. Dime mümkün degül āb ile āteş imtizāc itmek
Miyān-ı āb-ı rüyunda ıizār-ı āteşinin gör
5. Edā-yı pāk ile seyr eyle tarz-ı şı'r-i rengīnin
Gelüp bu şehr-i nazmuñ Emnī-yi sihr-āferīnin gör

26¹⁷⁵

Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

Müctes . . . - / . . . - / . . . - / . . . -

1. Gezer gehinde zamāndur ki ḥāk-i rāhuz biz
Cilā-i bīniş-i erbāb-ı izz ü cāhuz biz
2. Derūnī sūzişimüz ol şehe nümāyāndur
Ne ḥarf-i rīz-i şikāyet ne dād-ḥ^vāhuz biz
3. O māhpāre ziyā-küster olsa bir nebze
Temām ğıbṭa ki tāb-ı mihr ü māhuz biz¹⁷⁶
4. Ne deñlü mużtarib-i girye-i şebāne isek
O deñlü münşerih-i feyz-i şubḥgāhuz biz

36^a

5. Ümīd raḥmet-i āmirz-gāredür Emnī
Bağılsa ṭā^cate ser-tā-ḳadem günāhuz biz

27¹⁷⁷

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

Remel . . . - / . . . - / . . . - / . . . -

1. Nā-be-nāmān dü çeşm ü dü ebrūyuz biz
Tesviyetde yine hem-şekl-i terāzūyuz biz
2. Serdī-yi bād-ı ḥazān eyleyemez dembeste
Bülbül-i germ nevā-yı gül-i ḥod-rūyuz biz

¹⁷⁵ Bu şiir Nuruosmaniye Kütüphanesine kayıtlı 4965 nolu mecmuanın 79^b sayfasında yer almaktadır.

¹⁷⁶ Bu mısraın vezni aksamaktadır.

¹⁷⁷ Bu şiir Nuruosmaniye Kütüphanesine kayıtlı 4965 nolu mecmuanın 63^a sayfasında yer almaktadır.

3. °Aks-i ber-dār ola ḥar-ı ḥāṭıradan serv murād
Tire yüz gerçi ayāğın dolaşur cüyuz biz
4. Rāz-dārende-i imā-yı niğāhı olalı
Bu çü āgāh da bī-bürde-i āhüyuz biz
5. Emnī cem'iyet-i ḥāṭırla vedā° eyleyelim
Çün perişān-ı reviş kākül-i hoş-büyuz biz

28¹⁷⁸

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

Remel . . . - / . . . - / . . . - / . . -

1. °Ahd-i firkatde daḥı kesb-i ḥuzūr eylemişüz
Şanma kim ḥāṭıra-i vuşlatı dūr eylemişüz
2. Kākül-āsā dolanur başda ḥayāl-i niğehi
Ser-i sevdā-zedeyi mest-i gurūr eylemişüz
3. Münkesir didiler aḥbāb bize zühhādı
Ḥürmet-i bādede āya ne kuşūr eylemişüz
4. Dā'ima fikr iderüz naqş-ı cemāl-i yāri
Dil-i şad-pāreyi āyine-i nūr eylemişüz
5. Meclisinde bizi yād eylemiş Emnī cānān
Şad şükür ḥāṭır-ı dildāra ḥuṭūr eylemişüz

---

¹⁷⁸ Bu şiir Nuruosmaniye Kütüphanesine kayıtlı 4965 nolu mecmuanın 63^a sayfasında yer almaktadır.

29¹⁷⁹

Fe'ilatün fe'ilatün fe'ilatün fe'ilün

Remel . . . - / . . . - / . . . - / . . -

36^b

1. Mālik-i ṭama^c Ḥudā dād ki dirler o bizüz

Kāmil-i nādire ĩcād ki dirler o bizüz

2. Nāle-i nerm ile teşhīr iderüz dildārı

Bī-kemīn ü tele şayyād ki dirler o bizüz

3. Rūzgār itmede ser-keşte-i devrānı bizüz

Āsiyāb-ı āmel-i bād ki dirler o bizüz

4. Olmasağ ğamla keder-ḥurde ne var ʿālemde

Pādişāh-ı ferāḥ-abād ki dirler o bizüz

5. Olmazuz peyrev-i nāyī ü güzārı Emnī

Pīr ü āgeh-i üstād ki dirler o bizüz

30¹⁸⁰

Mef'ülü fā'ilatü mef'ülü fā'ilün

Muzārī - - . / - - . / . - . - / - . -

1. Mihr āşinā-yı ğayr ü degülken zamīrimüz

Lāyık mı inḥirāf-ı büt-i meh nazīrimüz

2. Nā-kābil-i ʿilāc-ı eṭibbā-yı dehdür

Dāğ-ı nihān-ı ʿişk devā nā-pezirimüz

¹⁷⁹ Bu şiir Nuruosmaniye Kütüphanesine kayıtlı 4965 nolu mecmuanın 50^b sayfasında yer almaktadır.

¹⁸⁰ Bu şiir Nuruosmaniye Kütüphanesine kayıtlı 4965 nolu mecmuanın 63^a sayfasında yer almaktadır.
1a degülken : degülin D.

3. Pey-mānde-gān-ı vādi-i ḥarmān-ı ḥayretüz
Ḥızr-ı hidāyet ola meger dest-gīrimüz
4. Nezdik imiş nişān-ı emel ḳavs-ı himmete
Ḥayfā ki devr-gerd-i murād oldı tīrimüz
5. Biz şāh-bāz-ı evc-i ḥayālātuz Emniyā
Şahrā-yı āsumān-ı berīndür mīrimüz

31¹⁸¹

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . - -

1. Biz şikenc-i zülf-i °anber-fāma girmiş çıkmışuz
Ṭāyir-i ser-geşteyüz çok dāma girmiş çıkmışuz
2. Pīr-i °ışkuñ naş u pendī reh-nümün olmaz bize
Bī-tevessül vādī-yi evhāma girmiş çıkmışuz
3. İtme tatvīl-i menāsik ṭavf-ı kūy-ı yār için
Vā'izā şād-bār biz iḥrāma girmiş çıkmışuz

37^a

32¹⁸²

Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

Müctes . - - - / . - - - / . - - - / . - -

¹⁸¹ Bu şiir Nuruosmaniye Kütüphanesine kayıtlı 4965 nolu mecmuanın 88^b sayfasında yer almaktadır.

¹⁸² Bu şiir Nuruosmaniye Kütüphanesine kayıtlı 4965 nolu mecmuanın 77^b sayfasında yer almaktadır.

1. Dile münāsebet-i bī-şaded ne müşkil imiş
O nev-zuhūra ta°alluḡ meded ne müşkil imiş
2. Hıuşul-i kāma gehī sedd olur kenāre-i hırş
Muḡıṡ-i dā°iyede cezr ü med ne müşkil imiş
3. Felek müsā°id olur şad ḡabā-yı şāhīye
Bu ḡān-ḡāhde nīl-i nemed ne müşkil imiş
4. Alup şātır-ı nigeḡi naḡd-i cāna °arz itsem
O ḡod-fürüş ile dād u sited ne müşkil imiş
5. Helāk-ı reşk olur iḡvān pādişāh olanuñ
Zamāne ḡalkına Emnī ḡased ne müşkil imiş

33

Mef°ülü fā°ilātü mefā°lü fā°ilün

Muzārī - - . / - . . . / . . . . / - . -

1. Künc-i belāda ḡaldı dil-i bī-ḡarār ḡayf
İtdi hücum-ı ḡam dil-i zār-ı nizār ḡayf
2. Açılmadan o ḡonca-i maḡşüd-ı cān u dil
Dāmānın aldı ḡār-ı belā şad-hezār ḡayf
3. Ağyār-ı dūnla °ıyş u şafāda o lāle ḡadd
°Aşık vücūdın eylemede dāḡ-dār ḡayf
4. Mūy-ı miyānın °ālem-i rūyāda ol mehūñ
Dil-ḡā°hum üzre eylemedüm der-kenār ḡayf

5. Hāk-i rehinde hasret ile kaldum Emniyā
Çiğnetmedi semendine ol şeh-süvār hayf

34

Mef'ülü mefā'ülü mefā'ülü fe'ülün

Hezec . - - / . - - . / . - - . / . - -

1. La'let bi-dil-i teşne çü āb-ist mua'llağ
Nī nī ğalaţem kand-i müzāb-ist mua'llağ
2. Dībāçe-i manzume-i dīvānçe-i hüsnet
Ber gerden-i etfāl kitāb-ist mua'llağ
3. Maħrūmi-i mā rā zi temāşā-yi cemālet
Dūd-i dil-i mâ veh çe hicâb-ist mua'llağ

37^b

4. Berhemzedegī-yi dü cihān fitne-i 'ālem
Der gūşe-i çeşm-i tu be-ħā^vb-ist mua'llağ
5. Bā āteş-i hicrān-i ciger pāre-i Emnī
Der dīg-i hayālet çü kebāb-ist mua'llağ

35¹⁸³

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. İtdi efzūn hayretüm gül gūn-ı destāruñ senüñ
Āle meftūn gibi ser-cümle ħarīdāruñ senüñ

¹⁸³Bu şiir Nuruosmaniye Kütüphanesine kayıtlı 4965 nolu mecmuanın 78ª sayfasında yer almaktadır.

2. Cevher-i nāyāb-ı cānı kıymet oldı rāye-gān
Zīb-i bāzār olalı la^l-i güher yāruñ senüñ
3. Eyledi bu °arşāda ğavġa-i rüstāhīzi germ
Nāzikāne tarz ile āheste reftāruñ senüñ
4. Pistehā-yı leb şeker ħandān iken ħarf atmada
Nīce taşvīr eylesün naķķāş dīdāruñ senüñ
5. Cümle maĥbūbān-ı bezmi Emnī eyle rū-be-rū
Naķş-ı dīvār eyledi nādīde eṭvāruñ senüñ

36

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - . . . - / - . . . - / - . . . - / - . . -

1. Müşk-i ezfer °anber-i sārā mı bū-yı kākülün
°İtr-ı sāy oldı meşām-ı cāna bū-yı kākülün
2. Şaķlama zīr-i °araķ-çīnūñde göster raĥm kıl
Cānı kılca koydı cānā ārzū-yı kākülün
3. Şāne de ey kīne-cū birbirine kıatmaķtadur
Yalıñız şanma şabādur fitne-cū-yı kākülün
4. Mūy-ı zūlfūñ gibi bārīk ü perīşān itdi ħayf
Emnī zār-ı ħayāl-i ġufte-gū-yı kākülün

37¹⁸⁴

Mef'ülü fā'ilätü mefā'ilü fā'ilün

Muzārī - - . / - . . / . . . / - . -

1. Nergisleri o gönca femüñ fitne-cū gerek
Ra'nā-yı hüsn olanlara elbetde bū gerek

38^a

2. Dāmen-keş olma girye-i 'āşıqdan ey şanem
Bilmez misin ki servüñ ayağında cū gerek
3. İtme zülāl-i vaşluñı 'uşşāqdan dirīg
Dil-haştegānı hicrūñe hem-vāre şu gerek
4. Güstāhī-yi nigāhıma incinme dilberā
Mümtāz-ı dehr olmağa da reng ü rü gerek
5. Emnī bu nazma peyrev olan ehl-i meşrebüñ
Tab'ı selīm ü diqqati hōd hem-çü mū gerek

38¹⁸⁵

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

Hezec . . . . / . . . . / . . . . / . . . .

1. Leţāfet burcını seyrān ider çok meh-cebīn buldum
Biriniñ burc-ı dilde mihrini ğāyet metīn buldum
2. Raqībūñ sāyesinde yāre baqđum seyr-i çeşm oldum
Ruḥ-ı hürşidimi düzdāne seyre bir kemīn buldum

¹⁸⁴ Bu şiir Nuruosmaniye Kütüphanesine kayıtlı 4965 nolu mecmuanın 62^b sayfasında yer almaktadır.

¹⁸⁵ Bu şiir Nuruosmaniye Kütüphanesine kayıtlı 4965 nolu mecmuanın 62^b sayfasında yer almaktadır.
5a sūzişlerini : zişlerini D.

3. Aña bend olmaduğ bir dil mi vār eyā bu  alemde
Kemend-i z lf-i yāri  alka  alka  ın buldum
4. Sezādur ferş-i rāh olsam şarılsam biñ niyāz itsem
Cihānda mişli yoğ bir  alem-i ārāma  ın buldum
5. Bu s zişlerini  ākister itse vechi var Emnī
O g l ruhsār d n-ı t b-ı  azabdan āteşin buldum
6. Şeh-i fermān revā-yı m lk-i ma nī  azret-i Nābī
Didi pāmāl-i fikr olmadı bir t ze zemīn buldum
7. Şadef pāre diy   arz eylesem bende  ak rāne
Bu ur-ı p r-i d de Şimdi bir d rr-i Őemīn buldum

39¹⁸⁶

Mefā il n mefā il n mefā il n mefā il n

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Şu deñl   ak-i pāy-i rāh-ı  ıŐı oldum ki gerd oldum
 d p taĥşil-i rif at ser-firāz-ı ehl-i derd oldum
2. Nola dāmen-keş olsam  ar-ı āzār-ı ta alluğdan
Nihāl-i serv gibi g lşen-i dehr i re ferd oldum
3. Dil-i seng n-i yāre itmedi te'şir feryādum
Kemāl-i nāt vāniden hemānā āh serd oldum

38^b

¹⁸⁶ Bu Şiir Nuruosmaniye K t phanesine kayıtlı 4965 nolu mecmuanın 81^b – 82^a sayfalarında yer almaktadır.

4. Aceb mi bendesin şâyeste-i vaşl eylese dildâr
Zer-i hâlis mişalî bûte-i hicrânda zerd oldum
5. Rağîb olmam zen-i dünyâya Emnî bu mecâzîde
Hakîkat-kâr-ı ğilmâne gönül virdümse merd oldum

40

Mef'ülü fâ'ilâtü mef'ülü fâ'ilün

Muzârî - - . / - . . / . . . / - . -

1. Mir'ât-ı dil tehî kıala mı °aks-i yârdan
Bir dem geçer mi hâli ola inkisârdan
2. °Aşşân-ı deşt-i firķat ü hicrân olmayan
Bî-behredür zülâl-i vişâl-i nigârdan
3. Hüsni cemâl-i yâri temâşâyâ kâni°vüz
Müstâġniyüz tena°um-ı bûs-ı kenârdan
4. Kıaç°-i ümîd eylemezüz Emnî tâ ebed
Te'yîd-i luţf merħamet-i Kirdgârdan

41

Mef'â'ilün fe'ilâtün mef'â'ilün fe'ilün

Müctes . . . / . . . / . . . / . . -

1. Firâķ-ı yâr ile çün âh u zâr depredürem
Revâķ-ı süz-ı şabra şerâr depredürem

2. Tenezzül eylese şayda nigāhı murğ-1 dile
O şūḥa lāne-i tenden şikār depredürem
3. Dem-i müşāhede de perdedār-1 ḥüsn olamaz
Bir āh-1 serv ile şad zülf-i yār depredürem
4. O servüñ °aksini āgūş-1 vaşla eylese tā
Merām-1 ḥavz-1 şafāda kenār depredürem
5. Ḥırām-1 nāzını şerḥ eyler isem Emnī eger
Tırāz-1 ḥaşrı semān āşikār depredürem

39^a

42

Fā'ilatün fā'ilatün fā'ilatün fā'ilün

Remel . . . - / . . . - / . . . - / . . -

1. Olmayaydı sīnede behbūd ü dāğ-1 ārzū
Bī-ḳarār itdi velī sūd-1 ferağ-1 ārzū
2. Her bin mūyum zaḥmnāk itdi ey gül-i pür-hüner
Ḥār ḥasrethā-yı zehr-ālūd-1 bāğ-1 ārzū
3. Pīçiş-i mūy-1 miyānuñdur iden cān u dili
Ey şeh-i bī-rahm nābūd-1 sūrāğ-1 ārzū
4. Nash ü pend-i vā'izi gūş itme Emnī el-ḥazer
Verd-i server saña fermūde yasāğ-1 ārzū

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün**Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -**

1. Eyle tevḥīd-i Ḥudādur dā'imā eş'ār-ı hū
Hādi-i rāh-ı ḥaḳīḳat derd-i lā-tezkār-ı hū
2. Keşret-i 'işyān-ı derdüni teng ü tār itdi diye
Tire-i ḳalb-i mücrimi pür-nūr ider envār-ı hū
3. Māsivā ḥāşākını bir demde ḥākister ider
Şıdḳ ü ihlāş ile 'āşıḳ eylese izhār-ı hū
4. Münkir-i erbāb-ı ḥālāt olma zehr ḥatṭuñ ile
'Ömri beyhūde geçürme eyle gel iḳrār-ı hū
5. Ḥ'āb-ı ğafletde perīşān-ḥaldür Emnī ḳuluñ
Feyz-i iḥsānuñla yā Rab ḳıl anı bīdār-ı hū

Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün**Müctes . . - - / . . - - / . . - - / . . -**

1. Felekde sen gibi bir mihr-i bī-zevāli ola
Revā mı her bütüñ 'uşşāḳ-ı bī-mecāli ola
2. Olur mı kebk-i dile dām-ı kāküli var iken
Nuḳuş-ı mekr ile dāne ribāyı ḥāli ola

¹⁸⁷ Bu şiir Nuruosmaniye Kütüphanesine kayıtlı 4965 nolu mecmuanın 78^a sayfasında yer almaktadır.

3. O mäh-1 bedre beyân-1 merâm mümkün mi
Ḥabîbinî mûca-nümâ-yı ser-hilâli ola

4. Cihânda tâb-1 °aṭş neydügin bilür mi °aceb
O teşne kim leb-i lâlûñ gibi zülâli ola

39^b

5. Bekâm olur bu çemende bekâm Emnî o kim
Yanınca tâze nihâlân-1 bî-miṣâli ola

45

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Göñül mir'âtı kim şad-pâredür seng-i felâketle
Temâşgâhı olsa kâş bir pâre bu hâletle
2. Hezâr-âsâ derünüm hâr hâr-1 ğamla hûn oldı
Ferâh-yâb olmasun mı bâğ-1 dil bir gül kıyâfetle
3. O gül-pîrehenüñ teşrîfin itdi müjde bād-1 şubḥ
Mu°aṭṭardur dimâğ-1 cânımız bûy-1 beşâretle
4. Taşavvur idemem tâb-âver-i qurb olmağa kaç°â
Nazâr-bâzı ne mümkün mihr-i gerdün-1 melâḥetle
5. Niyâz-1 °aşıq-1 hâlet fezâ-yı hüsn-i hûbdur
Bunı münkir mi ol nâzende envâ°-1 letâfetle
6. Tılsım itdüm der-i cennet-i tâb-1 yâre ta°vîzi
Raḳîb-i dîv-i maṭrûd-1 ebed oldı kerâmetle

7. Be-kefdür hânümân t̄âat-i çil-sâle-i Emnî
Bugün haşr olsa ger bî-va^cd-i ferdâ ol kıyâmetle

46

Mef°ülü mefâ°lü mefâ°lü fe°ülün

Hezec - - . / . - - . / . - - . / . - -

1. Meyl itdi gönül bir meh-i hırşîd-i tırâze
Şimden geru müntemi çeker süz u güdâze
2. Ser halka-i perrân tarîkat geçünürken
Tıfl-ı dili gönderdi debistân-ı mecâze
3. Mestâne-i nâz olsada hünîn nigâhı
°Uşşâka ya ruşsat mı virür °arz-ı niyâze
4. Ahvâl-i perîşân mı takrîr ne mümkün
Ol dilber-i °aşık-keş-i agyâr-ı nüvâze
5. Görünse sezâ mertebe-i sühre berâber
Rindân-ı °Irâka yine bu güfte-i tâze

40^a

47

Fe°ilâtün mefâ°ilün fe°ilün

Hafif . . - - / . - - - / . . -

1. Açıl ey gönca bülbül-i heste
Düşdi âgüş-ı hâre dembeste

2. Yok rehā oldı çün °alāka-i dil
Halka-i zülf-i yāre peyveste
3. Hufte buldı o çeşm-i mesti bugün
Başladı cevre çarh-ı āheste

48

Fe'ilatün fe'ilatün fe'ilatün fe'ilün

Remel . . . - / . . . - / . . . - / . . -

1. Aldı dil murğın o meh şīve ü ra°nālīkla
Beni teşhīr-i cihān eyledi rüsvālīkla
2. Ger hezār olsa katīl-i ğam-ı hicrānı anuñ
Bir nefesde ider ihyā anı güyālīkla
3. İtdi tārāc o şanem naqd-i şikesi dilden
O revişlerle o tarz ile o ğarrālīkla
4. Görse āġūş-ı hayālimde ger o şuhı felek
Devr ider āyinede benden sitem-ārālīkla
5. El çeküp cümle °alāyīkdan olup āzāde
Emnī-yi ğam-zede kaldı yine tenhālīkla

Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün**Müctes . . . - / . . . - / . . . - / . . -**

1. Qalur mı dil-i sitem diler bāde gitdükçe
O şūha tev'em olur mı kazāda gitdükçe
2. Firāq-ı yār ile dembeste kalmasun dil-i zār
Der-i vişāl olur (- -)¹⁸⁸ güşāde gitdükçe
3. Fütāde-gān-ı cevānāne hāde eylerken
O naḥl-i işveye oldum fütāde gitdükçe
4. İrişdi va'de-i vuşlat dil intizār-ı vefā
Tekāsül ider o meh-veş vefāda gitdükçe
5. Giçürdi ömri ḥayāl-i nigār ile Emnī
Gezer raqīp ile ol meh şafāda gitdükçe

40^b**Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün****Müctes . . . - / . . . - / . . . - / . . -**

1. Devā-yı l'al-i lebī derd-nāke yaklaşdı
O Ğsā dem yine mürd-i helāke yaklaşdı

¹⁸⁸ Aradaki iki heceli kelime silindiği için okunamamıştır.¹⁸⁹ Bu şiir Nuruosmaniye Kütüphanesine kayıtlı 4965 nolu mecmuanın 128^b sayfasında yer almaktadır.

2. Tağıldı leşker-i nāzı o şāha fitne gerek
Meger ki ceyš-i haṭı rūy-ı pāke yaqlaşdı
3. Tuylu teşne-i keyf-i mül idügi zāhid
Varınca bāga hemān berg-i tā ke yaqlaşdı
4. Ğazabla tıĝ-i be-kef ebrūvān ise pür çın
Meded o hūmı dil çāk çāke yaqlaşdı
5. İrince Emnī-yi zāre selāmı ol şūhuñ
Tevāzu^c itdi o deñlü ki hāke yaqlaşdı

51

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Göñül bir dāhı meyl-i şāhe-i mekkāre eyler mi
Hevā-yı ıışk ile cān u dili āvāre eyler mi
2. °Aceb dil-ḥasteyem ālām-ı hicrāndan felek şimdi
Vişāl-i yār ile verd-i firāqa çāre eyler mi
3. Teĝāfül tābuñı gāhıce luṭf ile niĝāh itsün
Cefā ü cevri ol mihr ü bekā hem-vāre eyler mi
4. Göñül mir'ātını sād-pāre kıldum seng-i ḥasretle
Gelüp hāl-i dilüm ol fitne ger nezzāre eyler mi
5. Tesellī-yāb olur mı künc-i ĝamde ḥātırüm Emnī
Baña itdüklerin bilsem °aceb āĝyāre eyler mi

Fe'ilatün fe'ilatün fe'ilatün fe'ilün**Remel . . . - / . . . - / . . . - / . . -**

1. Çeşmi gâret ideli şabr ile ārāmımızı
Teşneyüz görmege ol şūh-ı dil-ārāmımızı
2. Gördi çün mâyil-i hūrşid ü şāndur dil-i zār
Pāyimāl itdi felek kevkebe-i nā-maḥremi
3. Neş'e baḥş olmadı sākī dile āb-ı engūr
Eyle şahbā-yı ḥaḳīḳātle tolu cāmımızı

41^a

4. Ye's ile dil o kadar mütteḥidü'l-eczā kim
Şimdi maḥrūm-ı vuşlat bilürüz kāmımızı
5. Ser-nüvişt olmadı çün feyz-i şafā rüz-ı ezel
Emnī tebdil-i neşāt itmezüz ālāmımızı

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün**Hezec . . . - / . . . - / . . . - / . . . -**

1. Ḥayāl-i çeşm-i mestüñ eāşıka ḥ'ābı unutturdu
Mezāk-ı la'l-i rengīnūñ mey-i nābı unutturdu
2. Cihānı garḳa-i ḥūn-āb ider birgün ḥazer ey şūh
Ḥurūş-ı eşk-i çeşmi cūş-ı seylābı unutturdu

3. Süzildi şāh-bāz-ı ğamzesi kebk-i dile Emnī
Belā-yı dāmı vü hem çeng-i ıķābı unutturdı

54

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Maṭla°-ı hūrşīd-i esmā itdi Mevlā gönlümi
Merci°-i esrār-ı ĩmā itdi Mevlā gönlümi
2. Eyleyüp na°ş-ı ĩsā mey-i mecāzīden tehī
Maḡzen-i esmā-yı ḡüsnī itdi Mevlā gönlümi
3. Tīre reng idi süveydā-yı şeb-i tārīk-veş
Nūr-ı şubḡ-āsā hüveydā itdi Mevlā gönlümi
4. Ğonca gibi ḡārḡār-ı ğuşşadan pür pīç idi
Bir gül-i sad-berg idüp vā itdi Mevlā gönlümi
5. ḡānūman-sūz-ı sivā olsam °aceb mi Emniyā
Mālik-i envā°-ı kālā itdi Mevlā gönlümi

55

Mef°ülü mefā°lü mefā°lün fā

Rubā°ī - - . / . - - . / . - - - / -

Bu bezmde kim ğāhīcesāz ister dil

Hep naġme-i cān-sūz ḡicāz ister dil

Yol bulmağ için haqı̇kate haq bu kim

Bir taze şanem ışık-ı mecāz ister dil

41^b

56

Mef^ulü mefāⁱlün mef^ulü fe^ul

Ahreb - - . / . - - - / - - . / . -

Güftem ki lebet bī-ḥāl dāred nemeki

Güftā ki zi vey bī-ḥaber tā nemeki

Güftem ki gül-i ruḥat zi çe nemnāk-est

Güftā ki zi tāb nigeHet şod nemeki

57

Mef^ulü mefāⁱlün mefāⁱlün fā

Ahreb - - . / . - - - / . - - - / -

Der ḥāne-i mā mehī netābed bāri

Çün hāle bi-girdeş-i neşeved ađyāri

Efsūs ki gül neçidem ez ravza-i zevk

Her gonçe ki řod řiküfte bā ū hāri

58

Mef'ülü mefā'ilün mefā'ilün fā

Ahreb - - ./ . - - ./ . - - - / -

Ṭay mīşevēd īn rāh-ı bī-kāmēm āhir

Her çı talebem şevēd bī-kāmēm āhir

Men nahıl-i nihāl-i tu besī perverdem

Sīb-i zekīnet resed bī-kāmēm āhir

59

Mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

Hezec - - ./ . - - ./ . - - ./ . - -

Bu nāz-ı reviş dilber-i mağrūr kimüñdür

Bu gānzeleri bā'ış-i şad şūr kimüñdür

La'ı ü düri vīrāneñde-i ıışkı şen eyler

Bilsüñ ki bu gencīne-i ma'cūr kimüñdür

60

Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

Müctes . - - ./ . - - - / . - - - / . - -

1. Ümīd-i la'ı ile tā kuhsāra dek giderüz

Reh-i talebde o şīrīn-kāra dek giderüz

Ṭarīḳ-i kūh-ken-i nām-dāra dek giderüz
Hevā-yı ʿışḳla uyup kūy-ı yāra dek giderüz
Nesīm-i şubḩa refiḳuz bahāra dek giderüz

42^a

2. Şarāb-ı ʿışḳ olalı neş'e baḩş şūr u şegaf
Dil itdi māye-i ʿaḳl u şuʿūrı cümle telef
Ne ḳayd-ı rāḩ ile ne zād-ı reh ne āb u ʿalef
Palās-pāre-i rindī be-düş u kāse be-kef
Zekāt-ı mey virilür bir diyāra dek giderüz
3. Felek çü var ü diyārumda itmedi mesrūr
Ne ārzū-yı tecemmül ne fikr-dār u ḳuşur
ʿAceb mi eyler isem ʿazm-ı rāḩ-ı devrā devr
İderse ḳand lebi ḩāṭır-ı mezāḩa ḩuṭūr
Diyār-ı Mışr degül Ḵandehāra dek giderüz
4. Revā mı vaşl-ı dil-ārādan olalım nā-kām
Bu derd-i firḩate yok mı nihāyet ü encām
O ḩod pendüm eger itmez ise baḩş merām
Virüp tezelzül-i manşurı ṫāḳ-ı ʿarşa temām
ḩudā ḩudā diyerek pāy-dāra dek giderüz
5. Ne mazḩar-ı nigeḩ-i luṫfi oldı cānānuñ
Ne yār cevrine ṫāḳat götürdi devrānuñ
ʿAceb şikāyeti var Emnī-yi perīşānuñ

Felek girerse kef-i Nā'iliye dāmānuñ

Senüñle maḥkeme-i Kirdgāra dek giderüz

DİVÂN DIŞINDA TESPİT EDİLEN ŞİİRLER

61¹⁹⁰

Fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün

Remel . . . - / . . . - / . . . - / . . -

1. Yârı açtım açıl ey gönca dehânım diyerek
Gül-di gül ey gül-i gülzâr-ı cihânım diyerek
Bendeñüm ey şeh-i hûbân-ı zamânım diyerek
Biricik °arz ideyüm râz-ı nihânım diyerek
Bezme geldi güle ey serv-i revânım diyerek
2. Âh bir kerre miyânımı alub âgûşa
Başlasam ol leb-i şîrîn ile °ayş ü nûşa
İrişüb nuţk-ı revânbağş hemân-dem gûşa
Şu°le-i âteş-i süzân gibi gelsem cûşa
Sîneye çeksem o sîmîn-teni cânım diyerek
3. Pâyine bâri bu taqrîb ile düşsem yâruñ
Reh-i °ışkıında idüp terkini nâm ü °âruñ
Bağ tabîbim disem aḥvâline ben bîmâruñ
Hâline eyle teraḥḥum bu zaîf ü zâruñ
Kalmadı âh meded tâb ü tüvânım diyerek

¹⁹⁰ Dîvân nüshasında bulunmayan bu şiir Millet Yazma Eser Kütüphanesi Ali Emîrî Manzum 556 kayıtlı (AEMNZ566) numaralı mecmuanın 212^a-212^b sayfalarında yer almaktadır.

4. H̄aṭ ber-āverde olan tāze dem-i vuşlatda
Dīdeyi şevḳ-i ğam-ālūd ile ḳor ḥayretde
Niçe şīrīn maḳālāt ile bu ḥāletde
°Āşıḳa bezm-i maḥabbetde dem-i °işretdür
Başḳa bir zevḳ virür geḫti zamānım diyerek

5. Yār söyletdi baña bu ğazeli ey Nābī
Pür şafā itmek için yine dil-i aḥbābı
İtdirüb şubḥa dek Emnī baña terk-i ḥvābı
Bülbül itdi beni güyā o gül-i şādābı
Söyleye söyleye ey tāze zebānım diyerek

62¹⁹¹

Mef'ülü mef'ailün feülün

Hezec - - . / . - . - / . - -

1. Ben tā ezeli tebāh-1 °ışḳam
Tā'ir be-hevā giyāh-1 °ışḳam
Ben bende-i luṭf-ḥvāh-1 °ışḳam
Fermānber-i pādişāh-1 °ışḳam
Kār āver-i kārgāh-1 °ışḳam

---

¹⁹¹ Dīvān nüshasında bulunmayan bu şiir Millet Yazma Eser Kütüphanesi Ali Emîrî Manzum 556 kayıtlı (AEMNZ566) numaralı mecmuanın 226^a-226^b sayfalarında yer almaktadır.

2. Bir ʿāşık-ı dil-figār ü zāram
Bir bülbül-i gül-ʿizār-ı yāram
Geşt itmede deşti Kays vāram
Āzāde-i bār-ı neng ü ʿāram
Çābük-rev-i şāhrāh-ı ʿışkam

3. Çün kim beni itdi mest ü evkār
Bihūşi-i nazre-i ruḥ-ı yār
İtdüm pes o demde çār ü nāçār
Taḫvāya vü zühde tevbe şad bār
Tā mürtekib-i günāh-ı ʿışkam

4. Cevr-i felek-i ğam iktizādan
Şādī vü sürür-ı dil rızādan
Efkār-ı muḥāl-i ğam fezādan
Āzār-ı hevādiş-i każādan
Āsūde dil-i penāh-ı ʿışkam

5. Kānūn-ı dil oldı nār māya
İrgürdi şirārını hevāya
Hemrāh idüp anı ben sabāya
Her demde cihān-ı māsivāya
Sūziş dih-i nār-ı āh-ı ʿışkam

6. Ol şāha ger ʿarz-ı hāl idersem
Dergāhına rūymāl idersem
Luṭfiyle nigeh ḥayāl idersem
Bir ḥātıra-i vişāl idersem
Biñ şerm ile özr ḥʿāh-ı ʿışķam

7. Emnī severim o bī-vefāyı
İtse ne ķadar baña cefāyı
Bīgāne idüp dile ʿanāyı
Olmam ḥired āşinā Ğināyı
Fermānber-i pādişāh-ı ʿışķam

63¹⁹²

Mefʿülü fāʿilātü mefāʿilü fāʿilün

Muzārī - - ./ - . - . / . - - . / - . -

1. Esbāb-ı ḥüsnden leb-i cānāne ķāniʿ ol
Bu gülşen içre bir gül-i ḥandāna ķāniʿ ol
2. Çekme şarāb-ı bezm-i şafānuñ ḥumārını
Ser-çeşme-i cigerden aķan ķana ķāniʿ ol
3. Olmaz şarāb-ı lem-yezeli herkese naşīb
Ey Hızr teşne çeşme-i ḥayvāna ķāniʿ ol

¹⁹² Dîvân'ında bulunmayan bu şiir Nuruosmaniye Kütüphanesine kayıtlı 4965 numaralı mecmuanın 79^b sayfasında yer almaktadır.

4. Elbette āh rām ider ol serv-i serkeşi
Sen ey sirişk buse-i dāmāna kāni° ol
5. Hırşid-i şubh u vuşlat-ı ümmidle Emniyā
Hem-vāre zulmet-i şeb hicrāna kāni° ol

SÖZLÜK

-A-

āferīnende (f.sf.) : yaratıcı
ahbār (a.i.) : haber
akdem (a.sf.) : en başta gelen
a°lem (a.sf.) : âlim
āmīrz-gār (f.b.i.) : affeden Tanrı
ārā (a.i.) : fikirler
āsiyāb (f.i.) : değirmen
āsūde (f.sf.) : rahat
a°yān (a.i.) : ileri gelen kimseler
°āzim (a.sf.) : kesin karar veren

-B-

bā°is (a.sf.) : sebep
bār-āver (f.b.sf.) : meyva veren
behā (a.sf.) : güzellik, zerafet
behbūd (f.i.) : sağlık, sıhhat
behre (f.i.) : hisse, pay
bender (a.i.) : ticaret yeri
berīd (a.i.) : haberci
berīn (f.sf.) : pek yüce
berūmend (f.s.) : taze
beyābān (f.i.) : çöl
bī-kes (f.sf.) : kimsesiz

-C-

cālī (a.sf.) : parlayan
ceyş (a.i.) : asker
cezr (a.i.) : alçalma
cihangīr (f.i.) : büyük hükümdar
cihāniyān (f.b.i.) : dünya halkı

-D-

dād-hāh (f.b.sf.) : adalet isteyen
dāğdār (f.sf.) : çok üzgün
dā°iye (a.i.) : istek
debistān (f.i.) : mektep
devvār (a.sf.) : çok dönen
dīl-nişīn (f.b.sf.) : gönülde yer tutan
dirīg (f.i.) : eyvah
dūn (a.sf.) : alçak
düşvār (f.sf.) : zor, güç
düzd-āne (f.zf.) : hırsız gibi

-E-

efzūn-ter (f.b.sf.) : daha çok, daha fazla
engūr (f.i.) : üzüm
eşher (a.sf.) : meşhur
etibbā (a.i.c.) : tabibler

eyvān (f.i.) : kemerli büyük bina

ezkiyā (a.i.) : saf temiz kimseler

-F-

ferāh-efzā (f.b.sf.) : ferah attıran

ferīd (a.sf.) : eşsiz, tek

ferzāne (f.sf.) : ālim

fīsebīlillāh (a.zf.) : Allah'ın rızasını elde etmek için hiçbir karşılık beklemeden

fitnat (a.i.) : zihin açıklığı

fikret (a.i.) : düşünce

firībende (f.sf.) : aldanmış

firkat (a.i.) : ayrılık

fütāde (f.sf.) : tutkun

-G-

gāhice (f.zf.) : bazen

gāret (a.i.) : akın

geşt (f.i.) : gezme

giryē (f.i.) : göz yaşı

gulūvv (a.i.) : haddini aşma

güdāz (f.i.) : yanma, erime

güşāde (f.sf.) : açılmış

-H-

hākister (f.i.) : kül

hālī (a.sf.) : تنها boş, sahipsiz yer

hallāl (a.s.) : halleden, çözen

hān-kāh (a.i.) : tekke

hānümān (f.i.) : ev, bark

harīdār (f.i.) : alıcı, müşteri

hatar (a.i.) : tehlike

hemān-dem (f.b.zf.) : hemen

hem-vāre (f.zf.) : daima

hūrām (f.i.) : salına salına gidiş

huftē (f.sf.) : yatmış, uyumuş

hüveydā (f.sf.) : belli, aşikar

-İ-

imtizāc (a.i.) : iyi geçinme

inharīf (a.i.) : doğru yoldan çıkma

inkisār (a.i.) : gücenme

istiğnā (a.i.) : nazlanma

i'ctiyād (a.i.) : adet edinme

i'zām (a.s.) : büyükler, ulular

-K-

kagaz (f.i.) : kağıt

kāh (f.i.) : köşk

kāmūrān (f.sf.) : murādına ermiş

kārdān (f.b.sf.) : iş bilir

kat'ā (a.zf.) : asla, hiçbir zaman

kebk (f.i.) : keklik

key (f.zf.) : ne zaman

kīne-cū (f.b.sf.) : öc almaya çalışan

Kirdgār (f.b.i.) : Allah

kīse (a.i.) : para kesesi

kūşiş (f.i.) : çalışma

kūdūret (a.i.) : gam, tasa

küstāhī (f.i.) : küstahlık

-L-

lem-yezel (a.sf.) : yok olmaz, baki

lücce (a.i.) : deniz

-M-

ma°ālī (a.i.) : şerefler

mā-fi'l-bāl (a.i.) : gönüldeki şey

matrūd (a.sf.) : kovulmuş

māye (f.i.) : asıl, esas

medd (a.i.) : deniz veya nehir sularının yükseldiği devre

melzūm (a.i.) : lüzumlu kılınma

menāsik (a.i.) : ibadet yerleri

menkābet (a.i.c.) : hikayeler

metāli (a.i.) : doğacak yer

mev°ize (a.i.) : öğüt

mevlūd (a.sf.) : doğmuş

mezālim (a.i.c.) : zulümler

muhlis (a.i.) : samimi

mukbil (f.sf.) : ikballi

mū-miyān (f.sf.) : beli kıl gibi ince olan güzel

mutayyeb (a.sf.) : mutlu edilmiş

muttali° (a.sf.) : bir işi haber almış olan

müdekkik (a.sf.) : tetkik eden

mülūkāne (f.sf.) : Hükümdarlara yakışır tarzda

münşerih (a.sf.) : gönlü ferah olan

müphem (a.sf.) : ne olduğu açıkça anlaşılmayan

-N-

nāb (f.sf.) : katıksız, saf

nādān (f.i.) : cahil

nā-geh (f.b.sf.) : vakitsiz, ansızın

nālān (f.sf.) : inleyen

nātüvān (f.sf.) : güçsüz

nazīr (a.sf.) : benzer

nesh (a.i.) : hükmünü ortadan kaldırma

nevā (f.i.) : nağme, âhenk

nezdik (f.sf.) : yakın

nezzāre (a.i.) : bakış

ni°am (a.i.c.) : nimetler

nigāh (f.i.) : bakış

nīm (f.sf.) : yarı

nümāyān (f.sf.) : görünen

nüvīd (f.i.) : iyi haber

-P-

pend (f.i.) : nasihat

perrān (f.sf.) : uçan uçucu

pervāz (f.i.) : uçma

peyk (f.sf.) : gibi

peyrev (f.i.) : arkasından giden

peyveste (f.sf.) : ulaşılmış

pūyān (f.sf.) : koşan

-R-

rāh (a.i.) : şarap

rahīs (a.sf.) : ucuz

rāz (f.i.) : sır
rāz-dār (f.b.sf.) : sır tutan
reh (f.i.) : yol
rehā (f.i.) : kurtulma, kurtuluş
reh-nemūn (f.i.) : rehber, kılavuz
reviş (f.i.) : yürüyüş
revnāk (a.i.) : parlak
revzen (a.sf.) : pencere
rig (f.i.) : toz, kum
riyāz (a.i.c.) : bahçeler
rū-be-rū (f.b.sf.) : yüz yüze
rū-nūma (f.b.sf.) : yüz gösteren
rübūde (f.sf.) : kapılmış

-S-

sayyād (a.i.) : avcı
ser-āgāz (f.i.) : başlama
ser-efrāz (f.b.sf.) : başını yukarı kaldıran
ser-germ (f.b.s) : kızgın
seylāb (a.i.) : sel suyu
sıklet (a.i.) : ağırlık, yük
sūzān (f.s.) : yakıcı
sūziř (f.i.) : içi yanma

-ř-

řebāne (f.s.) : geceye ait
řehsüvār (f.i.) : usta binici
řerār (a.i.) : kıvılcım
řetāret (a.i.) : sevinç, neşe
şikenc (f.i.) : büküm

řitāb (f.i.) : acele
řū^cle (a.i.) : ateř
řükūfe (f.i.) : çiçek

-T-

ta^cab (a.i.) : meşakket
tab^c (a.i.) : tabiat, huy
tāb (f.i.) : hararet
tahrīr (a.i.) : yazma
tārīk (f.s.) : karanlık
tatvīl (a.i.) : uzatma
tebřīr (a.i.) : müjde verme
tefrīh (a.s.) : ferahlandırma
tehī (f.s.) : boşuna
tena^cum (a.i.) : nimet içinde bulunma
teşviş (a.i.) : karıştırmak
tevaffuk (a.i.) : başarı elde etme
tezkār (a.i.) : hatırlama, anma
tıynet (a.i.) : fitrat

-U-

ukūd (a.i.c.) : akitler

-V-

vālā (f.s.) : yüce, yüksek
veġa (a.i.) : gürültü patırdı
verā (a.i.) : arka, geri

-Y-

yārān (f.i.c.) : dostlar

-Z-

zer-feřān (f.b.s.) : altın saçıcı
zünnār-bend (f.b.s.) : zünnar baġlamıř

YAZMA NÜSHANIN FOTOKOPİSİ

EMNÎ DÎVÂNİ

EMNÎ BURNAZ MEDMED AĞA

Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi

Yazma Bağışlar Bölümü

Demirbaş No: 06919-002

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله الذي هدانا لهذا
الذي كنا لنهتدي لولا
هدايتنا ربنا العليم
الحمد لله الذي هدانا لهذا
الذي كنا لنهتدي لولا
هدايتنا ربنا العليم

دوان امني دوان طيب

GRAND
MUSEUM
OF
ISTANBUL

1

ای خاتم ابدی شمع فردا
دلر و ده عصیاندر امنی بند

و می جان همانان حبیب دوبر
قل روز جزا شفا و حکم ای

2

شهادت سلیمان زمان اول قطب
انی باب عشق حروف و حکم ابدی
اگر چه حجت شما و اصل اول
شب تاریک اسطفت ماتم اولوت
بوسه ز شکر کربان کاین سر خلیه
طلوع ابدی زای بر دن روم عالی
شهنشاه زمان شریان سلطان
ملوکانه حرام اید توجه ای یک
بچوب عفت صفت اسوده اولدی

فنا اقلیمی ز کاین ابدی شاه جهان
شهادت سلیمان زمان اول قطب
ولی اخبار فتوی باعث جزا
جویم محترم خدامت کار فغان
نیم لطف ز دانی لودم فرود
جنانه تاب سوزنی کویا ز رفتان اول
سر سلطنت ستمینه دولتله روان
او کچو پیک آساجله جاوه ایل دیوان
اوشهبازده سعادت تخم کویا شیبان

سرازار

سر افراز اولدیر اعلا و اونا بیست	تن پرور دنیا به سما نازده جان اولد
او دهم ال قالد رب غرات سلانه عا	بو مستحسن کلامی خلق اچنده و استا
یا زو صید عظیم است شسر وار لوق	کروه سینه ساکنه خطی مسالده جان
نه سوز کیم وصفات پاک ایچون ایدیم	بمانا صفحہ کاغذ و خطم زینت بیان اولد
خدیو اشهر یار و و راجد و عطا مکره	بنم کی بیخچه پیکس کد ال کاکمران اولد
بنی ده بهر و یا ایت فیض احسان حکام	که احسان کرم رسم ملوک جهان
کلام ختم قل امنی و عابد او شام	دوام دولت عمری غای از جهان
خداوند او شاهی خط خطی هر خط در	کز بد و پادشاه دولت عثمان اولد
بزاران شونده انکار بر بنده دو سوب	بود او دیده خیال و داخلی فک به معنائ

کلیوب ایکی سروش خوشش او ایازدی بو مارنجه
 جلوس خان احمد مایه امن امان اولد

کل صدرک دول نخل بر و مند معنا	منظر فیض منایات خدای عالم
منفر شود کران یعنی که عبود الوان	اولدر زیندر داد و ستد صخره
جنس جوهرده کمال دوز و فوج	دانش و عقلنه تحسین ایدر نسا

ست مقبول استنبول سلیمانیه
 الدمی بر خانه مرغوب رفیع ارکان
 طراز اخر له بناسن دخی تجدید
 جمله بزور مری دریایه خضر ایله
 دفع خزن ایلر اکانارل اولن
 صدف خاطر می اولما دی او دریا
 انسیبا ایلملم در که مولایه نیان
 مقبل عالم اوله دولت شرفه ملک

مکت ایچون اولمشید می مقصدا
 نه بها و رودی ایسه دیه خصص
 درود یو ایزن ایدوب یوزر زله
 کاخی دده اولسه بر ماه لقادن
 نغدر عسکه مکه رایسه اجم
 بر نفس در حقیقتله وفادن
 خانه سعد و صوفی تر اوله اقل
 اولسه بیچ تنهی کبسه رمالا یله

کوروب اول جای صفا بخشیدیم
 قصر و الافرح انزه او مقام عالی

ماک خلق کریم و دپسند اکرنا
 کار بازار عقودی حله خلاق اول
 اسپین بازوی همان پادشاه راز
 رزم ارای علی نام معالی منقبت
 شش حباتی عالمی دور ایلیتور کار

زبد اعیان شهر نامه
 انی مفتاح کلید عقل قلبش کوپا
 شهر پرزب حقیقت معدن مهر
 شیره مضار شجاعت رستم روزو
 مرکز ارض مقدس مسکن اولد جمل

نقش

نفس آتوب باحوال عالمین یعنی اولدیم	دار دنیا کسب باقی و کلد روز آ
بر اثر بنیادنی سر مایه عقبا ساو	سعی ایدوب یابدی بو بنده رده
اصل وضعی دلنشین سمنت زمینی مر	کاخ و ایوانی کوزل هر روزنی عا
بیل اساکت ایدرکن غنچه تاریخ	روضه افکار طبع کل غایبی آ

یازدی بو مصراع معمار هنر دیوارینه
 قصر نازک طاق ایوانی بلند و دلگشا

5

نم شرح ریاض ذوق اکین جمعیت مارا	زند سر افرازی ایددی میللا اولو کویا
قدم غنچه ایدر تیشه ایلدوبت	شطار تک حسنی به نوال ایددی ابر
بو شو قیلدیلار اولندی که سر جویبارا	ایدر لرسال مولودنی بر مصراع اید
چمه غنچه ای قافی کورت امنی ایلدنی	که مرغ خوشنمای سال تاریخ ایدر ل

چغوب بر شاهباز اوج معنا یازدی تاریخین
 نهال احمدی بار آور عمر ایلدیه مویلے

6

کریم لم یزل حشاق آفاق
 ایدوب توفیقین اهل دنیته هم

نقله می برد دستور اکرم	شده صادق سلیمان زمانه
وزیر کاروان حلال مبهم	ستی فخر عالم مصطفی نام
کمال علم ایلدانا و اسم	فنون عدل و انصاف کفریه
مهم ایتدی قوامرند ان قدم	مظالم نیستی هر مملکت و
مطیبت اولدی جمله خلق عالم	اولوب آواز در عدلی جهان
دل نیای تشویش ایلد درم	بجویم دشمن دین اطمینکن
جماد زنی سجیل الله جاندم	خده من نیت ایلد عازم اولد
اکا پنجه ملاعی قلده منضم	اکوب نیش و بلغرادی عدون
سرور ایتدی جهان رفیع اولدی	ایر پنجه مرده سر حد عراقه

ایدی تاریخ سال فتحی امنی
نوید منتهج ایلد شاد اولدی عالم

7

منظیر فیض عنایا حسد ای ازلی	معدن فطنت بو عقل فلما طون کردا
حسن تدبیری ایلد با تدری عنایت	کتبی ای هنر آیین سر با شایم
کوروی مرآت ضمیر نده بنسار	کور مدس فحوت اولان اولادی بخوبی

افنده

اوسینده د عالم کر مندین تکرار
بر خلف ایله دی احسان کوله املک بده
غور و فرستده معر ابده محمد و منی
بار و ر اوله بو کوشنده و نه مال

بر کینه دیدی تاریخ د عاسن امنی
مقبول عالم اوله دولت علم ایله علی

8

منع روجی عرشه پرواز ایله
سال تاریخ و لغاتین خوشن سلو
ناله وورد بقا دن رایج
مصطفایه او قین بر ناخته

9

ذوقیا نظم بی شکاک ده
یوقدک کی مصراع موزون
تعمیرت بیله مادم مطالعه ده
دفتر نظمکی زاکت ایله
کورده ک حسن شعری ذره قدر
بانغ دیوانک اچره سرباسه
مطلع ابر و انک اوله مکر
با قسبه رشاعه مدقق اکر
برادای جکر نشین بولافر
یاد قل لازم ایله ملزومی
تا اوله کفته های زینک

تیر مرثکان جشکه بکر ز
ایله هم ضبط پستد او جز
رخ الک کبی صفا کستر

خون دل ن طولو ایکی عسکر	اولا چشم بر خمار و کرک
لب لعلک مثالی قند استر	ایتمه طوطی و شش کلامی نیده
هر سحر چین کاکلده کرک	دل بوسودای بر طرف ایدر
اول بووادیدد انلر و بر	مویسانک صور رسه کر غساق
ویرا ویدد لدر نهانی خبر	یعنی کیم دخمه رنسا مکدن
شربت و صاسکله دفع کدر	ایتمه برک بوتشند زوقت
روفا و در جمله مشکلات بنر	اولور آییند رضمیر کدر
صانه کلمه ایچوندر ای لبر	سکا ذوقی قود قدری مخلص
مخالصکله بقیه مقطعکدن اگر	ذوقی تحریک ایدر سوزک فلز

شاع اولوق دیدر سکا الحاصل

ایت بو منظومه و نام از بر

10

بارک نگاهه خون دل و جانده پستلا	ماغخ نگاهه خونی جانانه پستلا
سرواده زار قمری نالانه پستلا	قمری باغ بند و کردن بطور
پروانه نوراتش سوزانه پستلا	سرواده کی مهر و وفا آستیا

نشان

رندان نشاط جامی اید را ز زود مدام ز یاد کسر خاطر ندانید پستلا

ووری و غریب استی تمام ابدی بر

اولسق عجمی الفت یارانه پستلا

11 مرام او زرد و نوبه فرشتان فرخ کرا اولسه کردش دوار سپاس فرخ

هموم ابل ابدی مضطرب ایدر رو کیم اولسه دهرده بر خطه کامیاب فرخ

صوکی خنار اید بیداری کسای کلا اولسه ای دل شوریده و خجای فرخ

نظاره رخ تفریح جان با عیش نسیم آهم ایدر زلفی نقاب فرخ

مدام فوجتده مشعور در استی منی

صورتی ساقی و صلت اکا شراب فرخ

12 اول لبی حسن شوخ که چکانه زرد بنوی صفت عاشقی دیوانه زرد

سرگرم اولای عشق ز رخ جگر مرگان ارک بر بر می ستان زرد

بر جنبش صد غمیده خردون افزون حیران اولایم قد که جانانه زرد

و انابید و نادانید و پامال غم زرد زن در کبی دنیا کبی مردانه زرد

اجبابه پریشان کور بنور ظاهرا منی

دقتله با قسده نیه مشرزانه روشدر

13
در
کرا نسیب با غم و یک نایب اولو
بوازینج سر انجم طبعون
باز نسیب اگر غمغمای از اول
زایسخ با حق حقیقت اول
بجو او بوس کوشش مجاز اول

14

کلهای باغ حله رخ دلبرد در	بوی بهشت کا کل سبزه در
خورشید و ماه سیرت اول وقت	هر صبح و شام روزن با هم در
زها و سنک غنچه فرهاد عشق	شول جلوه ارکه شوخک شیرین
آید شد های خیال نه منع آید	مادام کاشیا عشق سرمد

هر نام محاکم آید هم بود قایم

اوصاف حسنی امسی تمام از بر بند دور

کل مندرند و خط غنچه	15 اولدی رونق و کل کلزار
حسنی کله مسته لطافت	نخل کله زنبال کله
کل صبرک باغ بخت	غنچه ناسکنته لب یا
داغله کل کل ابتدای سنه	ازش اشقیاق کل خلسه

دور کله در مدام امسی قبل

کل و غله صفای باغ بها

کل ای برید سبک سیراردن خیر	16 او شوخ عشوه کرد و پسته از دهن
اچلیدی عجب باغ غنچه لری	چمنده نمنه آه هزاردن خیر
آچرمی باد سبانا کاکل بار	مشام جان او خوش روز کار

حسن

کاه

کجا و ز اطله عالمی حبش خطه نه
 یه شاه حسنا شو یکا ردن نه
 تمام ایتدی بی دور غیبت دور
 نوید غیر می خودار و دیار دن نه
 در بنج لبه فرقه ه قالدی فلک
 اسرمی باد موافق کت ردن نه

نیاز نیم شب و کریمه حس راینه

مؤثر اولدی می آه و زاردن نه خبر

17
 رکنی رخساره سیمین ز قنی کور
 نه باغده دور دتری نه یاسنی کور
 مرآت دلی ز تک کده ورینه اید بو
 صفو نله دور و نکلده نمایان اولانی کور
 هر چمنک اولمه فرامنده حسنی
 چوق مهورتی محو ایتدی بودر کهنی
 ایام کرانمایه عمری مکتف ایتد
 بی مایه بو بندر ده تجارت اید کور
 هر دولک ایدوب آصف فیضان
 وادی حقیقت و ادای سخنی کور
 هر لفظی ورمو غطف در کوشش یقین
 جان سه منه آل واریسه در کله

اسنی در معنیالی تعب سر دیره مر سن

بی خارجی کلمه پنجه سخن جینی کور

18
 دلابهار امل صانه رایگان آچور
 هزار ناله ایدر عشق لانه انان آچور
 فلک بو زنده سیرایت او ماده
 که کیف باوه دن ارتز جها جها

اچکده کتک دزیرین چوزسه سینه مار
کرده اهل دل صان در رضا آبلو
دیده شکوفه امیدی با صبح آچیز
سیم آه سحر دن اوده همان آ
جملو

نیکو نخله پریش ن ایسه دل امنی

مشا هرچ خوب اولسه اول زمان آ
جملو

19 اولدی خاطرده فزوتتر از روی
نوبها کویا عطر خبانده رجانده بوی
خارخار فوستیله بر کل ایله کتک
اشک خون الوکوم رشک ایندی جوی
بانج حسن یار و قارشون اوله افغان
گریه بیل و کلگی آج روی نوبها
پند زهاده ایله نامکن فران عیش نوبها
غارت یا ایله صبر و آرا می غلونی نوبها

ایته می انوان نیکو فیله مزین طلسم

امنییا کتک و خیال کفتکوی نوبها

20 نور مهتا بمیدر مهر درخشد بمید
یوقسه نظاره عاشقه کله اوماز نوبها
کرد خاره جانانه ده خطم بوقسه
دانه خالی آرزو مور پر اکنده بمید
دانع دل غمق ایدر اول مهوشه نوبها
خبر مرگانه نشن اولمغه ارزنده

21

آه در و کله بادیه پویان شعله در
هر بر بشراری ریک بیابان شعله در

الوه

دله خيال حسن بان اوله علوه
سوراخ رخم سينه درخشان شعله
سينده فكر حسرت رخسار باريله
هر داغ تازو ورده گلستان شعله

ظلمت نشين بهر كار اوله ي امنى ل

صانده اميد و وصل ايله جويان شعله

نغمه اشيان تذهيب خون كفشكوده 22
كلاي دل برنگاه فتنه فريبه ربه ربه

كلاي وصل جانله الملق محله
اول نظرده باره او ايدل نموده

ناده الملق اته سن اوله نغمه توقف
امنج خيال دله باريله كفشكوده در

23

رسوم مهره در جويان اوله سبه سده
طريق عشقه كخطيل استعد و قنا

بودر خورم اولور مشقون بازي
دلي يوقسه كشد زلفدن ازاد قنا

سن كل دل شعلت اغشا و ونه
دله جور و جفامى دله ره معنا قنا

او ماده اوج استغيا رام اينك دقل
فلك كار اولوب ايله سه استمد قنا

ب بهر نشان يارى اتمش خوابده منى

بو شو قبيله اكر روح ايله سه ايجاد قنا

كوكل كيم مونس اندوده و نغمه هم باير 24
دمادم بمنشين وقت اولمش راحته

نغمه پر ای غم در باطل جان چسبیده	کیم آنک منسل فریاد و زاری کار حسرت
کل رویک خریدار اینک نشت ناک	نوا و بر کی زهراب ستمی خار حسرت
خیال یاری بیگ کز ایتمه در غم سوز	کورین جبهه دلد وینه انا حسرت

اریش تیغ کجا و خوفش اندامنی زار

یا تو بر بسملک عشق مکنده اول بیمار حسرت

دل فرقت اینک ناله و آه اینک کور	25 اول طفل شوخ خونخوارک لب جوهر مسین
خوام نازنی ایتر فراغت پس کجاست	عجب نازنده در کل شهر حسرت نازین
عجیبی ناهان زمار بند عشقی اولور	اوشونک کرد و حساب نازنده در چنین
دیده مکن کل ایتش امیر اراج	بسیاب رویه و غدار نشین کور

ادای پاک ایله سیر ایله طرز شعور نیکین

کلوب بوشهر نطقک امنی سحر اوین

کدر کند وزماند که خاک را بنیزد	26 جلا آیشش از باب غرور و جا بنیزد
درونی سوزش اول شمه نماند	نه صوفریز سکا بت نه داد خوا بنیزد
اوماه بار و دنیا کستر اولسه بنیزد	نام غبطه که ناب مهر و ما بنیزد
نه و کلو مضطرب کزیه بشناسا	اود کلو منشرح ایمنض صب سکا

ایمده رحمت آمرز کاره در استنی

باقلمه طاعته سر تا قدم کننا بز

تسوتید دینه هم شکل ترا زویز بز	27	نابسانان و جثمان دوار و بز
بیل کرم نوای کل خود رویز بز		رصدی باد خندان ایلیمه مزده
تیردیوز کر چه ایباغن دولاشوز		کاسین در اوله فر خاطر دکن سرو
بوچو اکا به پی برده راهویز بز		راز دارند و ایامی کجایی اوله

استی جمعیت خاطر له و داع ایلیم

چون بریشان روش کامل خوشبوز

صانه کیم خاطر له و صلتی دور ایشوز	28	عمده فرقه و دخی کبشور ایشوز
سرسود از ده مست غرور ایشوز		کامل اساد و لاشور باشد خیار
حرمت باورده آیانه قصور ایشوز		مسکله بر کبیر اجباب بز زهاد
دل صد باره آیسینه نور ایشوز		و ایما فکر ابر رز قفس تجلی تاریا

مجلسند بزی باد ایش استنی جانان

صد شکر خاطر دلدار و خطور ایشوز

مالک طبع خدا داد که دیر لاوز 29 کامل نادره ایجا دک دیر لاوز

نالہ نرم ایله تجھ ایدہ رز دلدار	بی کین و تہ صیاد کہ دیر لاوز
روز کار ایتدہ سرکشہ دور لاوز	اسباب عمل باو کہ دیر لاوز
اولسق غمکہ کہ خوردہ نہ وار	پادشاه منسج اباد کہ دیر لاوز

اولما ز پیر و نیالی و کداری امنی
پیر و اکہ استاد کہ دیر لاوز

مد آشنای غیر و کلن منیر مز	30	لابقی انحراف است نہ نظر مز
ناقابل علاج اطبای و ہر در		واع نہان عشق دو انا پذیر مز
بی ماندہ کان وادی حرمان جز		خضر ہایت اولہ مکر دستیکہ مز
نزدیک ابش نشان امل قوس		جفا کہ دور کردہ اولدی تہ مز

بزشا ہبناز اوج حبس لا ترا میتا

صحرا می آسمان بر بند ز سیر مز

بزشک زلف بستر فامہ کرشن تہ مز	31	طایر سرکشہ بوز چوق اہ کرشن
پیر عشقک نصیح و پندی ہنہو مز		بی توسل وادی او ہامہ کرشن

ایتہ تطویل مناسک طوف کوی بارچون

واعطا صد بار ہرا حرامہ کرشن حقشور

32

اونو ظنوره تعلق مدونه شکل امیش	دل مناسبت بی صدونه شکل امیش
محیط داعیه ده جذرونه شکل	حصول کانه کنی سداو لور کناره
بونخانقاهه دینیل ندونه شکل امیش	ملک مساعداو لور صدقبای شای
او خود فروش ایلده اوستد	رآوب ساتر کننی نقد جان عرض ایتم

بلاک رشک اولور احوالی پاؤشا اولانک
زمانه خلقنه امنی حسنه شکل امیش

33

ابتدی هجوم عشم دل زاری زار	کنج بلاوه قالدی لاسی حریف
دامان آلدی خار بلا صد هزار	اجلکس او عشقچه مقصود جان
عاشق وجودین ایلده داغدار	اغیاره دنل عیش و صفاه اول
دلخواهم اوزره ایلدم درکنار	موی میان عالم رویاوه اول

خاک رهنده حسرتیله قالدیم مهنیا
چکنندی سمندنه اول شهسوار

34

نی غلظم قندنا بیت معلق	لعلت بدل تشنه چو آبیت معلق
برکرون اطفال کتابیت معلق	ویساجه منظومه ردیو اچره حسنت
دودول ماو چه حجابیت معلق	محریمی ماراز تا شای جمالت

بر هر زده کی دو جهان فتنه عالم در گوشه چشم تو بخوابیت معلق

با آتش سحران بگر پاره امنی

در و یک خیالت چو کجا بیت معلق

ایتدی افزون حیرتم گلکونی و ستاده ³⁵ که سینه
اله مفتون کبی سر حله خدیگرک

جوهر نایاب جان قیمت اولدی ³⁵ کجا
زیب بازار اولالی لعل کجا

ایلدی بجر صده غوغای رستاخیز ³⁵ کرم
نارکانه طرز ایله آهسته ز قنار

بستهای لب سکر خندان اکیس ³⁵ آتده
بچه تقویر ایلمسون نقاش بد

جمله محبوبان بزمی امنی ایله رو برو

نقش دیوار ایلدی نادیده اطوار ³⁵ سنگ

شکساز ز غنچه سارامی بوی کا ³⁶ کلک
عطر ساسی اولدی مشام جابوی کا

مساقله زیر عجبینکده کوسر حرم ³⁶ قل
جان بلیجه قویدی جان بوزوی کا

شانه ده ای کینه جو بر برینه فائقه ³⁶ کلک
یا لکر صانه بسا در فتنه جوی کا

موی زلفک کبی بار بک بزیسا ایتدی ³⁶ جیف

امنی زاری خیال کفکامی کا کلک

ترکسری او غنچه مک فتنه جو کر ³⁷ کلک
رعنای حسن اولکره البنده بو کر

دامن کش اوله کریمه عاشق دلمی	بلمین کیم سروک یا غنچه جو کرک
ایتم زلال و مکی عشق قدن	دلخشان چکر که سموار و مو کرک
کسناخی کاهمه انجسته دلمه	ممتاز دهر اولغه ده رنگ و کرک

اسنی بو نظمه پسر و اولان اهل مشرب
طبعی سلیم و وقتی خود بس جو مو کرک

لطف جانی سیران ایدر حق بولیم	38	برینک برج ولده مهر نه غایت بولیم
رینک سایه سندیله باقم پسر بولیم		رخ خورشیدی دزدانه پسر بولیم
اکا بند اولدوق بولیم اولما بولیم		کشد زلف یاری حلقه حلقه چمن بولیم
سزادرش راه اولسم صهارتم بولیم		جهان زنبلی بوق بر عالم ارا بولیم
بوز شلر بی خاکه سرتینه جوی و ارا		اوکل رخساری دون تا عبیدن بولیم
شده اولان رولانی ملک مفر حضرت نا		دیدمی پمال فکر اولماوی بازاره بولیم

صدف پاره دیو عرض ایلم بنده حیرانه

بحور پسر ویده شمعی بر در نین بولدم

شود کلو خاکسای راه عشق اولدکر بولدم	39	ایدوب تحویل نعت سرفراز اولدم
نوله دامن کش اولسم خار از اقلقدن		نهال سرو کیمی کلشن دهر بچه خود اولدم

دل سسکین بایره ایتمدی تا شیر فریام
 کمال ناتوانیدن سما آه سرد اولم
 عجیبی بنده شایسته وصل ایله
 زرخالص شمالی بوته بجز انده زرد اولم

رنجیب اولم زین دنیا بیه امنی بو بجا زیده
 حقیقت کلامه کوکل و بر و مسه مرد اولم

40
 مرات دل تپی قالمی عکس بارون
 بروم کچرمی خالی اوله آنکس کارون
 عطشان دشت فرقت و بجران
 بی بهره در زلال وصال کنارون
 حسن جمال بایری تاش بیه مغوز
 مستقیم تنغم بو بس و کنارون

قطع امید ایلمز اسیه مین تاپید
 نماید لطف رحمت کرد کارون

41
 فراق بار ایله چون زار و پرورم
 رواق سوزنی بجه شکر و پرورم
 تنزل ایله صیده کاهی مرغ
 او شوخه لانه رنجه شکر و پرورم
 دم مشاهده و پرور حسن اولم
 پراه سرو ایله صد زلفیار و پرورم
 اوسروک عکشی اغوش و صله ایله
 مدرام حوض صفاده کنار و پرورم

خرام نازنه شرح ایلا بسم امنی اگر
 طراز حشری سمان اشکار و پرورم

اولم

بیقرار ابتدا می بود فراغ آرزو	اولییدی سینده به بود باغ آرزو
خار حسته های زهر آلود باغ آرزو	بهرین میوم زخمشاک ابتدا می کلیم آرزو
ای شمشیر حرم نابود سراغ آرزو	بچشم موسی میا کند را بد جان آرزو

نصح و بند و اعظمی کوشش انبه امینی الحذر
 در دسر در کاسه نمود یساغ آرزو

ما دی راه حقیقت در دانه کار هو	ایله توجید خداوه وایما اشعار هو
تیره قلب بحر می بر نور ایدر انوار هو	ککرت محصیا و در دانه ککرت نار ابتدا هو
صدق و اخلاص ایله عاشق ایلید اظلمنا	ما سوا انشا کتبی برده می ککرت اید
عزیمی بیوده کچورمه ایله کل آوزر هو	منکر ارباب حالات او ککرت زهد

خواب غفلتده پریشان حالدر امنی کک

فیض احسان ککده یارب قل انی بیدار هو

روایمی هر تنگ عشاق بیجا بی اوله	نکده حسن کبی بر مبر بر زوالی اوله
نقوشش مکر ایله دانه رباشالی اوله	اولور می کبک دله دام کاکلی اوله
حبیب منی هو جده نامی سر بلالی اوله	اوماه بدره بیان مرام ممکنه
اوتشده کیم لب لک کبی از لاله اوله	جهانده تاب عطش سندی و کن ککرت

بکام اولور بوجمند و بکام امینی او کیم

بانجه تازه نهالان بی مشای اوله

کوکل مرانی کیم صد پاره در سنا کتله	45	تاشا کاهی اولسه کاشن بر پاره بوشا
هزار آساورونم خار خار غلغله خون		مزجیاب اولسونی باغ دن کل قیاس
او کلیر اهنک تشیر یغن ایتدی مزده		سعطه درد باغ جانم بوی بکله
تصو رایده هم تا اور قرب و لغنه		نظر بازی نه ممکن مهر کردون ملاحت
نیاز عاشقی حالت سنزای حسن خود		بونی سنکر می اول نازنده افواج لطافت
طلمسم ایندم در جنت ماب یاره تعویذ		رقیب و یومطر و دابد اولدی کراستله

بکفدر خانان طاعت چل سالتی
بو کون حشر اولسه کربی وعد فرود اولی

بیل ایتدی کوکل مه خورشید طرازه	46	شده کز دست می حکم سوزا و کده ازه
سه حلقه پیران طریقت کچنور کن		طفل دلی کوند روی دبستان
مستماز اولسه ده خونان		عشا یار خصمی و بر عرض نیاز
احوال پریشانی تقریر نه ممکن		اول دلبر عاشق کسش اغیار نوا
کوزنسه شمره سه رسحره برابر		رندان عسرتینه بو کفنه نوا

بیل

دوشدی اغوش خارو دوسته
 حلقه زلف یاره پوسته
 باشلدی جوره بوخ آسته

اجل ای غنچه بیل خسته
 یوق رها اولدی چون سلاقل
 خفته بولدی او چشم مستی بو کون

بنی شهیر جهان ایلدی رسو آستله
 بر نغنده ایدر اچیاننی کوب آستله
 اوروشلرله او طرز یله او غزابه
 دور ایدر آینده و بنده ستم آرا

الدی کل مرغن اومه شیره دور
 کز هزار اولمه قیسل غم بحرانی
 ابتدی تاراج او چشم بیکدی دل
 کورسه اغوش خیالده کراونور

ال کچوب جمله علایقندن اولوب آزاده

امشی غمشنوده قالدی یه تنهالقله

اوشوشته تو اسه اولورجی قضاوده کتده کجه
 دور و سال اولور کتده کتده کجه
 او فخل عشویه اولدم مناد کتده کجه
 کجا شکل ایدر او موشش و فاده کتده کجه
 کیزر رتیبله اولمه صفاده کتده کجه

تا لوری حال ستم دل باده کتده کجه
 ذراق بار ایله دوسته قالمون دل ناز
 فناده کان جوانا خسته ایلر کن
 ایرشدی وعدو وصلت دل نظار
 کچوردی عسری خیال خار ایله

50

دوای لعل بی دردناکه بقیاشدی	او عیسی دم بنه مرد هلاکه بقیاشدی
طاغدی لشکر نازی او شاه فتنه	مگر که حبیش خطلی روی پاکه بقیاشدی
طوبیله می تشنه کیف مل ایدو کی زاهد	وار بنجه بانجه جان برک پاکه بقیاشدی
غضبیه تیغ بکف اروا اینه پز	مدد او خونی دل چاک چاکه بقیاشدی

یر بنجه امنی دزاره سلامی اول شوخک

تواضع ایتدی او دکلو که خاکه بقیاشدی

51

کوکل برداجی میل شاه به مکاره ایلر	هوای عشق له جان و دلی او آره ایلر
عجب دلخسته ایم آلام بجز اندن	وصال ایلر ایلر دور و فراقه چاره ایلر
تغافل تا کی کا بهی چه لطف ایلر نگاه	جفا و جور می اول مهر و بکا هموار ایلر
کوکل مراتنی صد پاره قلم سسنگ	کلوب حال دلم اول فتنه کر نگاه

نسلی باب اولور می کنج عمد و خاطر م امنی

بکا ایتد کلرین بلسم عجب اغیاره ایلر

52

جشنی غارت اید ولی بهیر ایلر	تشنه یوز کور مکه اول شوخ دل ایلر
کوردی جون مایل خورشید و شانه	پایمال ایتدی فلک کو کبه ناظر
نشه بخش اولدی ساقی دله اب	ایله صبه های حقیقه طلو ایلر

بلا

شمدی محرومی و صلت بیلورز کاغز	یا سله دل او قدر مستحدا لا جزا کم
امنی تبدیل نشاط ایترز الامر	سروشت اولدی حوی من فیض صفار دوز

53

مذاق لعل رنگینک می نالی او بند	خیال خشم مستک عا خوابی او بند
خروش اشک چشم جوش سیلابی	چراغ غمزه و خواب بدر بر کون جزئی
بلای و امی و هم چنگ عقابلی او	سوزلدی شایه ساز غمزه سی کک لاله

54

برج اسرار ایما ایتدی مولا کوکلی	مطلع خورشید اسما ایتدی مولا کوکلی
مخزن اسما حسنی ایتدی مولا کوکلی	ایلیو نیش اسامی مجاز بدن
نور صبح آسا هویدا ایتدی مولا کوکلی	نیزه رنگ ایتدی سویدای شایه رنگین
برکل صدر برک ایدوب ایتدی مولا کوکلی	غنچه کیمی غفار غمزه دن پرچ ایدی

خانان سوز سوا اولسم عجبی منیبا

مالک انواع کالا ایتدی مولا کوکلی

هیب نوب جان سوز حجاز اشردل	55 بوزد و کیم کا هیجه ساز اشردل
برماز بسنم عشق مجاز اشردل	بول بولغی چون حسیب قه حق بولم

56

گفتم که بت خیال دار دینکے
گفتم که کل رخت ز چه نمناست
گفتا که زوی چسبری تابی کنی
گفتا که ز تاب نکبت شد کنی

57

در خانه نامهنیست بدباری
افسوس که کل بچدم از روز و منته
چون که بگردش نشود اینکار
هر عشقه که شد شکفته با او کار

58

ملی میشود این راه بکام آسبر
من نخل نهال تو بس پرورم
هر چه طلبم شود بکام آسبر
سبب وقت سد بکام آسبر

59

بونا ز روش دلبر منور کیم کرد
لعل و دوری ویرانگده اعشی بین
بوغره لری لاجت صد شو کیم کرد
بلسک که بو کنجیست امهور کیم کرد

60

امید لعل ایله تا کو هساره دک کیم کرد
مطریق کو کهن نامدار دک کیم کرد
ره طلبده او شیرین کار دک کیم کرد
هوای عشقه او یوب کیم کرد
نسیم سبجه رنسیفر بهاره دک کیم کرد

42^a

شرب عشق اولالی شهبخش شور و شغف
دل آیتدی مایه عقل و شعوری جمله

نه قیده راسله نه زاده نه باب و علف
پلاس پاره رندی بدوش و کانه

رکات می و بریلور بر دیاره دک کیده زر

فلک چو دار و دیارده ایتمسور
نه آرزوی تجمل نه فکر دار و قصور

عجیبی ایله ایسم غم راه دوردو
ایدرسه قندلی خالصه نه خطیور

دیار مصر و کل قندهاره دک کیده زر

روا می وصل دلازل اول و لایم ناکام
بودر ذوقته یوقنی نه نهایت انجام

او خود پسندم اگر ایتمسور
ویروب زلزله منصور طایق عرشه

خدا خدایه رک پای داره دک کیده زر

یه منظره نونه لطیف اولد می جانانک
نه یار چور نه طاقت کتوردی دور

عجب کشتی و ارانی پریشا
فلک کیرسه کف نیای می دانا

سنگله محله ذکر دکاره دک کیده زر

امام محمد خضر زبور او در روز شنبه اول اسرا در روز چهارم اسیران را بدرین بجا فرستاد
قتوح واقع اولت در بوازه کار سببی اید در هر نیم بوازه در هر نصف مشغول
دینار کشته ای که مغز اولمیه و اخور در هر نیم او را بگویم او توره خرد با سکه

بوم کجوه   بوم است   بوم لاجد   بوم لاسن
یا الله   لا اله الا الله   یا خدی یا نبی   اللهم اصل علی محمد و علی
عنه   عنه   عینه   عینه
۱۰۰۰   ۱۰۰۰   ۱۰۰۰   ۱۰۰۰

بوم اللیل   بوم الاربعا   بوم الاحد
لا حول ولا قوة الا بالله   استغفر الله   تسبحان الله
العظم العظیم   عینه   عینه
۱۰۰۰   ۱۰۰۰   ۱۰۰۰

بود که در نماز کوه در هر صبح نماز صکره و یا اسیران نماز صکره شایسته بود
مانع اولور که هر نه وقت اولور سه جایزه جمعیت عالم کند
صبح نماز صکره بود دعا اول کوه حفظ احوال او که در هر نیم کلمه
سم الله الرحمن الرحیم از قرض هم تبیین و حفظ المرسلین و اللهم انک
والمقربین یا اکریم یا اکریم یا ارحم الراحمین

سم الله الرحمن الرحیم اللهم بالطف ادرکنی بلطف کل خلق
انه محتاج الدلیل وانت غنی العوز سیر کوه اوقه
صحه شایسته

بکنه یا در نماز بوسنی نیت اید و یاد کوه بود او را بگو
اوقه اول کوه نه و اوقه سنده و او را بگو او توره خرد
از کوه پیدا و ناپیدا منم
یا هه ایشا و بی اشیاء منم

مقدور
ز کس صغان باقر و قبا اول اوزم حکم کرد که جمله بر ایدوب هو این دو که ۴۳
معه ترسود که سوه شوی غلبه و قائم اوله که وصفه کفر ایدوب رسیده نام ایدوب

دیگر مقصود

بچه بنده در مطلوب تو
باشه در کنار

1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040	2041	2042	2043	2044	2045	2046	2047	2048	2049	2050	2051	2052	2053	2054	2055	2056	2057	2058	2059	2060	2061	2062	2063	2064	2065	2066	2067	2068	2069	2070	2071	2072	2073	2074	2075	2076	2077	2078	2079	2080	2081	2082	2083	2084	2085	2086	2087	2088	2089	2090	2091	2092	2093	2094	2095	2096	2097	2098	2099	2100	2101	2102	2103	2104	2105	2106	2107	2108	2109	2110	2111	2112	2113	2114	2115	2116	2117	2118	2119	2120	2121	2122	2123	2124	2125	2126	2127	2128	2129	2130	2131	2132	2133	2134	2135	2136	2137	2138	2139	2140	2141	2142	2143	2144	2145	2146	2147	2148	2149	2150	2151	2152	2153	2154	2155	2156	2157	2158	2159	2160	2161	2162	2163	2164	2165	2166	2167	2168	2169	2170	2171	2172	2173	2174	2175	2176	2177	2178	2179	2180	2181	2182	2183	2184	2185	2186	2187	2188	2189	2190	2191	2192	2193	2194	2195	2196	2197	2198	2199	2200	2201	2202	2203	2204	2205	2206	2207	2208	2209	2210	2211	2212	2213	2214	2215	2216	2217	2218	2219	2220	2221	2222	2223	2224	2225	2226	2227	2228	2229	2230	2231	2232	2233	2234	2235	2236	2237	2238	2239	2240	2241	2242	2243	2244	2245	2246	2247	2248	2249	2250	2251	2252	2253	2254	2255	2256	2257	2258	2259	2260	2261	2262	2263	2264	2265	2266	2267	2268	2269	2270	2271	2272	2273	2274	2275	2276	2277	2278	2279	2280	2281	2282	2283	2284	2285	2286	2287	2288	2289	2290	2291	2292	2293	2294	2295	2296	2297	2298	2299	2300	2301	2302	2303	2304	2305	2306	2307	2308	2309	2310	2311	2312	2313	2314	2315	2316	2317	2318	2319	2320	2321	2322	2323	2324	2325	2326	2327	2328	2329	2330	2331	2332	2333	2334	2335	2336	2337	2338	2339	2340	2341	2342	2343	2344	2345	2346	2347	2348	2349	2350	2351	2352	2353	2354	2355	2356	2357	2358	2359	2360	2361	2362	2363	2364	2365	2366	2367	2368	2369	2370	2371	2372	2373	2374	2375	2376	2377	2378	2379	2380	2381	2382	2383	2384	2385	2386	2387	2388	2389	2390	2391	2392	2393	2394	2395	2396	2397	2398	2399	2400	2401	2402	2403	2404	2405	2406	2407	2408	2409	2410	2411	2412	2413	2414	2415	2416	2417	2418	2419	2420	2421	2422	2423	2424	2425	2426	2427	2428	2429	2430	2431	2432	2433	2434	2435	2436	2437	2438	2439	2440	2441	2442	2443	2444	2445	2446	2447	2448	2449	2450	2451	2452	2453	2454	2455	2456	2457	2458	2459	2460	2461	2462	2463	2464	2465	2466	2467	2468	2469	2470	2471	2472	2473	2474	2475	2476	2477	2478	2479	2480	2481	2482	2483	2484	2485	2486	2487	2488	2489	2490	2491	2492	2493	2494	2495	2496	2497	2498	2499	2500	2501	2502	2503	2504	2505	2506	2507	2508	2509	2510	2511	2512	2513	2514	2515	2516	2517	2518	2519	2520	2521	2522	2523	2524	2525	2526	2527	2528	2529	2530	2531	2532	2533	2534	2535	2536	2537	2538	2539	2540	2541	2542	2543	2544	2545	2546	2547	2548	2549	2550	2551	2552	2553	2554	2555	2556	2557	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2565	2566	2567	2568	2569	2570	2571	2572	2573	2574	2575	2576	2577	2578	2579	2580	2581	2582	2583	2584	2585	2586	2587	2588	2589	2590	2591	2592	2593	2594	2595	2596	2597	2598	2599	2600	2601	2602	2603	2604	2605	2606	2607	2608	2609	2610	2611	2612	2613	2614	2615	2616	2617	2618	2619	2620	2621	2622	2623	2624	2625	2626	2627	2628	2629	2630	2631	2632	2633	2634	2635	2636	2637	2638	2639	2640	2641	2642	2643	2644	2645	2646	2647	2648	2649	2650	2651	2652	2653	2654	2655	2656	2657	2658	2659	2660	2661	2662	2663	2664	2665	2666	2667	2668	2669	2670	2671	2672	2673	2674	2675	2676	2677	2678	2679	2680	2681	2682	2683	2684	2685	2686	2687	2688	2689	2690	2691	2692	2693	2694	2695	2696	2697	2698	2699	2700	2701	2702	2703	2704	2705	2706	2707	2708	2709	2710	2711	2712	2713	2714	2715	2716	2717	2718	2719	2720	2721	2722	2723	2724	2725	2726	2727	2728	2729	2730	2731	2732	2733	2734	2735	2736	2737	2738	2739	2740	2741	2742	2743	2744	2745	2746	2747	2748	2749	2750	2751	2752	2753	2754	2755	2756	2757	2758	2759	2760	2761	2762	2763	2764	2765	2766	2767	2768	2769	2770	2771	2772	2773	2774	2775	2776	2777	2778	2779	2780	2781	2782	2783	2784	2785	2786	2787	2788	2789	2790	2791	2792	2793	2794	2795	2796	2797	2798	2799	2800	2801	2802	2803	2804	2805	2806	2807	2808	2809	2810	2811	2812	2813	2814	2815	2816	2817	2818	2819	2820	2821	2822	2823	2824	2825	2826	2827	2828	2829	2830	2831	2832	2833	2834	2835	2836	2837	2838	2839	2840	2841	2842	2843	2844	2845	2846	2847	2848	2849	2850	2851	2852	2853	2854	2855	2856	2857	2858	2859	2860	2861	2862	2863	2864	2865	2866	2867	2868	2869	2870	2871	2872	2873	2874	2875	2876	2877	2878	2879	2880	2881	2882	2883	2884	2885	2886	2887	2888	2889	2890	2891	2892	2893	2894	2895	2896	2897	2898	2899	2900	2901	2902	2903	2904	2905	2906	2907	2908	2909	2910	2911	2912	2913	2914	2915	2916	2917	2918	2919	2920	2921	2922	2923	2924	2925	2926	2927	2928	2929	2930	2931	2932	2933	2934	2935	2936	2937	2938	2939	2940	2941	2942	2943	2944	2945	2946	2947	2948	2949	2950	2951	2952	2953	2954	2955	2956	2957	2958	2959	2960	2961	2962	2963	2964	2965	2966	2967	2968	2969	2970	2971	2972	2973	2974	2975	2976	2977	2978	2979	2980	2981	2982	2983	2984	2985	2986	2987	2988	2989	2990	2991	2992	2993	2994	2995	2996	2997	2998	2999	3000
------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------

GR KUNSTHAUSEN
MUSEUM

نودان علم حدود اربع علم
سهر یا حوض و مانند او لو فرض

تهدیه
 باغدرضا که بوجوه پاک
 تازه مضمون منبوه اثر
 خط بقدر دفع کرده و لا زلفیه
 طایفه فاله و علم کیم
 خلیفه معاشری
 ایلمن بر عرض علم
 خالدرزه زلف سیدفام
 عیار در زر که کجانی
 خط اب الورد و در وقت
 بونفرا بویان ایجره
 بر علم که سر فالس و او

Süleymaniye Kültürhanesi	
Bölüm:	Yazma Belgeler
Demirbaş No:	6919
Sınıflama No:	T. 61

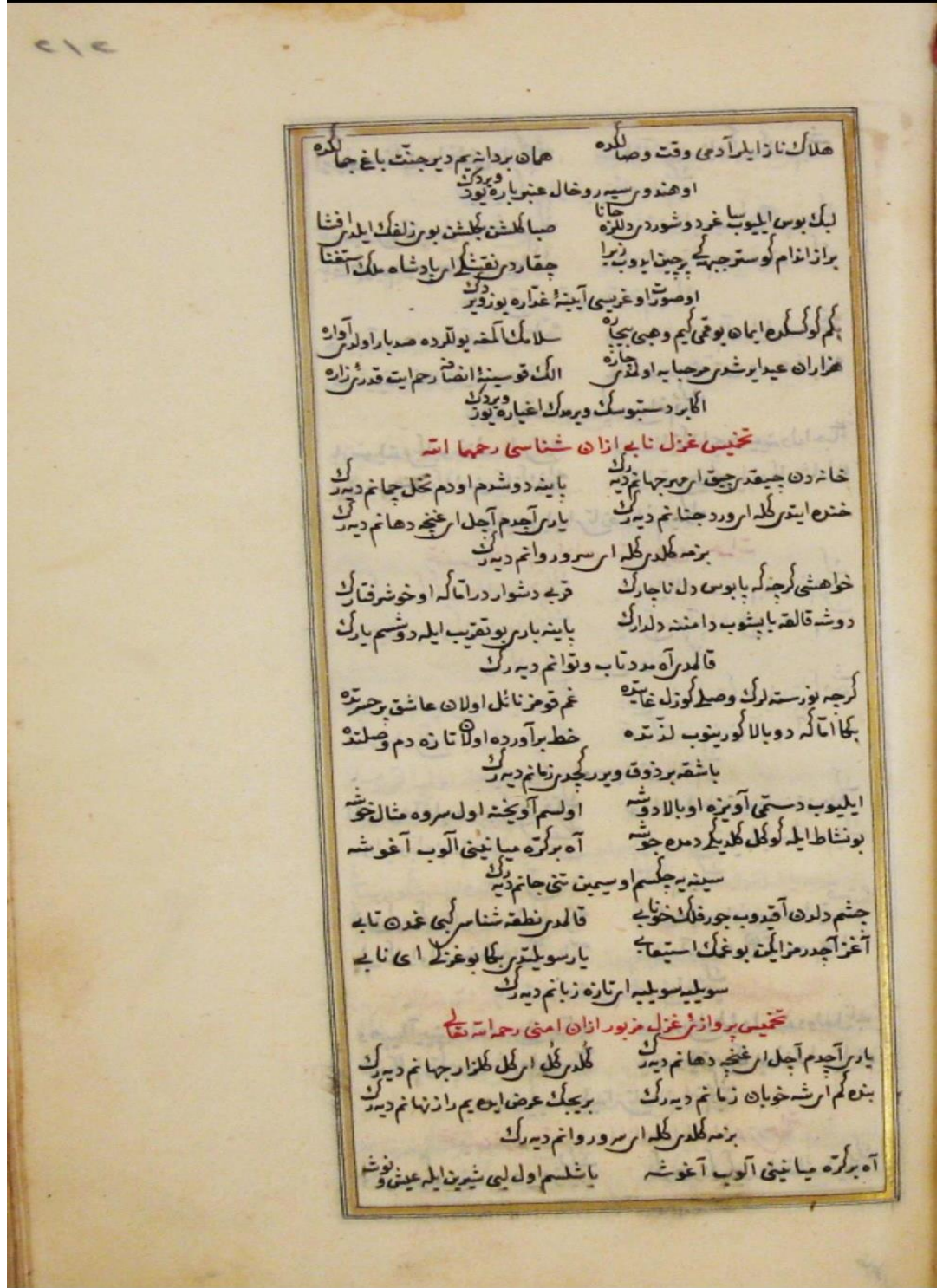
794 1001 467

خط اب الورد و در وقت

قصه‌ری

دویشی سپی او قور منوی که کاری
 و نهی تنکنده صغیر و کلور فقط لری

روضک اولسه موسی به بانی
 که رومی موسی اید در ایلی لسترافی

ایزینوب نطقی روا بختی هماندم گوشه
 شعله آتش سوزان کبی کلمه جوشه
 سینه چکسم او سیمین تنی جانم دیرک
 پایش بار بر بوتقرب ایله دوشم بارک
 ره عشقده ایوب ترکی نام و عارک
 باق طبیبیم دسیم احوالنه بن بیمارک
 حاله ایله ترخم بوضعیف زارک
 قالدر آه مدد تابه و توانم دیرک
 خط بر آورده اولان تازه دم وصلته
 دیرک یه شوق غم آلود ایله تور حیرته
 نیجه شیرین مقالات ایله بو حالته
 عاشقه بزم مجتهد دم عشرته
 باشقه بر ذوق ویرر کچدر زمانم دیرک
 یار سولیتدر بکجا بو غزله ارنا بے
 بر صفا ایتمک ایچون بینه دل اجنا
 ایدروب صبحه دک امنی بکارک خویله
 بیلل ایتمدیخی گویا اوکل شادایه
 سولیه سولیه ارنازه زبا نم دیرک

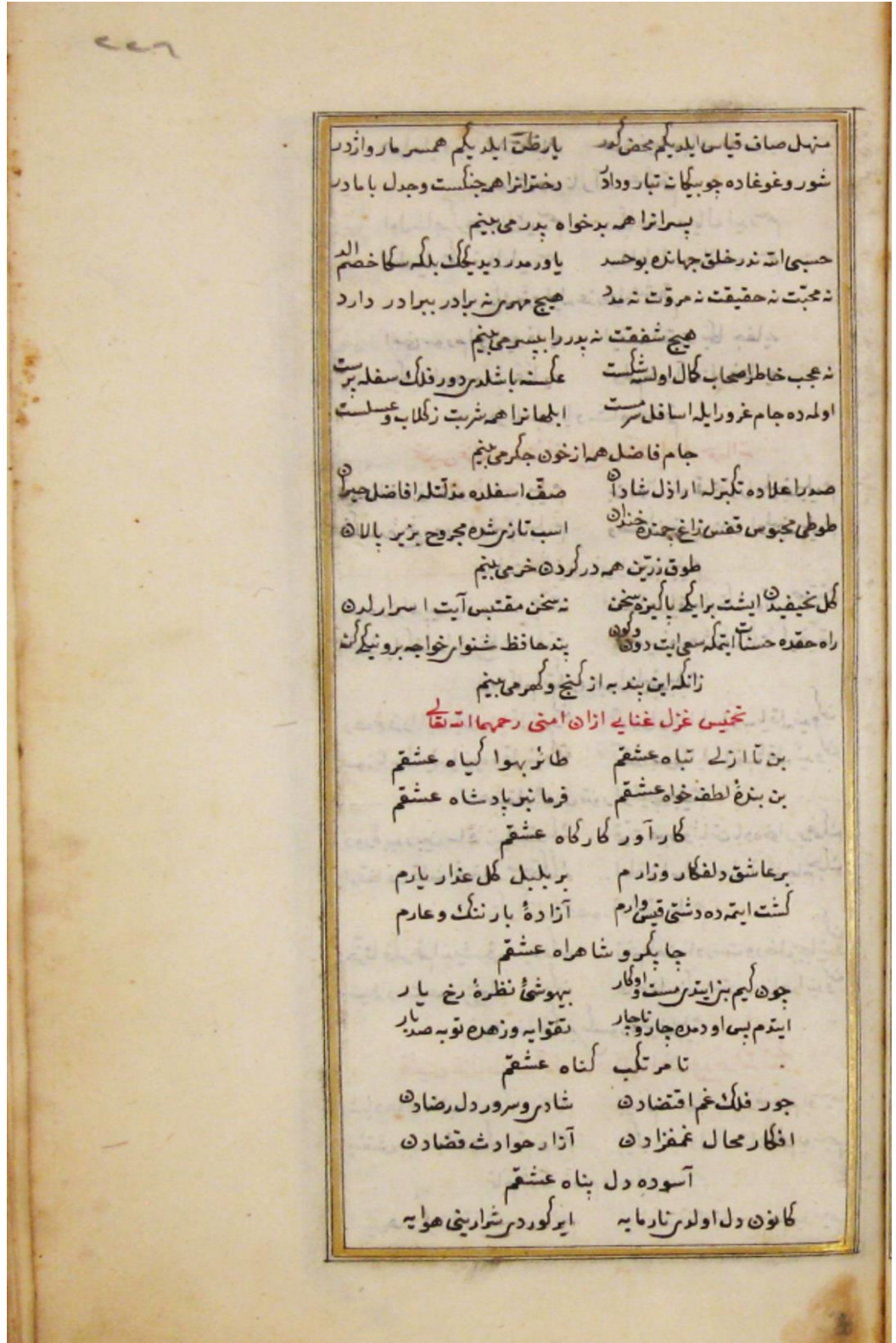
تخمیس غزل تبرور ازان سید وهبی رحمانه

بولره کورددم که کیدر شاه جهانم دیرک
 بنه دنبالنه دوشدم بله جانم دیرک
 قنقی میخانه یه عزتمک بینه جانم دیرک
 یار آجدم آجل ارغیجه دهاتم دیرک
 بزمه کلدر کله ار روح روانم دیرک
 کلمه بردم او پر مجلس عیشی و نوشه
 موج وش شوق کنار یله بقیدک جوشه
 قد کرا اولدر آلوب بار بلاسنه دوشه
 آه برگره میانینی آلوب آغوشه
 سینه چکسم او سیمین تنی جانم دیرک
 لغزشن علت ایوب بار گرای رفیک
 بو بهانه ایله طوتوبه دانمننی دلدار
 عذرا یوبه و بسم ان کورسه کورن اغیار
 پایش بار بر بوتقرب ایله دوشم بارک
 قالدر آه مدد تابه و توانم دیرک
 نسخه کوردکسه اگر مدرسه حسرتده
 حسنی هب ساده یه حصر ایتمه دم
 پیچانکار اولور خطله اولاهالته
 خط بر آورده اولان تازه دم وصلته
 باشقه بر ذوق ویرر کچدر زمانم دیرک
 وهبیا آینه دار اولدر یخ پرتابه
 صوندنر طوطی دل قند ولعل نابه
 شهد کام ایتمک ایچون شعرم ایله اجنا
 یار سولیتدر بکجا بو غزله ارنا بے
 سولیه سولیه ارنازه زبا نم دیرک

تخمیس غزل عزتم پاشا ازان عاطفه افند رحمانه

درلودر لو کورینور دیرک یه هر شیوه
 رنگه رنگه کیدر طرفه اثر شیوه
 رنگه رنگه کیدر طرفه اثر شیوه

خطاط

هراه ایوب آن بن صبا به هر دم جهان ما سوا به

سوزش ده نار آه عشقم

اول شاهه کر عرض حال ایدرسم درگاهته رو مال ایدرسم

لطفیله نکه خیال ایدرسم بر خاطره وصال ایدرسم

بیک شرم ایله عذر خواه عشقم

امنی سورم او بی وفا به ایسته نقد ر بکا جفا به

بیگانه ایوب دل غنا به اولم خرد آشنا غنا به

فرما نبر پادشاه عشقم

تختی غزل عاطفه افندرزاه عزت با شاعر رحمانه

فیت انصافه مقدور اولیجه بیدم بن زوال شوقه مجبور اولیجه بیدم

عکسار ز غمی دور اولیجه بیدم وصلتک قدرینی مجبور اولیجه بیدم

عافیت لطفینی رنجور اولیجه بیدم

زمره رندانه پیر میفروشک همت نشئه دریا ق شوقک قوت خاستین

نشئه جامک مزایا رنگات حکمت باده پر زور عشقک نشئه کیفیتین

عرض کام ایتکده مجبور اولیجه بیدم

وعدغ فردا ایله یا نوب یا قله نیدون آه و وایلا ایله یا نوب یا قله نیدون

سوزنا پیدا ایله یا نوب یا قله نیدون آتشف سودا ایله یا نوب یا قله نیدون

هشقله همال تنور اولیجه بیدم

دوره پیر بین ساقه زینا مقدک قوت صبر و نیا تن باده خوار بر غمک

ارتقا غن قلمه خم خانه مستحکم لطفنی امداده جیش نشئه جام حکم

لشکر ادراره محصور اولیجه بیدم

عزت فکر غم اندیشه فرما نیدون زخم طعن نادرست و دخل بیجا نیدون

سیله دست عدور بیجا با نیدون عاطفاسنک ستم پردازا عدا نیدون

جام خاطر کبیر مگسور اولیجه بیدم

تختی غزل طالب آمله ازاه نایه افندرز رحمانه نسلی

نه بادها طلب دامن کرم بوسیم بچشم حسن ادب سرف حرم بوسیم

بنقش جبهه جاه در که ستم بوسیم بیا که بالب دل آستان غم بوسیم

تمام شوق شویم و لب الم بوسیم

اسیر حسن جفا نشئه وصال غمیم نیاز مند تقاضا دم بوسیم

